

Uit

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Institutt for arkeologi og sosialantropologi

«Det lille ekstra»

Om integrering i et nordnorsk lokalsamfunn

Hege Andrea Sollied-Aamodt

Masteroppgave i sosialantropologi, mai 2018

Takk

I forbindelse med oppgaven min er det mange som fortjener en takk. Prosjektet hadde ikke vært mulig å gjennomføre uten den måten jeg er blitt møtt på av salangsværinger, både i og utenfor Salangen. Uten deres velvilje, engasjement, og tillit hadde det ikke blitt noen oppgave. Tusen takk til alle som har vært involvert. Ansvar for eventuelle feil, mangler og uklarheter er utelukkende mitt.

Veilederen min, Jorun Bræck Ramstad, har helt fra startfasen hjulpet meg å reflektere, se sammenhenger, og trekke de berømte trådene. Takk for alle samtaler og diskusjoner, og ikke minst oppmuntringer.

Til sist, takk til den fantastiske familien min. Yngve, Nilas og Filippa: Denne er til dere.

Sjøvegan, mai 2017.

Jeg sitter på bussen mot Tromsø. Vi har kjørt i mindre enn ti minutter, da vi får motorstopp. Tiden går, og muligheten for å rekke korresponderende buss blir mindre. Jeg tenker at det blir som det blir, og kommer vi ikke frem i dag så kommer vi frem i morgen. Vi er bare tre passasjerer. En ung syrisk mann, en voksen norsk dame, og jeg.

Sjåføren ringer en kollega som bor i nærheten, og som etter planen skal starte på jobb flere timer senere. Kollegaen stiller opp, han kommer med privatbilen sin, og kjører oss til Brandvoll. Damen i forsetet, syreren og jeg bak. Damen lurert på hvem jeg er, og da jeg forteller kort om hva jeg holder på med, deler hun (uoppfordret) noen tanker rundt integrering. «Ja, dem går no her og smile, bak burkaen, men eg veit ikkje ka dem tenke.» Jeg spør om hun mener hijab, ettersom det er veldig få burkaer å se på Sjøvegan. «Jaja, hijab. Kall det ka du vil. Men eg e skeptisk, det må eg berre sei.» Kanskje hun ikke tror at syreren snakker norsk.

Idet vi svinger opp til busstoppet blir syreren oppmerksom 100-bussen som dundret forbi, og spør om det ikke var vår buss? Sjåføren hadde ringt og bedt den andre vente på Brandvoll, det viste seg senere at han på 100-bussen hadde misforstått. Da det blir klart at syreren har rett (syreren snakker norsk ...), legger sjåføren seg på hjul. Han svinkjører. Først 20 minutter etter Brandvoll, da vi er kommet til Polar Park i Bardu, kommer det en langstrekning der vi kan kjøre forbi, få et lite forsprang, og ved neste stopp komme oss på rett buss. Jeg er totalt imponert over servicenivået, og skrekkslagen over farten. Mottoet er rett og slett at passasjerene skal frem, ifølge sjåføren som jobber uten å være på jobb. «Her på landet må vi strekke oss litt lenger. Eg kjørte i Tromsø i mange år, og der kunne vi aldri ha gjort det her lille ekstra.»

Innholdsfortegnelse

1. Introduksjon	7
1.1 Integrering som begrep	7
1.2 Integrering som prosess	11
1.3 «Det lille ekstra»	15
1.4 Problemstilling	16
2. Bakgrunn	17
2.1. Flyktnings situasjonen i verden	17
2.2 Norges policy	19
2.3 Historiske overblikk og nasjonal forvaltning	21
2.4 Debatten om flyktninger og integrering	24
3. Sjøvegan: Lokale utfordringer og muligheter	28
3.1 Sjøvegan statlige mottak	32
3.2 Sjøvegan videregående skole	34
4. Feltarbeidet. Trekk og diskusjon	36
4.1 Metodiske betraktninger	37
4.2 Noen refleksive betraktninger	40
4.3 Etske refleksjoner	43
4.4 Sekundære kilder	44
5. Narrativer – analytisk perspektiv og empirisk materiale	45
5.1 Salangen før og nå: Bjørg forteller	48
5.2 Med Aisha på Salangsverket	53
5.3 Jannicke: Et flott sted å vokse opp.....	58
5.4 Kjøpmannen	63
5.5 Cameron, skolen, og en minibuss på tur fra turnering	65
5.6 Virtuell meningsutveksling. Glimt fra kommentarfeltet	67
6. Integrering – «det lille ekstra»	77
7. Noen avsluttende kommentarer	82
8. Litteraturliste	85
9. Andre kilder	88
10. Akronymliste	90
11. Vedlegg.....	91

1. Introduksjon

Dette «lille ekstra» bussjåføren refererer til, oppdaget jeg som en gjenganger i historiene om hvorfor integrering på et lite sted kan lykkes. Historiene om de som i likhet med damen er skeptiske, og opplever at ting er «urettferdig», finnes også. Likevel har det vist seg at det å strekke seg litt lengre, det å tørre der andre ikke tør, og det å bry seg, uavhengig av hva andre gjør, har stor betydning.

Oppgaven min handler om hvordan ei bygd i Utkant-Norge har funnet sin måte å legge til rette for, skape, og opprettholde bærekraftige møter mellom mennesker; den handler om hvordan integrering fungerer, eller ikke fungerer. Jeg vil starte med et fagblikk på «integrering».

1.1. Integrering som begrep

Jeg vil i det følgende tydeliggjøre ulike aspekt ved integrering. Både i dette og neste kapittel vil jeg trekke noen linjer som fører til problemstillingen (se kapittel 1.4, side 16). Integrering er et begrep som brukes i mange sammenhenger, som gir forskjellige assosiasjoner, og som viser til former for sammenføring. «Integrering» kan ha ulik betydning om det kommer fra Anna, 80 år, fra Sjøvegan; om det brukes av en antropolog; eller er en gitt definisjon av Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Her er vi inne på begrepsparet emisk-etisk, som ble introdusert i antropologien av Marvin Harris. Den språklige distinksjonen fonetikk-fonemikk viser til læren om relasjoner mellom lyder i et språk, og læren om hvordan lyder gir mening innen språk.¹ Fonetikk betegnes som *etisk*, og er det som gjør komparasjon og analyse mulig, og som gjerne brukes om forskerens perspektiv; beskrivelsene til «dem vi studerer» betegnes ofte som *emisk*.

I det daglige betegner integrering ofte en sosial prosess, som ifølge Alexa Døving føyer sammen ulike minoriteter og majoriteter til «*det norske samfunnet*» (Døving 2009). Engebrigtsen og Fuglerud sier at begrepet hovedsakelig brukes emisk når folk flest i Norge snakker om innvandrere, og i den forbindelse når man snakker om vellykket eller mislykket integrering (Engebrigtsen og Fuglerud 2009).

Når det gjelder andre begrep som forklarer litt av det samme, kunne jeg brukt innlemmelse, og integrasjon. Disse er muligens i mindre utstrekning brukt emisk i dagligtalen enn det integrering er. Ettersom -ing-formen særlig brukes til å lage substantiv, og -asjon er et substantivdannende

---

¹ Begrepene emisk/etisk ble opprinnelig utviklet av Kenneth Pike, som mente de lingvistiske begrepene kunne brukes kulturuavhengig (etisk) og kulturspesifikt (emisk). (Pike 1967).

suffiks, vil man fra et lingvistisk perspektiv kunne si at integrering kan ses som et synonym til integrasjon. Begrepet innlemmelse er etter min oppfatning ikke like dekkende, fordi det kan ha andre konnotasjoner. Jeg har derfor valgt å bruke integrering som analytisk begrep, fordi det er mye brukt i hverdagen, og fordi det gir retning til sette erfaringer fra feltarbeidet i kontekst. Integrering viser ofte til samspillsprosesser der dynamikken mellom etablerte grupper og innvandrere er tema. Det er viktig å understreke at folks forståelse av integrering ikke nødvendigvis samsvarer med analytiske definisjoner av integrering, ref. emisk/etisk forståelsesramme.

Integrasjon er altså avledet av det latinske verbalsubstantivet *integrere*. Ifølge Ole Hammer betyr det «å gjøre hel, å sammenslutte flere deler, å forbinde en mangfoldighet til en helhet» (Hammer 1989:33). I durheimsk tradisjon viser begrepet til fellesskap i samfunn, og i prosessen(e) som fører til fellesskap, antar en at læring og tilpasning er noe av det som skjer. Slike tilpasningsprosesser «knytter individet til samfunnet og skaper tilhørighet og lojalitet» (Brochmann, Borchgrevink, Rogstad 2002:30). Integrering kan altså referere både til samhandlingen som gjør de involverte til del av «det hele», og til selve tilstanden av helhet. I forlengelsen av dette kan man si at integrering handler om å «høre til», og at det således er et inkluderende begrep. Når man snakker om tilhørighet, må man også ta med det kontrasterende i dette: potensialet for ikke å høre til, eller å falle utenfor. Det kan tenkes at en intensjon ved integrering er inkludering, men vi vet jo også at både mennesker og samfunn kan lukke seg, med det mål å beskytte «innsiden», eksempelvis ved stengte grenser, nye murer, og lukkede grupper. Det vil si at begrepet integrering kan ha en iboende funksjonalistisk måte å opptre på. I så måte må det være vinklingen, eller individer, grupper, og politikk, som bidrar til å opprettholde, eller underbygge, stabilitet i sosiale enheter.

Som jeg var inne på, er et beslektet analytisk begrep *innlemmelse*. Cato Wadel argumenterer i «Innlemmelser i sosiale fellesskap» for at innlemmelse som relasjonelt og prosessuelt begrep gjør oss i stand til å fange sentrale mellommenneskelige elementer når det er snakk om samhandling, prosesser og relasjoner (Wadel 2008). Ifølge Wadel viser innlemmelser til den mest grunnleggende samhandlingsformen vi har når det gjelder å skape grupper, kultur, relasjoner og samfunn. Selv om vi innlemmes i ulike typer fellesskap gjennom hele livet, er et fellestrekk likevel at innlemmelse skjer ved etablering av sosiale nettverk. Wadel mener også at identiteten vår er nært knyttet til innlemmelse i fellesskap. Individets forståelse av seg selv som særegen person, med karakteristikk det ikke deler med andre, er én forståelse av identitet, mens den sosiale identiteten gjerne er knyttet til de fellesskap vi er en del av. Ifølge Richard Jenkins må identiteten også bekreftes eller avkreftes av dem vi samhandler med (Jenkins 2004).

Vi ser at Wadels analytiske perspektiv på innlemmelse kan belyse ulike aspekter ved integrering. Siden innlemmelse krever en form for gjensidighet krever det at begge parter må være med i prosessen. I den forstand ligner begrepsbruken på «assimilasjon» slik Harald Eidheim beskriver dette som en individuell og frivillig strategi, og i kontrast til «inkorporasjon» som betegnelse for en kollektiv identifikasjonsstrategi (Eidheim 1987). Han omtaler disse forskjellene i en etnisk minoritetsgruppes tilpasning til storsamfunnet i studien sin av norske samer fra 1987. Ved å se på identifisering som en pågående forhandlingsprosess, vil denne naturlig nok påvirkes av både mediebildet samt erfaringer i den private sfære så vel som i det offentlige rom. Dermed kan integrasjonsprosessen gå parallellt med identifikasjonsprosessen. Eidheim skiller mellom en assimileringstrategi og etnisk inkorporering, og ved å bruke begrepet strategi, fremhever han individet som aktivt velgende.

Ifølge *Store norske leksikon* er integrering, i dagligforståelsen, en betegnelse på «innlemmelsen av innvandrere i majoritetssamfunnet». (<https://snl.no/integrering>). Begrepet forbindes gjerne med innvandrere, ettersom Norge har opplevd høy grad av innvandring de siste 40 til 50 årene. Thomas Hylland Eriksen og Torunn Arntsen Sajjad forklarer integrering som deltagelse i samfunnets felles institusjoner, kombinert med å opprettholde eget kulturelt særpreg (2011:70). I *Tilpasningsprosesser blant somaliere og tamiler i Norge* hevder Ada Engebrigtsen og Øyvind Fuglerud at begrepet integrering betegner en «mellomposisjon» mellom assimilering og segregering. (2009:16). Å holde på det særegne, samtidig som man skal bli lik(ere) majoriteten, kan kanskje beskrive litt av den vippeposisjonen begrepet kan tenkes å kreve av dem som skal integreres, og/eller av dem som «skal integrere». Hvis enkeltpersoners eller gruppers demografiske minoritet skal tilpasses majoriteten, mister man kanskje perspektivet om integrasjon som tilrettelegging for sameksistens og gjensidige rettigheter.

Hvis en emisk forståelse av *innvandrere* forutsetter at han/hun skal integreres, tvinger det seg frem en definisjon av innvandrere. Regjeringen definerer innvandrere som personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre, og som på et tidspunkt selv har innvandret til Norge. *Store norske leksikon* definerer en innvandrere som en person som flytter til et annet land med sikte på å bosette seg der. I innvandringsdebatten, og særlig i norsk offentlighet, blander man ofte begrepene innvandrere, flyktning og asylsøker. Flyktninger er ifølge Statistisk sentralbyrå (heretter SSB) en undergruppe av innvandrere. Noen har allerede før ankomst fått asyl eller opphold på humanitært grunnlag, andre har ankommet som asylsøkere. Innvilget asylsøknad fører til flyktningestatus (SSB). Når vi snakker om innvandrere og

migranter omfatter det eksempelvis både arbeidsinnvandrere, utdanningsinnvandrere, og familieinnvandrere.

Unni Wikan poengterer i debattboken *Mot en ny norsk underklasse* (1995) at kultur ikke er et velegnet redskap for å forstå møter mellom nordmenn og innvandrere. Ifølge henne bør utgangspunktet være respekt for individet. Hun mener derimot at vi ser en overdreven respekt for innvandrernes kultur, noe som forhindrer at de samme kravene vi stiller norske, blir stilt til innvandrere på individnivå. Ifølge Wikan er dette én av faktorene som klassifiserer innvandrere som gruppe, og det bidrar til å skape en ny etnisk underklasse (Wikan 1995), det vil si en klasse som per definisjon vurderes ut fra andre standarder enn øvrige samfunnsklasser i Norge.

Wikan argumenterer videre for at vi ikke kan bruke forklaringsmodeller på innvandrere/asylsøkere som vi ikke bruker på oss selv. Her adresserer hun forholdet mellom kultur og klasse. Så lenge kultur ikke er noe alle medlemmene av samfunnet, eller av en gruppe, deler likt, synes Wikans budskap å være at en overdreven respekt for kulturforskjeller kan føre til undertrykkelse, legitimert av nettopp «kultur». Hun mener det vil kunne utvikle seg større forskjeller, dels fordi begrepene vi bruker (for eksempel «etniske nordmenn» og «innvandrere») er for lite nyanserte, og dels fordi oss/de andre-dikotomien er resultatet av en prosess der minoriteter kontrasteres med majoriteten. Med boken har Wikan en ambisjon om å være en stemme, gi et grunnlag, for å bedre innvandreres kår i Norge, og hun poengterer også deler av «de andres» tradisjoner som kan virke negativt. Det norske likhetsidealet, fremfor alt i betydningen «sameness», vises kanskje ekstra godt i det vakuumet som noen ganger kan synes å oppstå mellom majoritet og minoritet(er), når vi snakker om integrering som begrep. Betegnelsen «etnisk norsk» bruker jeg som en emisk kategori. Et antropologisk perspektiv på etnisitet er Fredrik Barths. I *Ethnic Groups and Boundaries* (1969) fokuserer Barth på det dynamiske ved etniske grenser, og kritiserer tingliggjøringen av etniske grupper. Han kritiserer det perspektivet på etnisitet som beskjeftiget seg med kulturelt innhold på bekostning av sosiale prosesser. Norsk antropologi er også inspirert av Thomas Hylland Eriksen, som poengterer at etnisitet er relasjonell og prosessuell, «ikke en ting, men et aspekt ved en sosial prosess» (Eriksen 2007:368). Etnisitet kan sies å ha både noe relasjonelt og noe kontekstuellet i seg. Som analytisk verktøy kan bruken av «etnisitet» operasjonaliseres avhengig av empiri, og samtidig ha glidende overganger til nasjonalitet, rase og kultur.

Etnisitet er altså et begrep som brukes av folk, og er en emisk kategori. Det er også en etic kategori, som viser til gruppedannelser og grenser mellom grupperinger. I kjølvannet av Fredrik

Barths perspektiv på etnisitet kan man kanskje hevde at det relasjonelle aspektet noen ganger kanskje underkommuniseres i offentlige debatter. Grenseproblematikken og det dynamiske, som Fredrik Barth tenkte på det, dominerer altså ikke den folkelige forståelsen av etnisitet.

Når det gjelder kultur, et av antropologiens nøkkelbegrep og et *buzzword* i samtidsdebatten om verdier, så kan man sammenfatte det med det system av felles oppfatninger og væremåter som aktører har tilegnet seg som medlemmer av et samfunn. (Eriksen 2007). Hva kulturell identitet angår, beskriver Eriksen det slik: «Dersom det finnes en felles kulturell identitet i Norge i dag, kan den ikke beskrives som en liste over kulturtrekk eller substansielle verdier, men snarere som betingelser for kommunikasjon, altså gjensidig forståelse» (Eriksen 2010:25). De som mener at det er problematisk med en heterogen befolkning, bruker gjerne *kultur* som sekkebetegnelse på ulempene det medfører.

Integrering skjer aldri på kulturnøytral grunn, men i møter der mennesker noen ganger er ulikt kulturelt orientert, eller har ulike kulturelle premisser og preferanser. Innen antropologien er det bred enighet om at kultur som fenomen er noe som er overlappende, og uten tydelige grenser, noe som er mer eller mindre delt. Fredrik Barth foreslo å omtale kultur som kunnskap, for å fremheve hva mennesker har til felles i stedet for hva som skiller oss. I *Ethnic Groups and Boundaries* viste han hvordan det er de sosiale grensene som ligger til grunn for etniske forskjeller, ikke etniske forskjeller i seg selv. De såkalte kulturforskjellene er noe som senere tillegges, for å rettferdiggjøre de sosiale grensene (Barth 1969).

Etnisitet som fenomen har mange aspekt, og ofte viser etnisitet til sosialt kommuniserte kulturelle forskjeller. Ifølge Hylland Eriksen vil kriteriene for hvilke forskjeller som gjøres relevante av aktører, variere (Eriksen 2007:363). Det vil si at det som konstituerer etnisitet, kan være klassifikasjoner basert på ytre kjennetegn som klær, språk eller utseende, og det kan være økonomi, religion, gruppetilhørighet. Ved å vektlegge den sosiale prosessen i sin etnisitetsnodell (Barth 1969), blir etnisitet et aspekt ved en relasjon, og ikke en egenskap ved en person eller en gruppe (Eriksen 2007).

1.2. Integrering som prosess

Å integrere minoriteter er et politisk mål i Norge. Minoriteter, som kontrast til majoriteten, kan innbefatte eksempelvis funksjonshemmede, eldre, den samiske befolkningen, og, som jeg behandler i oppgaven, asylsøkere og innvandrere. Unni Wikan retter fokus mot noen av de dilemmaer integrering som prosess innebærer. Integreringsprosessen hemmes ifølge Wikan,

når man som deltager og minoritetsmedlem i det norske samfunnet ikke kan frigjøre seg fra det «Kulturen» innebærer. Hun spør seg hvordan innvandrere skal bli «lik oss» når mange stiller med massive handikap vedrørende språk, arbeid, kulturell og samfunnsmessig kompetanse. Øyvind Fuglerud kritiserer dette henblikket på «oss», ved å peke på at kultur ifølge Wikan ikke er et anvendbart begrep, men det finnes altså et særegent norsk «oss» som innvandrere bør bli lik (Fuglerud 2011:134). Han siterer Wikan som hevder at man ikke er «norsk i gavnet» hvis man tar avstand fra norske verdier og ikke lærer norsk, idet han ikke kan se hva som utgjør basis for en slik kollektiv identitet (Wikan 1995:177). En må merke seg at Unni Wikan har fokus på enkeltindivider, mens integrasjon som politisk mål retter seg mot kategorier av mennesker. Dette utgjør et dilemma og en utfordring i integreringsprosessen, med tanke på diskusjonen om «norske verdier», altså at det på den ene siden handler om å «kapre individer», og på den andre siden om å integrere minoriteter.

Det er interessant at 22 år etter at Wikan skrev «Mot en ny norsk underklasse», satt partilederne og diskuterte hva som var «norske verdier» i forkant av stortingsvalget 2017. I denne sammenhengen må man spørre seg hvorvidt vi kan enes om hva som faktisk er «norske verdier», og om det i så fall er svaret på det som skal være retningsgivende for vellykkede integreringsprosesser. Her tenker jeg både i forhold til de personer og etater som skal forvalte norsk integreringspolitikk, og i forhold til de innvandrere som det stilles bestemte sosiale og kulturelle forventninger til.

Renato Rosaldo sier at målet på en vellykket integrering bør være at innvandrere, eller i det minste deres barn eller barnebarn, gjennomgår en prosess som gjør dem «kulturelt usynlige» (Rosaldo 2009:209). Engebrigtsen og Fuglerud hevder at det i integreringsdebatten er tre tilgjengelige posisjoner: «integrert», «ikke-integrert», og «usynlig» (Engebrigtsen og Fuglerud 2009:18–19). De som er integrerte, omtales som «kulturelle konvertitter», og å være en kulturell konvertitt forbeholdes dem som har forlatt sin egen måte å leve på til fordel for majoritetens; dette kan minne om kulturell assimilering.² De ikke-integrerte kjennetegnes av lav deltakelsesgrad i majoritetssamfunnet; denne kategorien står utenfor arbeidsliv, og forholder

---

² Ifølge Store norske leksikon beskriver assimilering en prosess der individene vokser inn i et gitt kulturelt fellesskap, og gradvis tilegner seg dette fellesskapets normer og verdier, til individets egne normer ikke kan skilles fra samfunnets.

seg i stor grad til egen kulturell praksis og egne etniske nettverk, og de er også ofte avhengige av velferdstjenester, i motsetning til de usynlige og de integrerte.

De usynlige lever i tråd med egen kulturell praksis, og er samtidig deltagende og tilpasser seg majoriteten på områder som arbeidsliv og offentlige arenaer, som minner om inkorporasjon i tråd med Harald Eidheim (1987). Engebrigtsen og Fuglerud hevder at en del arbeidskvalifiserende tiltak har som mål å transformere de ikke-integrerte til å bli usynlige. Hvis de er (blir) deltagende, selvforsørgende, og offentlig opptrer i samsvar med majoritetens kulturelle modell, er det de for øvrig gjør, uinteressant (Engebrigtsen og Fuglerud 2009). Det er altså andre folk, fra andre steder, som bør «ha» kultur, mens de som bor her skal være som «OSS».

Jeg understreker at når jeg snakker om majoritet/minoritet, er det ikke ut fra en demografisk forståelse. I «When Ethnic Identity is a Social Stigma» kontrasterer Harald Eidheim reindriftssamer med kystsamer, et klassisk antropologisk studie som viser hvordan en «etnisk status» (eller identitet) er ugyldig, og «derfor ikke utspiller seg i institusjonelle samhandlingssituasjoner («inter-ethnic behaviour»)» (Eidheim 1971:40). Reindriftssamers fysiske emblemer distingverte dem mer fra nordmenn enn hva som var tilfelle med kystsamene. Reindriftsamene snakket oftere samisk, opprettholdt tradisjonelle måter å kle seg på, og de var selvsagt mye synligere (bokstavelig talt) på grunn av konvensjonelle markører til reinflokken. Altså stilte man ikke spørsmål ved samisk identitet i de indre kjerneområdene i Finnmark. Emblemer ved det samiske var mindre synlige hos kystsamene. Noen tegn for samiskhet var enklere å skjule, eller underkommunisere. De snakket oftere norsk, kledde seg «mindre samisk», og drev med fiske og jordbruk. I fjordsamfunnet som Eidheim refererer til, var samisk morsmålet til rundt 40 av 50 husholdninger. Likevel snakket de norsk når de var i sosiale settinger med nordmenn, nettopp fordi de fortsatt ble stigmatisert som samiske i dominante, norskdefinerte situasjoner. Bruken av minoritet–majoritet forstås altså å være regulert av muligheter som individer tilhørende en gruppe har, for å fremstå som likeverdig samfunnsgruppe/kategori. Med andre ord, forholdet minoritet/majoritet reflekterer maktforhold, der majoriteten implisitt og eksplisitt tvinger minoriteten til bestemte være- og handlingsmåter dersom de skal oppnå sosial aksept.

Marianne Gullestad publiserte i 2002 *Det norske sett med nye øyne*. Boken ble omtalt som en kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt, og Gullestad viser hvordan journalister, akademikere, hverdagsrasister med flere deler tolkningsramme i debatten rundt

integreringsprosesser, ved å analysere brev, taler og bøker, slik at bakenforliggende holdninger blir synlige(re). Hun kritiserer Unni Wikan som hun mener bidrar til å skape et klarere skille mellom «oss» og «dem», og hvordan dette skillet opprettholder etniske stereotyper og kjønnsbaserte fordommer. På en brechtiansk måte får hun leseren til å se det kjente i et nytt (fremmed) perspektiv,³ og viser hvordan tilsynelatende betydningsløse utsagn hindrer «innvandrere» å oppnå aksept som norske innbyggere. Et tydelig skille mellom «oss» og «dem» innebærer ifølge Gullestad at saker av betydning for de to kategoriene, diskuteres adskilt. Følgen av det blir en mer eller mindre utilsiktet dobbel standard, som har innvirkning på hvordan vi diskuterer og vurderer. Med dobbel standard menes at vi forklarer hendelser ulikt, avhengig av bakgrunn og etnisitet til de(n) involverte. Hvis en etnisk, hvit, norskfødt mann dreper kona si, forklares det gjerne med psykososiale forhold, og som et resultat av rus/psykiatri, kanskje i kombinasjon med en vanskelig oppvekst; dersom en vi omtaler som «innvandrer» gjør det samme, er forklaringen ofte at det er et typisk uttrykk for religiøse og/eller kulturelle forhold, altså med referanse til noe kollektivt.

Det er som vi ser mange måter å forklare integreringsprosesser på. Forståelse, mening og kontekst henger sammen. Måten vi forstår integrering, både som begrep og som prosess, virker inn på hvordan vi handler. I sin tur, får det konsekvenser for andre.

Flere forhold kan påvirke den offentlige debatten om integrering. I februar 2017 leverte Brochmann 2-utvalget en rapport til daværende integreringsminister Sylvi Listhaug. Rapporten tok for seg langsiktige konsekvenser av høy innvandring for norske velferdsordninger. Det å se på «hvor trygdet» innvandrere er, «hvor mye koster innvandrere Norge», og overskrifter som speiler på at etniske nordmenn vil være en minoritet i fremtiden, kan trigge manges følelser, og noens behov for å invadere kommentarfeltene. I slike sammenhenger ser man gjerne at det refereres til «norske verdier», uten at det nødvendigvis spesifiseres hva disse verdiene er. Grete Brochman uttalte blant annet, i forbindelse med rapporten, at nyere forskning viser at det går mye bedre med neste generasjon (innvandrere, min bemerkning), både når det gjelder yrkesdeltagelse og utdanning, «*men også når det gjelder verdispørsmål*» (Grethe Brochmann til Aftenposten, 1.2.2017).

---

³ «Verfremdung» bygger på Bertolt Brechts analyse av teaterets funksjon. Ved hjelp av illusjonsbrudd søker han å utvikle tilskuerens iakttagelsesevne og handlingsevne, relatert til et framstillingsperspektiv. (Store norske leksikon)

Man kan lure på hva som er målestokk for «verdispørsmål». Hva hun mente med det ble ikke fulgt ytterligere opp av journalisten, og heller ikke utdypet av henne selv. Det kan gi opphav til både spekulasjon og tolkning. Siden innvandrerungdom eksempelvis er mer positive til homofili enn sine foreldre (ref. Brochmannrapporten), kunne det vært en mulig forståelse av at neste generasjon gjør det bedre i verdispørsmål, om enn ikke like bra som «etnisk norsk» ungdom. Som Brochmann nevner vedrørende utdanning, er det også et offentlig debattert tema at innvandrerungdom i større grad enn etnisk-norsk ungdom, tar høyere utdanning. NRK publiserte en sak i juni 2017 der forfatter av SSB-rapporten, Alice Steinkellner sier at resultatene bekrefter mange av antagelsene man har hatt. Norskfødte barn av innvandrerforeldre er den gruppen der flest går rett fra videregående til høyere utdanning, og det er også den gruppen der flest tar lengre høyere utdanning (www.nrk.no, 27.6.2017).

Når det er snakk om «norske verdier» er det en tilbøyelighet til å tenke i termer som «oss – dem». Derfor kan man miste nyanseringer, og diskusjonen som gjelder flyktninger og integrering i det offentlige ordskiftet blir forenklet. Dikotomien oss – dem styrer altså hva som blir relevante debatter når det gjelder de såkalte norske verdiene.

1.3. «Det lille ekstra»

Integrering er et komplekst felt, og jeg vil gå over fra å løfte noen overordnede sammenhenger, til å se på noe jeg har valgt å kalle for «det lille ekstra». Som jeg viste i innledningen, ga bussjåføren den dagen i mai, et godt eksempel på hva det lille ekstra kan være. Jeg bruker «det lille ekstra» som emisk begrep. Kanskje er det et en forklaring på hvorfor Sjøvegan lykkes med integrering. Kanskje sier det noe om attraksjonsverdien til lokalsamfunnet, ved at de klarer å yte, tenke, og nyskape dette lille ekstra.

«Det lille ekstra» kan googles, leses om i avhandlinger, og det refereres til både som navn på servicebedrifter, og som tittel på artikler som forteller hvordan man inspirerer sine ansatte til å yte det lille ekstra. Noen vil definere det som en strategi innen salg- og serviceyrker. Det kan være den positive vanen at du gjør mer enn du «er betalt for». Man kan se det i enkelte ledige stillinger som er utlyst. «Vi søker deg som er villig til å yte det lille ekstra». Belønningen er visstnok at man før eller senere vil motta kompensasjon som overgår det du har lagt ned i innsats. En venninne av meg jobbet som frokostservitør på et hotell. En dag da frokosten var pakket bort kom en gjest og spurte om han likevel kunne få spise. Min venninne gjorde i stand et brett med godt og variert utvalg, pyntet det med en blomst, og hentet et par aviser. Senere

viste det seg at mannen var en av eierne i hotellkjeden, og at hun med dette «lille ekstra» hadde hun lagt inn en sterk søknad om fast stilling. Jeg jobbet i Kenya, i turistnæringen, i mange år. Fordi nære relasjoner ofte betyr mer for en del kenyanere enn champagne og canapéer, spurte jeg alltid om familien. Hvordan går det med ungene, den syke bestemoren din, onkelen din i England, og så videre. Det var hyggelig å bli kjent med folk, og min interesse kan godt kobles med ønsket om å bli sett på som en som bryr seg, som husker hva ungene heter og hvem som går på hvilken skole, men jeg har flere enn én gang stått på overbookede lodger milevis fra andre overnattingsmuligheter, og fått rom til hele min turistgruppe mens andre måtte gå. Det tror jeg har sammenheng med personlig engasjement, og dette «lille ekstra».

I oppgaven min vil jeg si at det lille ekstra er det som utgjør en positiv forskjell. Det kan vises i hendelser, som den på bussen. Det kan handle om noe en informant gjenforteller, eller noe en asylsøker har opplevd. Det kan nok også være den stemningen jeg fornemmer, som forteller om Sjøvegan som et sted der evnen til å vise eller yte «det lille ekstra» er tilstede hos mange. «Det lille ekstra» viser til holdninger og handlinger knyttet til innvandrere, og til samfunnet forstått som en helhet, knyttet sammen til et fellesskap om noe man har sammen.

1.4 Problemstilling

«Det lille ekstra» i en emisk forståelsesramme, kan være en målestokk for om, og eventuelt hvordan, integrering i ei nordnorsk bygd har vist seg å fungere. Dette har vært hypoteser jeg har jobbet ut fra. Tematikken rundt integrering fikk større plass enn jeg kanskje hadde sett for meg, og historiene om det lille ekstra viste seg å ha betydning. Problemstillingen min blir således:

Hvordan forholder ei mindre bygd seg til integrering, og hvilke faktorer virker hemmende og/eller fremmende for utvikling av lokalt samhold, fellesskap og tilhørighet?

Jeg vil her også peke på en kobling av problemstilling opp mot mål. Målet med oppgaven min er at den skal bidra til et mer nyansert bilde av integrering i praksis.

2. Bakgrunn

«Nå har vi ved minst to anledninger nytt godt av at andre har tatt vare på oss. Det var under den store utvandringen til Amerika, og under den andre verdenskrigen. Nå må vi, sammen med Europa, vise hva som bor i oss og gi noe igjen til andre folk som ber om hjelp i nøden». (Kong Harald til TV2, 21.10.2015).

2.1. Flyktnings situasjonen i verden

Det har alltid foregått migrasjon, frivillig og ufrivillig. At mennesker flytter på seg har mange årsaker: kolonisering, krig, erobring, arbeidsinnvandring, familiegjennforening, eller klimatiske faktorer. Graden av migrasjon varierer, og forklares blant annet med push and pull-effekten. Push-faktorer fører til emigrasjon, og er for eksempel krig, uroligheter, forfølgelse, naturkatastrofer og lignende. Pull-faktorer betegnes som mer positive, og skaper forventninger om bedre levekår i et annet land. Det kan være muligheter til utdanning, bedre sosialt hjelpeapparat, eller religionsfrihet. Dette er noen av årsakene til immigrasjon. Nyere teknologi, andre transportformer, og ikke minst sosiale mediers struktur, gjør at verden kan oppleves som «mindre» og som at «de andre» kommer nærmere.

Ifølge tall fra De forente nasjoner (FN) er det i dag 65,6 millioner mennesker på flukt i verden, det høyeste tallet siden andre verdenskrig (<https://www.fn.no/Tema/Flyktninger>). Tallet på internt fordrevne, altså mennesker som er flyktninger i eget land, er 40 millioner. Antall mennesker som har krysset en landegrense er 24,5 millioner. (Tall fra SSB 3.4.2018). Selv om antall migranter i løpet av det siste århundret er historisk høyt, er omfattende folkevandringer et kjent fenomen. Slavetransporter fra Afrika dannet som kjent grunnlaget for gruveindustri og plantasjevirksomhet i Amerika og Europa på 1800-tallet. Ifølge Appleyard og rapporten *International migration: Challenges for the Nineties* ble rundt 15 millioner slaver fraktet til Amerika før 1850 (Appleyard 1991). I 1492 ble den jødiske befolkningen på den iberiske halvøya utvist, noe som utgjorde cirka 120 000- 150 000 mennesker. Senere skjedde det samme med den spanske muslimske delen av befolkningen, der nærmere 300 000 muslimer ble fraktet til Nord-Afrika, på 1600-tallet. Øyvind Fuglerud hevder i *Migrasjonsforståelse: flytteprosesser, rasisme og globalisering* at den offentlige debatten om flyktnings spørsmål ofte er dominert av en begrenset tidshorisont, og trekker derfor frem også det historiske perspektivet ved migrasjon. (Fuglerud 2011:15). Han forklarer migrasjon som en «fellesbetegnelse på frivillig og tvungen flytting fra ett sted til et annet, så lenge denne er av noe varighet» (Fuglerud 2011:15). «Hvert minutt legger

24 mennesker ut på flukt. Dette er fire ganger så mange mennesker som tvinges på flukt enn for ti år siden». (www.fn.no/Tema/flyktninger, 10.1.2018).

Det er høykommissæren for flyktninger (UNHCR) som har ansvar for å lede og å koordinere arbeidet med å beskytte mennesker på flukt. Hovedmålet er å finne varige løsninger på flyktningproblemer. Eksempel på slike løsninger er frivillig retur når hjemlandet er trygt, integrering i landet de først flyktet til, eller permanent bosetting i et tredje land. Ettersom UNHCR jobber for humanitær hjelp til flykninger, og for flykningers rett til beskyttelse, er dette den mest sentrale organisasjonen for flykningers rettigheter.

Som tallene ovenfor viser, er majoriteten av flyktninger internt fordreven, på flukt i eget land. Mange av dem som får flyktningstatus etter å ha kommet over en landegrense, beveger seg ikke så langt. Ifølge FN er de største mottakerland av flyktninger per i dag Jordan, Tyrkia, Pakistan, Libanon, Sør-Afrika, Etiopia og Tyskland (www.fn.no/Tema/flyktninger, 3.1.2018). Som vi er blitt gjort godt kjent med de siste årene, er det det første mottakerlandet som er ansvarlig for å imøtekomme flykningers rettigheter. Ettersom dette er en enorm belastning for mange fattige (verts)land, er man avhengig av hjelp fra verdenssamfunnet. Problemet er at det ikke finnes et regelverk som beskriver hvordan vertslanene skal få hjelp. Vi har sett eksempler der land, Norge inkludert, har bygget murer og gjerder for å gjøre det vanskeligere for flyktninger å komme seg inn til landet og få for eksempel Norge registrert som førstelandet sitt.

Flyktningehjelpen definerer en flyktning slik *«en person som har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk oppfatning eller medlemskap i en spesiell sosial gruppe. Det er et vilkår at hun/han befinner seg utenfor sitt hjemland, det vil si har krysset en internasjonal grense. Grunnsteinen i all flyktningbeskyttelse er også nedfelt i Flyktningkonvensjonen: non-refoulement-prinsippet (artikkel 33). Dette prinsippet innebærer at ingen må sendes tilbake til et område der liv og sikkerhet er i fare på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk oppfatning eller medlemskap i en spesiell sosial gruppe»*. (www.flyktninghjelpen.no).

Av annet relevant lovverk må menneskerettighetene selvsagt også nevnes, de universelle og grunnleggende rettighetene vi har uavhengig av kjønn, alder, religion, legning eller nasjonalitet. Menneskerettighetserklæringen artikkel 14 omfatter retten til å søke asyl.⁴

---

⁴ «Enhver har rett til i andre land å søke og ta imot asyl mot forfølgelse.» (www.fn.no).

Tilstrømningen av flykninger til Europa har de siste årene vært massiv, og i 2015 kom det et historisk høyt antall. Beskrivelser som humanitær katastrofe, dramatisk økning i antall mennesker på flukt, politisk og humanitær krise, sier litt om det vi er og har vært vitne til. Jeg vil gå videre med å se på situasjonen i Norge.

2.2 Norges policy

I Norge er det Justis- og beredskapsdepartementet som representerer Norge i det internasjonale samarbeidet om flyktninge- og asylpolitikk (www.regjeringen.no). Som nevnt er det FNs høykommisær for flykninger (FNHCR) som overvåker flykningesituasjonen i verden. Ved å tilslutte seg flyktningekonvensjonen, har vi forpliktet oss til at norsk lov og praksis skal samsvare med flyktningekonvensjonen. Både nåværende og tidligere justisministre har ved flere tilfeller argumentert med at «norsk lov gjelder i Norge». Når Norge setter sine internasjonale forpliktelser til side,⁵ blir kritikken vår av menneskerettighetsbrudd andre steder i verden mindre troverdig. Selv om enkeltindivider skulle velge å reise tilbake til farlige områder, betyr det ikke at det trumfer forpliktelsen vår til å handle i overensstemmelse med UNCHRs anbefalinger.

Norge er ett av 125 medlemsland i IOM, Den Internasjonale organisasjonen for migrasjon. IOM er en mellomstatlig organisasjon som dekker aktuelle fagområder både lokalt og globalt. Ifølge [regjeringen.no](http://www.regjeringen.no) er IOM en aktiv part i kompetansebygging for migrasjonsforvaltningen i en rekke land, og de legger til rette for arbeidsmigrasjon, og for at returnerte blir reintegrert i sine opprinnelige samfunn. Norgeskontoret samarbeider med myndighetene om frivillige returer, kulturorientering, og reintegreringsassistanse. Utover dette er Norge medlem i Europarådet, hvis mål er å gi vern mot brudd på menneskerettighetene. Innenfor rammen av Europarådets regjeringssamarbeid finnes CDMG, Den europeiske integrerings- og migrasjonskomitéen. Hovedmålet til CDMG er å utvikle et europeisk samarbeid på migrasjonsfeltet.

Ikke bare har Norge forpliktelser ovenfor det internasjonale samfunnet, men også overfor den enkelte flyktning. Krav og forpliktelser henger ofte sammen, også for både flykninger og øvrige individer. Mennesker som søker beskyttelse i Norge, har en lovfestet rett til et sted å bo

---

⁵ Dette har vi gjennom flere tvangsreturer til land som ikke regnes som egnet å returnere til, sett eksempler på de siste årene.

mens de venter på at søknaden deres behandles. Ifølge UDI er det ulike typer asylmottak, og fra 2015 ble det opprettet ankomstsenter, som samordner registreringen av asylsøkere.

På et ankomstsenter registreres man først hos politiet, så i UDIs mottakssystem. Deretter er det (obligatorisk) tuberkuloseundersøkelse og helseundersøkelse, før NOA (Norsk organisasjon for asylsøkere) informerer om hva som skjer videre. Etter kort tid flyttes man. Enslige mindreårige asylsøkere (under 15 år) blir sendt til egne omsorgssentre som sorterer under Barne-, ungdoms og familiedepartementet. Det finnes transittmottak, der asylsøkere bor midlertidig, og det er egne transittmottak for mindreårige asylsøkere mellom 15 og 19 år. Etter asylintervju (hos UDI) flyttes asylsøkerne til ordinære mottak mens søknaden behandles.

I ordinære mottak finnes det egne avdelinger for enslige mindreårige, og de fleste ordinære mottak har også tilrettelagte avdelinger. Dette er et tilbud til dem som har hjelpebehov. Det er frivillig å bo i en tilrettelagt avdeling, og det er primært for dem med psykiske plager, dog ikke så omfattende psykiske plager at de trenger behandling.

Til sist finnes det også integreringsmottak, et tiltak som retter seg mot voksne og familier som har, eller sannsynligvis vil få, oppholdstillatelse. Beboere i et integreringsmottak forplikter seg til å følge kommunens kvalifiseringstiltak på fulltid. Dette betyr deltagelse i introduksjonsprogrammet, som varer i inntil to år; målet er å lære språket, og å hjelpe personer til arbeidsliv eller utdanning så de kan forsørge seg selv.

Bosetting av flyktninger er det IMDI (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet) som har ansvaret for. For 2018 er kun halvparten av kommunene spurt om å ta imot flyktninger, og de er spurt om å bosette langt færre enn de siste årene. Årsaken er ifølge IMDIs hjemmeside (www.imdi.no) at færre søker asyl i Norge. Anmodningstallet baserer seg på prognoser for antall flyktninger i mottak som skal bosettes, prognoser for antall asylsøkere som vil få opphold som flyktninger i Norge, og Stortingets avgjørelse om antall overføringsflyktninger⁶ Norge skal ta imot.

---

⁶ Overføringsflyktning er personer som vanligvis er registrert som flyktninger hos UNHCR, men som ikke kan tilbys en varig løsning i det landet de befinner seg og som derfor presenteres for overføring til et tredje land (www.udi.no).

2.3 Historiske overblikk og nasjonal forvaltning

En av antropologiens oppgaver er å forsøke å forstå hvor mange ulike måter en kan være menneske på. Ved å stille spørsmål, og at man noen ganger forsøker å løfte frem mennesker og/eller synspunkt som ellers ikke høres så godt, kan faget godt oppleves politisk. Det samme kan oppgaven min; ved å peke på sammenhenger, ønsker jeg å svare på noen spørsmål, på samme tid som jeg vil inspirere til å stille nye.

Også i Norge har vi migrasjonshistorikk, når vi tenker både på vikingetid, besittelse av treller (som høynet familiers sosiale status), og innlemmelsen av tyske kjøpmenn i det norske borgersamfunnet (etter at Hansaforbundet opphørte cirka år 1560). Fra tidlig 1800-tall, til rundt 1930, utvandret cirka 800 000 nordmenn. Mange til Amerika, men også til andre verdensdeler. Farfar, født i 1918, gikk som syvåring sammen med foreldrene sine om bord på M/S Stavangerfjord. Frem til han var 14 år bodde de i Brooklyn, mens oldefar blant annet jobbet med å anlegge større broer samt deler av jernbanenettet. I Nord-Norge har det vært en merkbart finsk/kvensk innvandring. Under andre verdenskrig måtte et høyt antall nordmenn flykte, og andre måtte ta imot dem som flyktet. Selv om dette er en del av vår både nære og fjerne historie, kan det se ut som «vandring» oppleves som en trussel for ikke-nomadiske samfunn.

Ifølge Kjeldstadli, Niemi og Myhre (2007) har det foregått innvandring til Norge siden ca år 900. Når det gjelder fornyelse av samfunnet, og utformingen av det «norske», har innvandringen hatt betydning. Forfatterne av *Norsk innvandringshistorie* skiller mellom tre grupper innvandrere, rekrutterte fagfolk, arbeidsinnvandrere, og innvandrere. Innvandring i etterkrigstida kan i Norge, som i resten av Europa, deles i tre faser: Den første, som startet på 1960-tallet, besto i hovedsak av arbeidsinnvandrere. Denne perioden (fra starten av 1960-tallet og frem til 1975) kom det mange yngre menn fra Marokko og Tyrkia, og etter hvert også fra Asia, spesielt Pakistan. Ifølge Brochmann hadde disse til felles at de var ufaglærte, og de var rekrutterte til jobber med lav status i mottakerlandet (Brochmann 2003:137). I Stortingsmelding 107 (1975–76) fremkommer det at man innfører en «generell stopp i adgangen til å oppnå arbeidstillatelse» (Meld.St. 107 (1975–76):13). I hovedsak var dette begrunnet med intensjonen om å begrense arbeidsinnvandringen.

Innvandringsbølge nummer to besto stort sett av familiene til dem som kom mellom 1960 og 1975. Innvandringsstoppen åpnet for dispensasjon for familiegjenforening (Brochmann 2003: 161), dog var det et krav om at forsørgeren i Norge kunne gi familien et «sosialt forsvarlig underhold» (Meld.St. 107 (1975–76)). En annen form for familiegjenforening kunne være at

man fant en partner etter at man var etablert i Norge, en form for familiegjenforening som ifølge Brochmann ble viktigere på 1990-tallet.

På slutten av 1970-tallet kom den tredje bølgen innvandrere, individuelle flyktninger og asylsøkere. I første omgang kom det mange vietnamesere og chilenerne, og etter hvert irakere, iranere, somaliere, afghanere, serbere. De aller siste årene har syrere stått for en stor del av innvandringen. Hvis vi spoler tilbake til 2015, var nyhetsbildet som sagt preget av flyktningestrømmen. Ni av ti toptreff på googlesøket «flyktningestrøm» (5.1.2018) er saker som omhandler hvordan Europa vil brytes ned dersom flyktningestrømmen ikke stanses. Det er saker som forteller at Angela Merkel innrømmer store feil i hvordan Tyskland håndterte dette, og hvor mange penger det ifølge Erna Solberg koster Norge. Det eneste topp ti-treffet med positivt fortegn, er en sak av TV2, som handler om kongeparets besøk på et nyåpnet mottak i Østfold. Der uttaler de at det er lenge til grensen for hvor mange vi kan ta imot, er nådd. Kongen sa at det selvsagt *var* en maksimumsgrense, men han håpet det var lenge til den grensen var nådd.

I årene før 2015 kom det mellom 11 000 og 12 000 asylsøkere til Norge per år, mens i 2015 ble det registrert 31 145 asylsøkere. I hovedsak kom disse fra Syria, Afghanistan, Irak, Eritrea og Iran. Økningen hva enslige mindreårige asylsøkere gjelder, var på cirka 4000⁷. Ettersom prognosene er usikre når det gjelder hvor mange som kan antas å komme, har flere land valgt å vedta innstramninger i asylpolitikken. Regjeringen mener det er «viktig med god kontroll på antallet som skal ha oppholdstillatelse i Norge» (stortingsmelding 30), og stmltd 30 må derfor ses i sammenheng med proposisjon 90. Proposisjonen omhandler flere innstramninger på utlendingsfeltet, som regjeringen mener vil sikre en bærekraftig politikk i en situasjon med potensielt svært høye ankomster av asylsøkere. Det var dette flere medier omtalte som «tidens strengeste asylpolitikk». Erna Solberg hevdet innstramningene var viktig for å kunne lykkes med integreringen for dem som skal få opphold i Norge. Imidlertid fikk ikke regjeringen gjennomslag for de strengeste forslagene, som for eksempel midlertidig opphold for enslige mindreårige.

I løpet av sensommeren og høsten 2015 var det et markant skifte i den offentlige debatten. Bildet av Aylan, den lille gutten i rød t-skjorte, liggende død, druknet, på en tyrkisk strand, gjorde noe med både engasjement og politisk ordskifte. Leder i Fremskrittspartiet, Siv Jenssen

---

⁷ 1204 i 2014 og 5297 i 2015. (Stortingsmelding 30 (2015–2016).)

hadde for første gang i historien en ganske mild klang i stemmen. Den positive effekten, karakterisert av økt giverglede, økt interesse for å bli flyktningguide og leksehjelper, og økt vilje til å ta imot flere flyktninger, varte ikke lenge. Fra årsskiftet 2015–2016 framsto debatten som svært polarisert, med stadig grovere hets i kommentarfelt. Vi så fremveksten av en «lik-og-del-kultur» da daværende innvandrings- og integreringsminister Sylvi Listhaug annonserte innstramminger i asylpolitikken, parallelt med økt oppslutning rundt frivillige organisasjoner som Stand with Syria, Dråpen i Havet med flere.

Ifølge Stortingsmelding 30 (2015–2016), «Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk» var det 700 000 innvandrere ved inngangen til 2016 og 150 000 født i Norge av innvandrede foreldre. 16 prosent av den totale befolkningen i Norge har innvandrerbakgrunn, med over 200 nasjoner representert. Av innvandrerne hadde i underkant av 20 prosent flyktningebakgrunn, noe som utgjorde 188 000 mennesker. De største gruppene med fluktbakgrunn er fra Somalia, Irak og Eritrea.

Når det gjelder regelverk på integreringsområdet, er paragraf 1 i introduksjonsloven⁸ retningsgivende for alt arbeid på området. Introduksjonsloven gir rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram, og gjelder for nyankomne mellom 18 og 55 år, som har behov for grunnleggende kvalifisering. Av lovverket fremkommer det at formålet er «å styrke nyankomne innvandreres mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet, og deres økonomiske selvstendighet». Introduksjonsloven trådte i kraft i 2004, og med den ble alle kommuner underlagt samme lover og retningslinjer for integreringsarbeid. Å fremme innvandreres forsørgerevne, og deres evne og muligheter til selvstendighet, har på samme tid til hensikt å unngå passivitet og marginalisering.

I brosjyren «Regjeringens mål for integrering», som kom i 2015 og er et utdrag fra «Mål for integrering»⁹, ansvarliggjøres alle i offentlig sektor, når det gjelder å utvikle tiltak og politikk som «gir innvandrere og deres barn like muligheter, rettigheter og plikter».

Det er bred politisk enighet om at det ønskede utfallet av møter mellom «innvandrere» og «nordmenn» er integrering, men uten en entydig forståelse ser vi at integrering defineres ulikt i ulike sammenhenger. Dimensjonen av samspill mellom minoritet og majoritet er noe som i

---

⁸ Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven).

⁹ «Mål for integrering» er et verktøy for samordning av integreringspolitikken som årlig publiseres i statsbudsjettet. Kilden er SSB.

mindre grad vektlegges i Stortingsmelding 30, selv om det under kapitlet «Deltakelse i fellesskapet» fremkommer at regjeringen vil at alle som bor i Norge skal oppleve at de blir akseptert for den de er. Som utfordringer nevnes innvandreres grad av sysselsetting, som er lavere enn nordmenns. Man ønsker også å unngå fremveksten av såkalte parallellsamfunn, og viser til utsatte områder i enkelte europeiske byer der mange står utenfor samfunnslivet.

Som jeg forstår regjeringens politikk på området, er det høyt prioritert at innvandrere med flyktningebakgrunn raskt får tilknytning til arbeidsliv, der den norske velferdsmodellen er avhengig av høy deltakelse. Det fremkommer også at integrering, ifølge Stortingsmelding 30, er «et samspill mellom mange parter». Samfunnet skal legge til rette for at alle skal få bruke sine ressurser, men den enkelte innvandrere skal også møtes med krav til å bidra og delta. Man har også valgt å ta med at det forventes stor innsats fra den enkelte (innvandrere), men lite som adresserer innsats fra den vanlige nordmannen i gata, som jo også må sies å være én av mange parter.

2.4. Debatten om flyktninger og integrering

I forkant av stortingsvalget 2017 var ett fokusområde det noget diffuse temaet «norske verdier». Denne verdidebatten startet samme sommer, under De frie evangeliske forsamlings sommerstevne. Arbeiderpartiets Martin Kolberg kritiserte Sylvi Listhaug (Frp) for å handle i strid med kristne verdier. I etterkant av dette hørte vi flere politikere uttale at norske verdier er «under angrep». Andre har avfeid dette, og hevder det er frykt og nostalgi som nører opp under slike holdninger. For å se litt nærmere på hva debatten om «norske verdier» er, har jeg støttet meg på forskningen til professor emeritus Ottar Hellevik. Sammen med Tale Hellevik gjengir han resultater fra World Value Survey, der folk svarer på hvilke egenskaper det er viktigst å oppmuntre i barneoppdragelsen. Hellevik trekker frem tillit som en viktig verdi, og forklarer det med at tillit får samfunnet til å fungere med mye mindre friksjon enn det ellers kunne ha vært.¹⁰

Likestilling og sekularitet er ifølge Hellevik andre verdier som går igjen hos mange nordmenn. Han trekker frem et funn som jeg anser som interessant med tanke på Sjøvegan og feltarbeidet mitt: Stadig flere svarer at de er positive til innvandring. Flere mener innvandring er en

---

¹⁰ (<https://forskning.no/2017/08/sa-viktig-er-verdier-for-nordmenn/produisert-og-fiansierte-av/norges-forskningsrad>).

berikelse, og færre mener det er en trussel. Forskningen viser også at folk er mer positive i (geografiske) områder der det er flere innvandrere. Slike undersøkelser kan selvsagt kritiseres for å være kontekstløse og lite nyanserte. Likevel indikerer de et statistisk mønster; folk må gjerne være forskjellige, men visse «verdier» for samhold anses som grunnleggende for samfunnsutviklingen man ønsker seg.

Thomas Hylland Eriksen definerer «verdi» som et kulturelt definert mål for handling eller standard for å vurdere handling (Eriksen 2007:110). At brunost og bunader ofte blir trukket fram som «norske verdier» handler kanskje mer om symboler på det mange tenker er «typisk norsk» eller at det bekrefter stereotypien på en nordmann. Hvis vi deler kultur, kan vi også dele verdier, selv om hva som regnes som viktigere verdier enn andre, vil variere. Jeg skal komme med eksempler på noen utsagn fra partilederdebatten den 14.8.2017. Derfra vil jeg trekke linjer til andre deler av den offentlige debatten, og koble dette mot det som er noen menneskers oppfatning av «integrering».

Partilederdebatten 15.8.2017, ledet av Ingunn Solheim og Jarle Roheim Håkonsen:

Ap-leder Jonas Gahr Støre har ordet, og snakker om inkludering, og at inkludering også er en «norsk verdi». Siv Jenssen (Frp) gjør tegn til replikk, gjør seg kampklar mens hun venter på ordet, og nærmest roper ut en påstand om at det norske folk føler at norske verdier er truet. Hun gjør det klinkende klart at hvis det er noen som skal vokte den døren, døren inn til Norge altså, på sin vakt, så er det hun. Trygve Slagsvold Vedum fra Senterpartiet er godt motivert av håpet om en regjeringsplass, og heier frem brunosten og den norske nasjonalstaten. Han er likevel raus nok til å tillegge at våre verdier ender jo ikke ved landegrensene, vel? Une Bastholm fra Miljøpartiet De Grønne får sin tilmålte taletid, som er ganske lite, og hevder at det norske fellesskapet også inkluderer mangfoldet. Siv Jenssen, som fikk høyt terningkast på forrige opptreden, fortsetter. Hun går til angrep på hijaben. «Vi skal si klart ifra at dette aksepterer vi ikke. I Norge skal vi se hverandre i øynene.» Det er ingen som påpeker det åpenbart uriktige i utsagnet hennes, ettersom man ikledd hijab har alle muligheter til nettopp å se hverandre i øynene. Muligens tenker hun på niqab. Kristelig folkepartis Knut Arild Hareide forsøker seg på en vits, og på sin forsiktige måte retter han den moralske og kristne pekefingeren mot resten av panelet i alminnelighet og Frp i særdeleshet: «Hvilken måte er det vi tenker om mennesker, snakker om mennesker??». Bjørnar Moxnes (Rødt) kommenterer tørt det paradoksale i at de som er satt til å styre integreringen, er de som har minst

forutsetninger for å lykkes med det. Han slenger på en invitasjon til Siv Jenssen om å gå i 8. mars-tog sammen med ham. Gahr Støre avrunder med å vingle, i kjent stil skal han tekkes også høyresiden, og medgir plutselig at «norske verdier *er* under press». Løsningen er ifølge han å «*få* dem inn i barnehage», uten å skape mye tvil rundt hvem «dem» er; det er «de andre». Apropos Hareides kritikk av hvordan vi snakker om folk.

Uten å begi meg inn på en analyse av politisk debattkultur i Norge, viser meningsutvekslingen overfor at politikerne nok alle er ute etter å forsvare ‘norske verdier’, hvordan enn forstått. Men hva som truer disse, og hvordan bedrive en human verdenspolitikk varierer fra parti til parti.

Forskningsdirektør ved Nobelinstituttet, Asle Toje, har sittet i utvalget som har levert utredningen «Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser av høy innvandring». Rapporten peker blant annet på at økt kulturell og økonomisk ulikhet utfordrer samfunnets fellesskapsfølelse. Det drøftes også i hvilken grad høy innvandring kan påvirke verdimessig ulikhet i Norge. I forbindelse med denne rapporten (omtalt som Brochman 2-rapporten), har det kommet frem at Asle Toje var uenig med utvalget på flere områder, og at han derfor la frem egne merknader til rapporten. Blant annet hevder han at «etniske nordmenn» vil komme i mindretall dersom dagens innvandringspolitikk videreføres, noe han omtaler som en «akutt utfordring for norsk kultur». Umiddelbart synes dette å uttrykke et syn på kultur som noe statisk. Han kan mistenkes for å mene at «innvandrere» på den ene siden ikke er i stand til å «endre kultur», og at «norsk kultur» for enhver pris må beskyttes fra forandring. Uten å definere det, bruker han da også begrepet «etniske nordmenn», og heller ikke begrunner han hvorfor det skulle være kritisk om «etniske nordmenn» kommer i mindretall. Etter min forståelse, er Asle Toje i kraft av sin stilling med på å legitimere en kategorisering av mennesker som man må anta oppleves svært ubehagelig for mange. Er «etniske nordmenn» en måte å skille hvite nordmenn fra brune nordmenn? Man kunne ønske Toje hadde presisert eller utdypet hva han mente, og kanskje vektlagt betydningen av å lære språk, føle tilhørighet, delta på sosiale arenaer.

Sånn snakker altså en forskningsdirektør om folk.

Da er det på sin plass å ta med at ifølge SSB¹¹, er de fleste nordmenn enige i at innvandrere gjør en nyttig innsats i arbeidslivet. De er uenige i at innvandrere misbruker sosiale

---

¹¹ SSB, Holdninger til innvandrere og innvandring, 2016

velferdsordninger. De er enige i at innvandrere flest beriker det kulturelle livet i Norge. De er uenige i at innvandrere er en kilde til utrygghet i nærmiljøet.

I Vang (Valdres) var det misnøye for tjue år siden da kjøpesenteret skulle bli asylmottak. Nå er det en naturlig del av bygda, og ses på som en ressurs. VG skriver om aktivitetskonsulenten René som motiverer syriske Sumaia til aktivitet, denne gangen i klatreveggen: «Det er så gøy å se at de eldste også blir med» sier René. «Stoltheten når de kommer til topps og ringer i bjella er noe helt eget.» (VG 8.8.2017).

Sånn snakker en aktivitetskonsulent om folk.

I debatten om integrering har Aftenposten hatt en portrettserie¹², som er litt i gata til Marianne Gullestad om hva det er som gjør oss norske. De har tatt for seg fire dimensjoner, og lagt til grunn at norsk identitet er i endring og utvikling. Ett svar på når man blir norsk er statsborgerskap, et annet fødested, et tredje er språk, og et fjerde er utseende. Alle er faktorer/orienteringspunkter som har betydning for hva det er som gjør oss norske. Dette med utseende sammenfaller med det mange med innvandrerbakgrunn, eller adopterte, opplever rundt utseende som forutsetning for norskhet. Fødested er også en faktor man ikke kan endre. Med ervervet statsborgerskap og tillært språk synes man ifølge Aftenposten å kunne komme litt lengere i en «norskhet». Portrettserien, som også ble omtalt som en emneknaggkampanje, (#JegErNorsk) satt søkelyset på unge menneskers streben etter aksept, og bekrefter at oppfatningen av hvem vi er, er relasjonell, og noe som skapes i møte med andre. Å oppleve aksept er gjerne en forutsetning for å føle tilhørighet. Man må også spørre seg om «når du blir norsk»-spørsmålet er en målestokk på vellykket integrering.

Jeg spurte flere tilfeldige, både kjente og informanter, om integrering. «Hvis jeg sier integrering, hva sier du?». Her er noen stemmer:

Eva (65): «Inkludering ... ta med nåkka som ikkje va der fra før. Innpasse, ifølge fremmedordboka.»

Judith (39): «Å fungere i det norske samfunnet på lik linje med etniske nordmenn. Under foresetning av at mitt bilde på etniske nordmenn representere den gjengse nordmann: Alle nordmenn har en jobb å gå til og orden på livet sitt, sånn er jo det. Sånn sett forvente man vel

---

¹² #JegErNorsk, Aftenposten, mars 2015

meir av innvandreren enn av den vanlige nordmann. Integrering for meg er at begge «parter» kan ta imot den andre. Å la seg integrere og å integrere burde ha lik verdi. Integrering er ikke lik assimilering. Jeg får også mer og mer sansen for at integrering bør skje på én til én, som flyktningeguide. Og at her burde absolutt flere menn komme på banen. Integrering virker litt som noe som skjer over hodet på oss, noe politikere har ansvar for og driver med. Men det burde jo være du og meg og andre som gjør innsatsen på arbeidsplassen vår, og i fritiden.»

Sturla (46): «Utfordrende.»

Mishka (41): «Å delta i samfunnet. Gjensidig åpenhet. Å tilpasse seg uten å miste seg selv.»

Jens (72): «Tenker på at noe nytt skal smelte sammen med noe som allerede er der!»

Det kan altså synes som integrering, ifølge disse stemmene, handler om både det individuelle og det kollektive. Rettigheter og plikter er én side av dette, som jeg tenker kan ses i lys av både mikro- og makroperspektiv. Det å bidra, og på samme tid være til nytte, blir også trukket frem. Dette er selvsagt bare innspill fra enkeltmennesker, og ikke basert på et større empirisk grunnlag, likevel kan det gi retning til ulike emiske forståelser av «integrering».

3. Sjøvegan: Lokale utfordringer og muligheter

Jeg bruker «Sjøvegan» og «Salangen» litt om hverandre. Salangen er kommunen, og Sjøvegan er tettstedet.

Feltdagbok, februar 2017: Jeg kjører gjennom Spansdalen. Det vil si, mannen min kjører, jeg er passasjer, i likhet med to barn i baksetet. Alle skal med. Alle skal på feltarbeid. Mine første betraktninger om Sjøvegan som kommunesenter er at alt er «nært». Vi bor på Garsnes brygge, som viser seg å være midlertidig hjem for en del dansker og østeuropeere i byggebransjen. Ute er det minus ti, og få mennesker. En gruppe unge menn, som kan tenkes å være afghanere, går i det som viser seg å være sentrum. Det blir gjetning, men det bekreftes senere av en ansatt på mottaket som forteller at foruten familiene, er det mange afghanere der.

Det er et stort antall butikker her med tanke på innbyggertallet. Det er skole og barnehage, og videregående skole. Det er et ungdomssenter (LAMO), som omtrent er det eneste som ligger litt utenfor sentrum. Kirka ligger på en høyde før man kommer ned til sentrum, og bak kirka ligger asylmottaket. Jeg får inntrykk av det er ei levende bygd. Til tross for at gradestokken viser veldig blått, er det varme smil hos dem vi møter. At bygda er i øverste divisjon hva

kommunale tjenester angår, er det liten tvil om. Her er òg retrokaféen jeg allerede har hørt om, Kåre på Kaia. Den er stengt, så første hang-out blir Coop-kaféen. Mens vi drikker kaffe og spiser vaffel med brunost, hører vi på «gamlingene» som snakker om kommunesammenslåing, kjenningen som nylig fikk kreft, og siste nytt fra rikspolitikken. På bordene er det rødrutede duker og plastblomster. På veggen mellom kaféen og butikken henger forslags- og postkasser til ulike lag og foreninger. Her henger også et oppslag om Millionfisken. Millionfisken er en fiskekonkurranse med en total premiepott på over 1 million kroner. Det er ikke bare en konkurranse, det legges også til rette for et rikt kulturelt tilbud der fastboende, besøkende og barn og ungdom kan oppleve lokale, nasjonale og internasjonale artister, utstillere, salgsboder, folkeliv, underholdning og bevertning i et maritimt miljø.

«Det hele begynte jo som en vill idé i Salangen», sier leder av hovedkomiteen, Jørn Myrlund. «Vi er vel litt gale i Salangen. Allerede første året samlet vi 700–800 ivrige fiskere. Med stor iver fisket de etter en merket sjøørret. Uten særlig hell. Men konseptet slo tydeligvis an og har blitt en suksess og en merkevare for Salangen, selv om man etterhvert gikk bort fra å merke sjøørreten. Nå samler vi omlag 2500 fiskere og titusener er innom Salangen den første helga i juli hvert år,» sier den stolte lederen. (www.millionfisken.com).

Det finnes antagelig like mange oppfatninger om Sjøvegan som «sted», som det finnes beboere. Likevel vil det være noen kollektive konstruksjoner av stedet og stedets identitet. Ifølge Trond Thuen (2003) kan steder, i likhet med mennesker, ha en egen identitet, som inneholder både det spesielle og det kategoriske. Han bruker identitet i betydningen å være «identisk med seg selv», ulik de andre, og gjenkjennbar over tid. Thuen mener det er en gjennomgående antagelse at måten folk oppfatter sted på, har noe å si for folks oppfatning av seg selv (Thuen 2003). Det kan dreie seg om samhandling innen et lokalsamfunn, eller et(t) lokalsamfunn i kontrast til et annet. En slik bakgrunn kan sette menneskers selvforståelse i perspektiv, og kan kontekstualiseres gjennom endring, eksempelvis etableringen av et asylmottak.

Thuen og Wadel (1978) skiller mellom lokalsamfunn og lokale samfunn. Som «lokale samfunn» beskriver de det geografiske, uten at det sier noe om medlemmenes forhold til enheten. De argumenterer for at analysen av lokale samfunn (bygder, byer) må bygge på et helhetlig perspektiv, ikke ut fra en forutbestemt definisjon av hva et lokalsamfunn er. Ifølge Thuen (1997) har man tilskrevet lokalsamfunnet visse kontekstuaavhengige begreper, gjerne med nostalgisk preg. Ved å knytte visse politiske verdier til det, hevder Thuen at «lokalsamfunn» er gjort til et normativt begrep. I denne sammenhengen kan man gjerne trekke

inn Ferdinand Tonnies. Han beskrev det tradisjonelle samfunnet (Gemeinschaft) som et fellesskap, der de sosiale relasjonene var preget av samhold og solidaritet. Det moderne bysamfunnet ble derimot beskrevet som bestående av svakere sosiale tilknytninger, og mer forretningsmessige relasjoner. Ruralitet (Gemneinschaft) versus urbanitet (Gesellscahft). I Norge i dag ser vi at by–bygd-dikotomien er en vanlig identifiseringsfaktor for sosial tilhørighet. Det kan være noe å ha i bakhodet når vi videre ser litt på Salangen, hva som gjør kommunen attraktiv, og for hvem.

Salangen kommune har cirka 2300 innbyggere, og ligger i indre Sør-Troms mellom Harstad, Narvik og Tromsø. Kommunesenteret Sjøvegan er et handelssentrum, hvor en finner butikker, bensinstasjon, vinmonopol, og serveringssteder. På Salangverket finner man Salangverket Næringspark med industri, kai, og flere andre bedrifter. Sjøvegan er regionsenter for hele Indre Sør-Troms, som består av kommunene Salangen, Dyrøy, Lavangen, Gratangen og Bardu. Det samlede innbyggertallet er cirka 10 600. Salangens kommunevåpen er en skråstilt sel (steinkobbe) mot en blå bakgrunn. Dette viser til kommunenavnet, som er sammensatt av sel og angr, og betyr «Selfjorden». Fra tid til annen skjer det også at man får besøk av sitt eget kommunevåpen; det er ikke uvanlig å observere sel. Salangen blir heller ikke berørt av den kommende kommunereformen, og over 70 prosent av innbyggerne stemte imot sammenslåing. Kommunestyret i Salangen består i perioden 2015–2019 av følgende politiske fordeling: Senterpartiet (7 representanter), Arbeiderpartiet (8 representanter), Høyre (2 representanter), Sosialistisk Venstreparti (én representant) og Kristelig Folkeparti (én representant). Ordfører er Sigrun Wiggen Prestbakmo (SP).

Kommunens geografiske beliggenhet er mellom kyst og land, og klimaet er stabilt med sommertemperaturer på 13 til 23 grader, og vintre med normaltemperaturer på minus 13 til 10 grader. Det er naturgitte forutsetninger som gir gode muligheter for turer og friluftsliv; her tenker jeg blant annet på mange turstier, og godt preparerte skiløyper om vinteren. Kommunen har en egen folkehelsekoordinator som samarbeider med frivillige, lag, foreninger og næringsliv. Det er en kommunal ungdomsklubb i kommunen, og en internettkafé for eldre ungdom. Salangen kulturskole har musikk og drama som aktiviteter, og det finnes en «musikkbinge» der band kan øve. Kommunen har egen kino, som ble digitalisert i 2011, samme år som badstuanlegget i svømmehallen ble nyrestaurert. Det lokale kulturhuset rommer teater, konserter og utstillinger, og i idrettshallen er det klatrevegg, styrkerom, og spinningmuligheter.

Det er selvsagt også et eget bibliotek, og det er flere kommunale idrettsanlegg, både ballbinger, BMX («bicycle motorcross»)-baner, skileikanlegg og fotballøkker.

Strategisk næringsplan for Salangen kommune bidrar til å se satsningsområder og tiltak i sammenheng, og har som hovedmål å *«legge til rette for og bidra til et utviklingsorientert, nyskapende og konkurransedyktig næringsliv (både innenfor privat og offentlig sektor)»*.¹³ Planen legger til grunn kommunens visjon om å *sprengre grenser* gjennom verdiene sprek, romslig og fremtidsrettet. Ordfører Sigrun Wiggen Prestbakmo forteller at visjonen handler om at det i Salangen ikke er noen grenser for hva man tør å satse på. Man tør å tenke utenfor boksen, og både visjonen og kjerneverdiene forplikter i møtet med andre, forteller ordføreren.

Å komme frem til visjonen, og hvilke kjerneverdier den skulle basere seg på, var en lang prosess. Da den var ferdig, ble resultatet slaktet av reklamebyrået Rød Tråd. Avisen Nordlys gjorde en uhøytidelig nyhetssak rundt kommunenes nye «slagord», og det viste seg at Salangen nesten gikk til topps, kun slått av Berlevåg («Heftig og begeistret»). Wiggen Prestbakmo sier at det å sprengre grenser handler om måten å tenke på, og de som har et forhold til Salangen, kjenner seg igjen i dette. Så legger hun til: «Dessuten er det jo ikke for et reklamebyrå vi lager et slagord eller en visjon, det er for innbyggerne våre».

De prioriterte satsningsområdene i næringsplanen er naturbaserte næringer, Salangverket næringspark, sentrumsutvikling, reiseliv og kunnskapsbaserte næringer. Det strekker seg altså vidt, fra havbruksnæring som både er sterk, bærekraftig og i utvikling, til potensialet for økt tilstrømming av turister. Handelsstanden i Salangen har gjennom flere år gjort det godt, og Salangen ligger på fjerdeplass i fylket i forhold til detaljhandel målt per innbygger. (SNP 2017–2020). At denne lille kommunen kun er slått av Tromsø, Harstad og Lenvik er nesten naturstridig. Det fremkommer både av Strategisk næringsplan, og fra flere av informantene mine, at utviklingen av Millionfisker de siste ti årene i sterk grad har bidratt til handelsomsetning og utvikling av sentrum. På samme måte har beboere fra mottaket, og bosatte flyktninger, selvsagt vært bidragsytende til høy grad av detaljhandel.

Som nevnt er altså Millionfisker en årlig festival og fiskekonkurrans, med premier på totalt over én million kroner. Festivalen holdes den første helga i juli hvert år, og selskapet Millionfisker er eid av Salangen næringsforening. For å vinne førstepremien må deltageren

---

¹³ Strategisk næringsplan (SNP) 2017–2020, Salangen kommune

fiske en sjørret på mellom 1 og 4 kilo. Den må leveres inn for å få registrert vekten, og så trekkes det ut en tilfeldig vekt som oppbevares ved Sjøvegan lensmannskontor frem til hovedpremieutdelingen som er på søndagen. Den som treffer vekten med en differanse på ± 10 gram, vinner. Gjennom hele helga er det et fantastisk folkeliv, masse ulike arrangement, og konserter (med kjente band – CC Cowboys er en av hovedartistene for 2018), og alle utflyttede salangsværinger skal hjem for å være med, noen som deltakere og mange som dugnadsarbeidere. Festivalen er selvsagt av stor betydning både for det sosiale livet, og for det lokale næringslivet.

For dem som ønsker å etablere seg i Salangen er det oversiktlige nettsider med fremgangsmåte, muligheter for tildeling av tomt, og tilbud om barnehageplass. Det er også lagt til rette for stedsuavhengig arbeid, med kontorløsninger og studieplasser, slik at de som enten vil tilbringe mer tid i kommunen, eller de som ønsker å flytte hjem og «ta med jobben», lettere kan gjøre det.

Kommunen har for øvrig hatt ulike tilnærminger når det gjelder å motivere til økt tilflytting til Salangen. I 2014 fikk tilflyttere fiskebevis for Millionfisken dersom de meldte flytting innenfor et visst tidsrom. I 2011 ble det opprettet et toårig samarbeidsprosjekt mellom kommunen og Troms fylkeskommune, der fylkeskommunen bidro økonomisk (800 000 kroner) for å få etablert et tilflytterkontor. Ifølge daværende ordfører Ivar B. Prestbakmo, var kontoret et delprosjekt i en overordnet strategi om å få flere folk til Salangen. Etter en negativ strøm i forbindelse med befolkningsutviklingen rundt 2008–2009, har kommunen klart å snu dette. Man har blant annet vært representert på «Skandinaviske dager» i nederlandske Hoevelaken, for å tilby nederlendere, tyskere og belgiere å etablere seg i Salangen. Kommunen presenterer seg som en «mulighetenes kommune», med lang tradisjon for å ta imot fremmede mennesker med forskjellig kulturell bakgrunn.

3.1 Sjøvegan statlige mottak

Av kommunens hjemmeside fremgår det at en gjennom omsorg, trygghet og samarbeid skal legge til rette for at asylsøkere og flyktninger skal kunne få et selvstendig og verdig liv. Mottaket har som mål å «forsterke normalitet», og tilrettelegge for at beboere kan bygge på sine sterke sider. Mottoet er «De kan! De vil!». Mottaket drives på oppdrag fra UDI (Utlendingsdirektoratet) gjennom gjeldende lovverk, krav, rundskriv og føringer. Salangen kommune er driftsoperatør, og Sjøvegan mottak er en selvstendig avdeling.

Et statlig mottak er ifølge UDI et «tilbud om midlertidig bolig med tilhørende økonomiske ytelser og beboerrettede tiltak for personer som søker asyl i Norge» (www.udi.no) Mottaket skal være et mest mulig normalt bosted for personer som er i en unormal livssituasjon. Det skal ivareta, og gi vekstmuligheter for beboernes individualitet, tilhørighet og mestringsevne. En av infomantene mine er Marion Olsen, som er nestleder ved Sjøvegan statlige mottak. Hun forteller at de legger til rette for å fremme gjensidig respekt og toleranse, ansvar, privatliv, og tilhørighet. Ifølge UDIs kravspesifikasjoner er oppgavene til de ansatte å sikre omsorg, samt strukturere og målrette tiltak som kan bidra til å gi den enkelte en trygg og meningsfull hverdag under mottaksoppholdet.

Sjøvegan statlige mottak er et kommunalt drevet mottak, som så dagens lys i 1989. Siden 1992 har det i tillegg til ordinær avdeling også vært avdeling for enslige mindreårige. De to avdelingene drives separat. På den ordinære avdelingen er det plass til 136 beboere, og på «EM»-avdelingen er det plass til 40. Sjøvegan mottak har egen returrådgiver, og alle ungdommene har faste primærkontakter.

Personalgruppen, på 66 personer, er bredt sammensatt: Det er jevn kjønnsfordeling, og jevn fordeling av miljøarbeidere og høyskoleutdannede. Olsen nevner varierte bakgrunner når det kommer til språk og etnisitet; det kan høres ut som de utfyller hverandre på en god måte. Jeg har tidligere vært inne på lovverk som omhandler mennesker på flukt. Sjøvegan statlige mottak forholder seg selvsagt til samme, gjeldende lovverk: utlendingsloven, nasjonal lovgivning, flyktningkonvensjonen, menneskerettighetene, og FN-traktaten. Mottaket har mange samarbeidspartnere, de fleste med lokal forankring: Helse (førstelinje); tannlege; frivillige organisasjoner, herunder både Røde Kors, Redd Barna, med flere; Salangen frivillighetssentral; næringslivet; og politiet. Nestlederen fremhever rutiner, grensesetting, samt det å skape trygghet gjennom det relasjonelle, som viktige fundament for måten de jobber på. Det er forståelig at dette kan skape forutsigbarhet i en hverdag som er kaotisk for mange. De aller fleste har, ifølge Olsen, hatt en tøff reise. Det kan være snakk om traumatiske opplevelser, frykt, utrygghet knyttet til nye omgivelser, usikkerhet rundt selve asylsaken, og ikke minst savn etter egen familie.

At mottaket har hatt mye å si for økonomien i kommunen, er det få av mine informanter som skaper tvil om. Det er ikke mange som vil siteres direkte, men ord som «betydelig», «det har blitt en sovepute», og «enorm betydning for økonomien» har blitt brukt av flere. Med 66 arbeidsplasser er det klart at mange av kommunenes innbyggere enten har sitt virke her, eller

er i familie med, eller nabo med, ansatte på mottaket. Det er en altså ikke ubetydelig institusjon i Salangen, også i overført betydning. Mangeårig erfaring og kompetanse gjenspeiles også på hvor mange som bosettes. I 2014 ble 98 enslige mindreårige fra Sjøvegan statlige mottak, bosatt i kommuner. Det er nesten tre ganger så mange som det er plasser på «EM»-avdelingen. Mottaket får ofte forespørsler om å holde foredrag andre steder i landet, for å dele erfaringer, og fortelle om hva som har vært nøkkelen til en stødig og bærekraftig drift. Marion Olsen mener det ikke finnes en fasit, men det er viktig å ha evnen til omstilling. Hun sier at utfordringer i hverdagen forandrer seg hele tiden, ut fra hvem som bor på mottaket. Alle utvikler seg, og målet er å gjøre beboerne klare for å møte hverdagen på egne ben etter tida på mottak. Altså: integrering.

3.2 Sjøvegan videregående skole

Sjøvegan videregående skole ble startet i 1972,¹⁴ og har i dag 360 elever (220 elever på videregående opplæring, og 140 elever i grunnskoleopplæring for voksne og introduksjonsprogram for nyankomne innvandrere). Cirka halvparten av elevene er flerspråklige, og flesteparten av de flerspråklige elevene er flykninger. Utdanningsprogrammene som tilbys er helse- og oppvekstfag, studiespesialisering, service- og samferdsel, og teknikk og industriell produksjon. Det er 75 ansatte ved skolen. I 1994 fikk Sjøvegan statlige mottak, som første mottak i Norge, en avdeling for enslige mindreårige asylsøkere. Det var et politisk ønske (kommunalt forankret) om at ungdom fra mottaket skulle få skolegang sammen med norsk ungdom på samme alder. Dette var begrunnet med mulighet for bedre tilrettelegging for integrering. I årene etter dette ble det etablert et sterkt og utviklingsorientert fagmiljø innen flerspråklig opplæring, og *Sjøveganmodellen* ble etter hvert et kjent begrep.

Ifølge avdelingsleder ved Sjøvegan videregående skole, Aslaug Johnsbøen, er Sjøveganmodellen en modell som gir elever med lite skolebakgrunn styrket grunnskoleopplæring før de starter på videregående opplæring. Det innebærer altså at elevene har nådd det kompetansenivået som opplæringsloven, med forskrifter, krever, innen de starter i videregående skole. Elevene trenger derfor ikke å fortsette med opplæring på grunnskolenivå

---

¹⁴ Informasjon om skolen er hentet fra brosjyren Sjøvegan videregående skole. Vuotnasiidda joatkkaskuvla. (www.sjovegan.vgs.no) og samtaler med avdelingsleder ved skolen, Asbjørg Johnsbøen.

etter at de har fått status som elever i videregående skole. Da opplever de heller ikke at retten til omvalg faller bort. Johnsbøen trekker også fram det faktum at mange ungdommer med flyktningstatus er i en særstilling med tanke på utfordringer og vanskeligheter. Asyl- og bosettingsfasene representerer i seg selv en kritisk periode, og som tilleggsbelastninger er mange uten familie, og er ukjent med faktorer som språk, kultur, samfunnsinformasjon og verdigrunnlag. I tillegg har Sjøvegan videregående skole etablert tverrfaglige nettverk rundt mindreårige minoritetsspråklige spesielt, og er deltagende part i flere formaliserte fora. En kan på mange måter tenke seg, og det bekreftes også av Johnsbøen, at skolen representerer både normalitet og fremtidshåp for mange.

Det er flere faktorer som har vært avgjørende for at man har lyktes så godt med Sjøveganmodellen. Man planlegger og tilpasser overgangen mellom grunnskole og videregående skole, og eleven har god grunnleggende kompetanse når hun eller han starter på videregående. Det viser seg at elever fra grunnskolegruppene ved Sjøvegan videregående skole oppnår gode sluttresultat etter endt videregående opplæring. Det at man har en felles skolearena med norsk ungdom gjør samhandling mer naturlig, samtidig som det fører til bedre forståelse av kulturelle koder.

Sjøveganmodellen har vist seg å være bærekraftig, og er blitt modell for flere kommuner som bosetter flyktning ungdom med mangelfull opplæring fra hjemlandet. Mange av tiltakene for et inkluderende læringsmiljø har som målsetting å skape en arena der samhandling er det viktigste redskapet. Eksempler på tiltak er mange, her er noe av det som «gjør» Sjøvegan videregående skole:

- Skolekantina. Betegnes som skolens hjerte. Her er plass til alle, og den brukes både daglig og ved arrangement.
- Elevaksjonen: *Sett handa ned for rasisme*. Dette er en reklamefilm laget av tidligere elever ved skolen, som skal forebygge rasisme ved å peke på de positive sidene av et flerkulturelt samfunn.
- Elevaksjon: Ett ord om Sjøvegan videregående skole. En presentasjon av skolen i forbindelse med innsøking i videregående opplæring skoleåret 2014/2015.
- Fagdag om reindrift og samisk kultur.

- FN-rollespill.
- Internasjonal uke
- Juleavslutning med internasjonalt preg. Elever og lærere pynter seg, spiser god mat, har underholdning, utdeling av priser, morsomheter. Avslutningsvis ønsker man hverandre god jul og godt nyttår på alle skolens ulike språk. (28-30 språk).
- Tilsetting av lærere med flerspråklig bakgrunn. Pr i dag har lærere med språkbakgrunn fra Eritrea, Russland, Tyskland og Usbekistan tilsetting ved skolen.
- Kurs i menneskerettigheter og flerkulturell forståelse.

Dette er både eksempler på det jeg forstår med et «inkluderende læringsmiljø», og på «det lille ekstra» i betydningen å rette søkelyset mot likeverd og respekt. Å fremstille kulturell variasjon i lokalsamfunnet basert på disse verdiene, er også ett aspekt ved «det lille ekstra».

4. Feltarbeidet. Trekk og diskusjon.

Jeg har organisert feltarbeidet ved å pendle mellom Tromsø og Sjøvegan. Det er utført i perioden 26. februar–15. september 2017. I denne perioden har jeg med jevne mellomrom satt meg på buss nummer 100 med avgang sørover, byttet på Brandvoll eller Buktamoen, og etter tre til fire timer vært fremme på Sjøvegan. Hvis jeg ikke tok buss, kjørte jeg selv. Dette kunne være hvis jeg skulle til Salangen etter å ha vært et annet sted, eller hvis familien var med. To barn i skole- og barnehagealder er noe av grunnen til at jeg pendlet. At jeg er i fast arbeid er en annen grunn, og det er anledningen til at prosjektet mitt har strekt seg utover normal studieprogresjon (tre år i stedet for to). Når familien var med bodde vi på Garsnes brygge, en av to campingplasser i Salangen. Garsnes ligger ca åtte kilometer fra Sjøvegan sentrum, så der passer det bra å ha bil. Når jeg reiste alene bodde jeg på Elvelund camping. Elvelund ligger i utkanten av sentrum, cirka 15 minutters gange. Under høysesongen på sommeren er det et eget «tråkk» fra campingen til sentrum. Stien går langs elva, men siste del er spor etter en nyoppstått, og ofte nyopptråkket, snarvei. Enkelte mener det er laksefiskernes koner som har laget

snarveien. Ettersom det blir lange dager i elva for dem som fisker, går de bedre halvdelene inn mot polet for å kjøpe vin.

Jeg har organisert meg slik at jeg har hatt en del faste avtaler, og så har jeg «hengt rundt». Jeg har vært på Coop-kaféen, Kåre på Kaia, matbutikker, utenfor kirka, inni kirka, på mottaket, på Salangen nyheter, hjemme hos folk, og jeg har stoppet folk på gata. Noen har jeg kontaktet per mail, eller via Facebook, og hatt en dialog der. Det har blitt mange uformelle samtaler, og mange strukturerte og semi-strukturerte intervju. I ettertid kjennes det som jeg har snakket med veldig mange forskjellige mennesker, og på forskjellige arenaer. Noen av informantene mine har tilknytning til Salangen, men bor i Tromsø, og har derfor blitt intervjuet der.

4.1 Metodiske betraktninger

Deltagende observasjon er antropologiens særlige markør, noe jeg i stor grad har gjort bruk av. På mange måter kan man jo si at alle data er basert på deltagende observasjon, mens noe i tillegg stammer fra andre metoder. For at analysene skal kunne etterprøves, ønsker jeg å komme nærmere inn på metodebruken. Jeg bor i Tromsø, og selv om jeg ikke gjorde feltarbeidet mitt i Tromsø, er det vel ganske tett opp til hva som kan defineres som «anthropology at home». Vi kan være enige om at Malinowsky nok ville ansett valg av locus (felt der sosiale situasjoner er lokalisert) som utradisjonelt. Like fullt er tiden for feltarbeid som utelukkende gikk til «eksotiske destinasjoner» forbi. Marianne Gullestad sier i et intervju fra 2007 (publisert i 2009) at da hun startet å studere sosialantropologi lå der noen eksplisitte forventninger om at å utføre feltarbeid i Norge ikke ville føre til en akademisk karriere. (min oversettelse). Dette motbeviste imidlertid Gullestad, fra hennes første antropologiske arbeid «Livet i en gammel bydel» (1975) og hennes senere arbeid som blant annet omhandler kunnskap om levesett, tankemønster og kjøkkenbordsamtaler. Det faktum at jeg har jobbet «hjemme» underbygges også av at de fleste informantene ikke er så veldig forskjellige fra meg selv. Det kan derfor være et poeng å se på grunnlaget for samhandling, som antas å ha et annet fundament enn om informantene og jeg hadde forskjellig språk, og ugjenkjennelige koder.

Cato Wadel beskriver i «Feltarbeid i egen kultur» hvordan antropologen selv blir en del av metoden (Wadel 1991). Når man er en del av sin egen verktøykasse på den måten deltagende observasjon krever, vil datainnsamlingen nødvendigvis bære preg av kvalitativ metode. Jeg tenker tilbake på mine første samtaler og treffpunkt med folk, som verken var spesielt planlagte eller spesielt strukturerte. Fossåskaret henviser til Wadel (1991:47) når han betegner

feltsamtaler; «Feltsamtaler er ikke avtalte intervjuer. De er mer lik den dagligdagse praten mellom folk. I slike samtaler forteller forskeren kanskje like mye som han lytter. Inni denne hverdagspraten kan det ligge informasjon som er meget relevant for undersøkelsen» (Fossåskaret 1997:24). Å være observant på dette, passer også overens med Wadels advarsel om at feltarbeideren insisterer på å være «bare» feltarbeider, fordi det kan hindre adgang til arenaer vi ønsker tilgang til. Ifølge Marianne Gullestad blir antropologen, gjennom deltagende observasjon, både forskningsinstrument, og filteret som informantenes liv siles gjennom (Gullestad 1984).

Forståelse gjennom deltagende observasjon, denne særlige formen for samvær med andre, er et slags ideal for hvordan forskeren møter mennesker i felten. Ifølge Finn Sivert Nielsen (1996) skal antropologen leve sammen med de mennesker man ønsker å utforske, og samtidig observere hvordan deres liv leves. Dette kan i seg selv være en balansegang, i det både nærhet og avstand skal rommes. Nærhet tenkes her som delte erfaringer, mens avstand vises gjennom observasjon. Det å gjøre observasjoner til data, krever en kontekstualisering. Jeg opplevde at dette var en pågående prosess, både å foreta utvelgelsler av hvilke erfaringer man skulle bygge videre på eller utforske ytterligere, og hvordan jeg kunne knytte disse til analytiske perspektiver. En utfordring jeg opplevde, og som er beskrevet av Cato Wadel, var å få tilgang til deltagende observasjon (Wadel 1991). Da jeg planla feltarbeidet, hadde jeg ikke trodd at det skulle bli en utfordring. Jeg var klar over at jeg ville benytte meg av ulike metoder, men jeg hadde tenkt at hovedvekten ville ligge på deltagende observasjon. Etterhvert som feltarbeidet tok form, ble det klart at intervju, og semistrukturerte samtaler, fikk en større plass metodisk. Likevel er man jo alltid og konstant en observatør, og erfaringen min er at man konstant er mer eller mindre deltagende, avhengig av kontekst.

Sjøvegan var på mange måter «hovedfelt»-arenaen min, og deltagende observasjon er som sagt det gjennomgående trekket ved hele feltarbeidet. Datainnsamlingen har også vært preget av intervjuer, noe jeg opplevde å få et litt ambivalent forhold til. Som yrkesaktiv har jeg alltid «jobbet med mennesker». Jeg har i flere år jobbet i utlandet som reiseleder, og jeg har jobbet som kabinpersonale i SAS. De siste cirka 12 årene har jeg vært ansatt i Kriminalomsorgen, og har erfaring både fra fengsel og friomsorg. Det å være i en samtalesituasjon med et annet menneske (eller flere), har derfor vært en del av hverdagen min, og noe jeg har opplevd som absolutt håndterbart, noen ganger krevende, men også positivt. Intervjuet som metodisk grep i antropologisk sammenheng var derfor ikke noe jeg så på som verken skremmende eller altfor

utfordrende. Likevel oppdaget jeg at en del momenter rundt intervjusituasjonen var krevende på en måte jeg ikke hadde sett for meg. Her tenker jeg på for eksempel det å unngå ledende spørsmål, samtidig som man skal være så kreativ, ærlig og tillitsvekkende at man faktisk får gode svar. Det å transkribere materialet i ettertid var også en egen prosess, som jeg fort lærte at man ikke bør vente for lenge med. Jeg gjorde det for vane å skrive ut notatene så kort tid etter intervjuet som mulig. I selve intervjusituasjonen forsøkte jeg å fange noe av stemningen, og få den nedtegnet. («Drakk vi kaffe, kom det en unge hjem, hvordan var h*n kledd, luktet det nyvasket hus eller våt hund ...».) Det vanskeligste var ofte ikke å huske en samtale eller en stemning eller en lyd, men om jeg husket det *rett*. Når det gjelder samtaler så tok jeg notater på de samtalene jeg vil karakterisere som intervju.

Jeg hadde en intervjuguide, som jeg endte opp med å gjøre lite bruk av. Det interessante var at jeg måtte modifisere den etterhvert, fordi ny innsikt førte til at jeg oppdaget nye spørsmålsstillinger. Selv om jeg ikke aktivt brukte intervjuguiden, hadde jeg stikkord med tema jeg kunne skifte til, eller komme innpå. I intervjuene brukte jeg notatblokk, og jeg tok ganske mange notater. Jeg har erfaring i å skrive og lytte samtidig, dog gjelder dette kun å skrive for hand. Nå hadde jeg ikke planer om å oppbevare data digitalt, men det var helt uaktuelt for meg å ha med PC til et intervju. Måten jeg bearbeidet dataene på, var en grundig gjennomgang i etterkant. Mens jeg hadde det ferskt i minne, gikk jeg gjennom notatene mine, og uthevet enkelte utsagn, eller satte spørsmålstegn ved det jeg ville utforske videre. Jeg har aldri strøket ut noe, men det skal sies at jeg har satt enkelte ting i parentes, fordi relevansen der og da ble oppfattet som lav. Likevel ser jeg i ettertid at enkelte av det mindre interessante, kanskje var nødvendige steg på veien. Ikke bare kaffesnakk og den der lille «introen» før man kommer igang, men faktiske ting som kanskje har fremstått som ubetydelig, men som noen ganger har gitt ledetråder videre. Like fullt var nok denne tidlige kategoriseringen av data et ledd i det Johansson kaller «klassifisering av data» (Johansson 1981:7).

Jeg opplever at måten man senere skal bruke dataene på, innebærer noen utfordringer. Det jeg tenker på er møtene med mennesker, de som har delt, gitt, fortalt, også kanskje ender det med at det eller de velges bort og ikke blir presentert i oppgaven. Finn Sivert Nilsen beskriver feltarbeidet som en eksistensiell opplevelse, fordi «vi er til stede i en fremmed verden, over lang tid, uten lengre avbrekk og med hele oss selv, og fordi alt vi opplever er (eller kan bli) data» (Nilsen 1996:19). Nettopp det at alle møter, alle mennesker, alle hendelser, er potensielle data, er jo for all del veldig spennende, og heri ligger det uante muligheter, men det ligger også

krav om behandling, om gjennomgående respekt, om forsøk på å forstå folks «thick descriptions», om hvordan alt dette faktisk fremstilles, som jeg i perioder har viet mange tanker og funderinger. Det kan også tenkes at det faktum at jeg hadde både kontakter og informanter i Tromsø, kunne påvirke andres oppfatning om at jeg var i en form for nettverk, og kanskje hadde noen forestillinger basert på det. Forskjellen mellom observasjoner, og data som observasjoner, beskriver Nielsen som at observasjoner er noe en merker seg, mens data er «noe en har merket seg og stilt i forhold til noe annet en har merket seg» (Nielsen 1991:79).

Da Salangen-Nyheter publiserte en sak omhandlende min tilstedeværelse i bygda, fungerte dette i noen tilfeller som en wadelsk innlemmelse (Wadel 2008), ettersom jeg var gjort mer tilgjengelig gjennom en kjent kanal i Salangen. Det at jeg på noen av turene mine hadde mann og barn med, har selvsagt også vært med på å påvirke både meg, tilgangen til data, og kanskje utfallet av denne. Det blir jo spekulasjoner hvis man skal tenke seg parallelle utfall av situasjoner, om jeg hadde vært alene, men jeg vet jo at det ved et par tilfeller var åpenbare «ice breakers» at barna mine og andres barn begynte å leke sammen. Det at mannen min er over gjennomsnittet interessert i fotball, gamle (fotball)baner («grus, gress?»), og små bygder, har også hatt noe å si for enkelte møter.

4.2. Noen refleksive betraktninger

På samme måte som Cato Wadel beskriver forskeren som del av sin egen verktøykasse (1991), adresserer Raymond Madden spørsmålet rundt forskerens subjektivitet som en etnografisk komponent (Madden 2010: 20 (min oversettelse)). Han synes å etterlyse etnografisk validitet med henblikk på forskerens påvirkning på (forsknings)prosessen. Som jeg forstår dette, er det fordi forskeren selv både er «metode» (redskap) og den som vurderer metodologien (Madden 2010:20). I teksten argumenterer han for hvorfor refleksivitet er helt sentralt i feltarbeidet, og han referer til Watson (1987) som påpeker at refleksivitet ikke er et spesifikt problem for «anthropology at home», men sentralt for all etnografisk datainnsamling.

Madden diskuterer George Marcus' fire former for refleksivitet som gjør seg gjeldende i samfunnsforskning, og disse tenker jeg kan brukes til å ramme inn noen av de metodiske betraktningene jeg har vært inne på i det forrige kapitlet. Den første formen for refleksivitet han viser til, er «nullformen» eller den som er sentrert mer rundt forskerens «ego» og subjektivitet. Denne tilnærmingen er ifølge Madden ikke metodologisk, heller en form for «navlebeskuende». Han argumenterer for hvorfor denne formen for refleksivitet ikke forteller oss noe om

menneskene som er formålet med forskningen vår, og referer til Marcus som hevder at det mest sannsynlige resultatet av en slik tilnærming er en «*introspective voice that doesn't challenge the paradigm of ethnographic research*» (2010:21). Man kommer likevel ikke bort fra at forskeren har med seg sin egen personlige biografi i alle menneskemøter. For min del tror jeg at erfaringen med å ha bodd utenlands i mange år, og det å ha erfart «kultur møter» av veldig ulik karakter, har gjort meg trygg på møtet med andre. Det å ha jobbet med marginaliserte (straffedømte) over lang tid, har bidratt til at jeg er uredd som person, og vant til å erfare «det fremmede». Det er ikke sikkert at en personlig vinklet innstilling til «det refleksive» ville skaffet så mye interessant data. Jeg tror likevel at når jeg er mitt eget redskap, så har «nullformen» for refleksivitet hatt innvirkning på hvordan jeg har kommet i kontakt med informanter, og for hvordan jeg har blitt oppfattet.

Den andre formen for refleksivitet er «den sosiologiske», knyttet til opprettholdelsen av objektivitet, og med referanser til Bourdieu. Ifølge Maddens er Marcus kritisk til denne formen for refleksivitet, da den har begrensede funksjoner og lite potensiale til å høyne kvaliteten på tidligere sosiologisk (og etnografisk) praksis (2010: 21). Maddens virker imidlertid positiv til den metodologiske verdien av en sosiologisk tilnærming, blant annet som en oppløsende faktor for forholdene mellom subjektivt–objektivt og emisk–etisk. I praksis opplever jeg at denne tilnærmingen godt kan brukes til å forstå hvordan det var å ha familien med på deler av feltarbeidet. Det at barna mine lekte med andre barn, ga meg tilgang til en type data jeg ellers ikke vet om jeg ville fått. Det kan – men trenger ikke – å ha hatt betydning. Verdien av småprat tenker jeg kan kobles opp mot sosiologisk refleksivitet. Forskerrollen min ble innvevd ikke bare i statusene mine, men også i familien min.

De neste formene for refleksivitet er «den antropologiske» og «den feministiske», som Maddens kobler opp mot posisjonering. Det er tilnærminger som hviler på at sannhet er delvis, ikke absolutt. Den antropologiske refleksiviteten gjør oss i stand til å verdsette den komplekse måten representasjoner av mangfold utgjør antropologiens felt eller emne (2010:22, min oversettelse). For feltarbeidet mitt kan «lokalsamfunn» være et eksempel på hvordan mangfold utgjør felt, og faktorer som gjør Salangen til Salangen er eksempelvis humor, dugnadsånd, nyskapning. Den feministiske vinklingen har klare referanser til maktforhold. Når jeg skriver at oppgaven kan oppleves som politisk, er det fordi jeg er inspirert av debatter som handler om likhet og rettferdighet. Makt som tematikk har klare koblinger til politikk, og vil derfor kunne

favnes av en feministisk vinklet refleksivitet, for eksempel at mine egne verdier og min politiske orientering trolig influerer fortolkningene mine av empiri, om enn indirekte.

Sherry Ortner snakker om «etnografisk vegring» (The Ethnographic Refusal), som blant annet handler om at antropologer har underkommunisert mange politiske prosesser, unnlatt å skrive om konflikter eller tema som kan være sårbare, fordi en har reflektert over hvilke konsekvenser lesingen vil kunne få (Ortner 2006: 46, min oversettelse). Det å unnlate å stille vanskelige spørsmål, kanskje for å opprettholde et positivt bilde av hverdagslivet eller en situasjon, vil også kunne være etnografisk vegring. Ortner hevder at antropologer har gått i en felle, ved å fremstille ulike tematikker som mer entydige enn de er i det virkelige liv. Grunnen til dette er antropologiens representasjonskrise; vi mister adgang til felten, og «the others talk back». Når det gjelder egne holdninger, kan Ortner settes i sammenheng med Hammersley, som påpeker at verdipåvirket forskning og objektivitet ikke utelukker hverandre. Holdninger påvirker forskning, noe som stiller krav til forskeren om at kunnskapsproduksjon må skilles fra personlige overbevisninger. Ved å forsøke å nærme seg en verdinøytral forskning, har man ifølge Hammersley oppnådd mye (Hammersley 2000: 33, min oversettelse).

«The others talk back»-fenomenet opplever jeg som en reell mulighet, og vissheten om det er noe jeg både bevisst og ubevisst har hatt i bakhodet. I en sammenheng som ikke har med Sjøvegan å gjøre, traff jeg nylig en som jobber i en nabokommune, Lavangen. Vi snakket litt generelt om integrering, og jeg nevnte at jeg holdt på med denne oppgaven. «Ja, det var jo du», sa han, «jeg leste om det i avisa. Det er jo kjempespennende. Det blir interessant å se hvilke funn du har gjort. Den blir vel offentlig?» I likhet med de etiske vurderinger jeg har gjort hva angår problematisering av egen rolle, anonymisering eller ikke av informanter, gjør møter som dette at man blir påminnet muligheten av en ortnersk «etnografisk vegring». Tanker jeg gjør meg rundt dette sett i lys av feltarbeidet, er at man kanskje ikke skal være så redd for kompleksitet. Jeg tror ikke det behøves thick descriptions à la Geertz for å tørre å si noe, det viktige er tydeligheten i budskapet. Her er jo begrepet «integrering» et godt eksempel – er det fordi begrepet er så multivokalt at folk kanskje snakker forbi hverandre?

Ifølge Margaret Rodman (2003) undersøker antropologer i for liten grad betydningen stedet kan ha for ulike mennesker. Erfaring med og forståelse av sted er noen ganger konkurrerende, og fordi steder ofte har flere «stemmer» er de ifølge Rodman multivokale. Man kan altså ikke ta stedets lokalitet for gitt, men må få tak i stedets mange stemmer for å kunne forstå den sosiale konstruksjonen av sted (Rodman 2003). Også Thuen vektlegger tilknytningen til stedet

som viktig når det gjelder hvordan vi definerer det og hvilken mening vi tillegger det (Thuen 2003). En verdi som for eksempel trygghet, som av flere blir trukket frem som positiv, fremsto som kategori, og ble ofte kontrastert til byens manglende trygghet. Trygghet kan altså sies å gi mening til en slags felles referanseramme for sted, og mine data styrker inntrykket av at det er noe som kjennetegner bygda. Dette kommer jeg tilbake til i empirien.

4.3 Ethiske refleksjoner

Det å vurdere bruk av informasjon opp mot hvilke konsekvenser det kan ha, er et viktig aspekt ved forskning. Fossåskaret (1997: 264) viser til *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, jus og humaniora* av 5. desember 1993 hvor det blant annet heter at «individet har krav på å kontrollere hvorvidt identifiserbar informasjon om dets familie og privatliv skal gjøres tilgjengelig for andre». Jeg har fått tilgang til personinformasjon, men ikke av en sensitiv karakter.¹⁵ Oppgaven er derfor ikke meldt inn til personvernombudet i NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste).

Kirsten Hastrup diskuterer hvordan forskeren i utgangspunktet ikke er interessert i informanten «i seg selv», men ser på denne som en kilde til kunnskap ut fra eget forskningsorienterte perspektiv (Hastrup 1995: 141). Som en konsekvens av dette kan informanter oppfatte at de ikke fremstilles slik de opplever seg selv. Dette er en vinkling av hva forskning kan gjøre med dem som forskes på. Det er også en faglig innsikt det er verdt å være seg bevisst når man utøver kvalitativ forskning.

Jeg har valgt å være åpen om hvilke felt jeg behandler i oppgaven min, og her tenker jeg både på geografiske og tematiske felt. Etter faglige vurderinger har jeg valgt å navngi stedet. Av den grunn har jeg endt med å anonymisere flere av informantene. Noen har ønsket det selv. Andre (de fleste) har ikke hatt et uttrykt ønske om anonymisering. Enkelte har ønsket å bli referert til som seg selv, men har samtidig understreket at enkelte utsagn vil de ikke siteres på.

---

¹⁵ Sensitive personopplysninger defineres av personvernombudet i NSD som «informasjon om rasemessig eller etnisk bakgrunn, politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning, at en person har vært mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling, helseforhold, seksuelle forhold, og medlemskap i fagforeninger.» (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste 2012)

Jeg har intervjuet personer som det – på grunn av rollen deres i det offentlige – ikke har vært naturlig å anonymisere. Dem det gjelder er referert til med navn og stilling, og de er gjort kjent med hvordan de er en del av oppgaven.

Utover dette har vurderingen min vært at det riktige er å sikre informanters anonymitet i den grad det går. Det å studere mellommenneskelige forhold medfører et stort etisk, juridisk, og faglig ansvar. Stedet jeg henter empiri fra er lite, og de fleste kjenner eller kjenner til hverandre. Måten jeg har anonymisert på, er å bruke fiktive navn, en omtrentlig alder (aldersintervall på pluss minus ti år), og til en viss utstrekning gjort endringer i stedstilhørighet, antall barn, og annet som ikke direkte berører analysen. Likevel er det begrenset hvor mye man kan endre på uten at hensikten med å presentere materialet empirisk, forsvinner. I noen tilfeller kan det også synes som kjønn og alder er avgjørende faktorer for hvilke svar man får og hvilke funn man gjør. Her tenker jeg på eksempelvis holdninger til de andre, fremmedfrykt, ønsket om å bidra. Dette kan delvis også være sosioøkonomisk betinget, som noe av materialet mitt viser. Temaet «integrering» har dessuten blitt et omstridt felt i den alminnelige norske offentligheten. Her tenker jeg på studiefelt, og også som politisk felt, og sosialt/kulturelt felt. Det er derfor grunn til å være ekstra varsom i gjengivelser, fordi noen («andre») kan se seg tjent med å bruke deler av oppgaven for egne formål, inkludert slike som ikke samsvarer med intensjonene mine. Det handler om etisk bevissthet rundt forhold som er utenfor min kontroll.

4.4. Sekundære kilder

Jeg har brukt en del skriftlig informasjon som sekundære kilder. Alt henvises til, og er blant annet hentet fra internett, aviser, nettaviser, og bygdebøker. Slik verden ser ut i dag med tanke på sosiale mediers struktur, er det ikke til å unngå at man blir oppmerksom på enkelte personer, en agenda, hendelser, eller meningsutveksling, også på for eksempel Facebook. Jeg har helt klart stalket¹⁶ noen og vært åpen for kontakt. Det har eksempelvis skjedd at en informant har vært klar over at jeg er «på leting» etter noen som ikke deler synet på Salangen som et

---

¹⁶ Begrepet stalking er importert fra det engelske språket, men brukes som fornorsket engelsk uttrykk. Ifølge Svein Øverland benyttes «personforfølgelse» som den offisielle norske oversettelsen av begrepet i offentlige dokumenter. Stalking har ulik betydning i ulike sammenhenger og benyttes til alt fra å sjekke en annen persons profil på sosiale medier litt for mange ganger, til å beskrive systematisk terror over flere år (Øverland 2012: 11-15.)

stjerneeksempel på god integrering. Vedkommende informant har tipset meg om navn på enkelte som er eller har vært aktive i en uformell, dog offentlig, debatt i et åpent kommentarfelt. Henvendelsene mine har noen gang blitt besvart med ønske om å møte meg, andre ganger ikke. Ettersom de fleste i dag er påvirket av tiden vi lever i når det gjelder informasjonsflyt, overlappende nettverk, kommunikasjon på sosiale medier, er det naturlig at noe av dette vil gjenspeiles i måten man både forbereder og gjennomfører feltarbeid.

5. Narrativer – analytisk perspektiv og empirisk materiale

Jeg har valgt å la fokuset på intervjuer og samtaler med flere mennesker få en sentral plass i oppgaven og det empiriske materialet. Med det ønsker jeg å få frem deres historier, hverdagsfilosofier, og opplevelser av «integrering». I møtet med disse, og selvfølgelig med alle andre jeg har snakket med, observert, lært av, ledd med, latt meg imponere av, og forundret meg over, har jeg fått bedre innsikt i lokale kulturelle og sosiale betingelser som kjennetegner salangsværingen.

Som analytisk verktøy vil en narrativ tilnærming påvirke hvordan materialet mitt fremstilles etnografisk. Narrativ (adjektiv) er avledet av det latinske *narrativus*, som ifølge Det norske akademis ordbok betyr «fortellende».¹⁷ I substantivform blir «et narrativ» således en fortelling. Narrativer kan belyse og gi forståelse for sosialt liv, og som materialet mitt viser har jeg data av en bestemt narrativ struktur. Narrativer er både en form for fortellinger, og et metodisk grep. Ingrid Rudie bruker narrativ som metode i analysen sin fra Malaysia der hennes daværende foreløpige konklusjon gikk ut på at «livsløpsperspektivet er et samlende perspektiv og et heuristisk redskap som er god til å tenke med, mer enn en vel avgrenset teori». (Rudie 2001:101).

Ifølge Kirsten Danielsen er livshistorier en form for narrativer, der fortelleren gjerne reflekterer over livet sitt, evaluerer hendelser og sammenhenger, og derigjennom kan fungere som kilder til selvforståelse samt forståelse av de sosiale prosessene vi er del av (Danielsen 2001: 147). Jeg opplevde at jeg ikke bare fikk kunnskap om faktiske forhold, men at mange reflekterte over

---

¹⁷ En lingvist vil strengt tatt si at det kommer av *narrāre*, «fortelle», av *gnarus* «som kjenner, vet». IE: «*gnō-» = (norsk) «kunne» (Y. de Caprona 2015:631)

sammenhenger, sikkert ikke for første gang, men det opplevdes som veldig nyttig å få ta del i denne innsikten. I narrativer som strukturerende fortellinger er det klart at folk (informanter) velger ut noe de forteller, og dermed velger bort noen faktorer. Ergo er livet i lokalsamfunnet, og lokalsamfunnet i seg selv, mye mer enn disse fortellingene om Sjøvegan. Hvis man tenker seg at folk forteller modellert på antagelser om hva man vil høre, så er narrativene mine om Sjøvegan og om integrering formulert i et inter-subjektivt felt.

Margaret Somers viser i *The narrative constitution of identity* hvordan narrativer i lys av identitetspolitikk kan være et inntak til å forstå identitet (Somers 1994). Hun omtaler identitetspolitikk òg særlig slik den er koblet til opplevd marginalisering som nært forbundet med narrativitet.

Hvis man fokuserer på en forskjell, kan forskning ende opp med å belyse ulikheter på bekostning av det forskningen primært skulle rette seg mot. Somers peker også på at når et studie retter seg mot for eksempel etnisitet, må man hensynta andre sammensetninger og kryssende hensyn rundt hverdagslivet som fattigdom, kjønn, helse. I min studie har jeg ikke hatt et komparativt utgangspunkt, hverken når det gjelder by – bygd, eller norsk – ikke-norsk, men antropologi i seg selv er et komparativt fag, og det vil alltid inneholde en komparativ komponent (Strauss og Quinn 1994). Narrative perspektiver på identitet har også et iboende komparativt aspekt, det være seg personlig, kategorisk eller stedlig. Hva angår identitetspolitikk, så opererer jo historier og narrativer i kontekstrelasjoner, og vil således alltid ses i lys av noe.

Somers kommer inn på fire dimensjoner av narrativ, noe jeg oppfatter er med på å konkretisere begrepet. Et ontologisk narrativ er noe sosiale aktører gjør bruk av i beskrivelser av hvordan man ble den man er, og disse definerer ifølge forfatteren hvem vi er. Hvem vi er vil kunne predikere hva vi gjør, og «*This 'doing' will in turn produce new narratives and hence, new actions; the relationship between narrative and ontology is processual and mutually constitutive.*» (Somers 1994: 618) Som jeg forstår Somers, er et ontologisk narrativ både relasjonelt, personlig og mellommenneskelig, noe aktører bruker for å forstå egen handling, og noe Bjørgs narrativ i kapittel 5.1 på side 52 er et eksempel på.

Narrativer som følge av kulturelle og institusjonelle formasjoner er et annet aspekt, og det Somers kaller *public narratives*. Altså det som strekker seg ut over det individuelle, og det som kan spenne fra familie til arbeidsliv, og organisasjoner både på lokalt og nasjonalt/internasjonalt plan. Ifølge Somers har familiære narrativ såvel som politisk «baserte» narrativ, en bestemt

struktur med «drama, plot, og noen selektive kriterier». (Somers 1994: 619, min oversettelse). Hun eksemplifiserer med at fattige familier «selektivt» konstruerer historien om hvordan de ble fattige. Denne tilnærmingen kan ses i korrelasjon til digitaliserte narrativer i sosiale medier, i kapittel 5.6 som starter på side 67. Disse narrative gjenspeiler ofte prototypiske forståelser om for eksempel integrering, i det offentlige rom.

Metanarrativity er den tredje dimensjonen, og Somers bruker den som referanse til det hun kaller «mesternarrativene» vi alle er en del av, som samtidsaktører historisk og sosialt. Hun hevder samtidig at disse oftest likevel epistemologisk er noe «utenfor rekkevidde» siden vi ikke går rundt til daglig og er bevisste på dette. Det kan være historiske hendelser eller tidsepoker som kapitalisme mot kommunisme (også kjent som Den kalde krigen), den industrielle revolusjonen, eller oppstandelsen av islam. Selv om mesternarrativer ifølge Somers har de samme komponentene som narrativer generelt (oppbygging, plott etc.), mangler de det konseptuelle elementet. Jeg oppfatter at man også kan bruke mesternarrativer når man forteller noe, for å understreke noe annet, eller for å relatere til noe annet. Eksempler fra mine data som underbygger denne dimensjonen er Jannickes narrativ om trygghetsanliggender koblet til oppvekst (kapittel 5.3, side 58), og flere av historiene som handler om å bry seg.

Historier om Salangen kommunes strategiplan favner likeledes stedets globale identitet i en moderne og dagsaktuell verden, jamfør rekrutteringen for å få nederlendere til bygda.

Ifølge Somers preges samfunnsforskere av narrativitet når de konstruerer data og argumenterer for innsiktene sine fra felten. Utfordringen her er å tenke ut et vokabular og en begrepsbruk som i tid og rom kan brukes for å «rekonstruere krysningspunkt mellom de ulike formene for narrativer, når de er i samspill med hverandre» (Somers 1995: 620, min oversettelse.)

Trond Thuen hevder at medlemmene i lokalsamfunnet ikke behøver å stå hverandre nær, men ved at de deler erfaringer, kommunikasjon og forståelse av stedet, danner det seg et kulturelt fellesskap selv om alle er forskjellige (2003:23). Ifølge Thuen har møtstedet betydning for stedstilhørighet siden det skaper rom for samhandling med andre (ibid.) Han presiserer at markeds plasser, torg eller andre sosiale samlingssteder er viktige steder i hverdagens rutiner, ritualer og stedets historie. Ved å oppholde seg der og ta del i det som skjer blir man en del av samfunnet (ibid 24). Det at mange kjenner eller kjenner til hverandre er gjennomgående i hvorfor Salangen blir beskrevet som «et godt sted å være». De sosiale strukturene muliggjør fellesskap, og arenaer for ulike aktiviteter er mange og varierte. Fortellingene jeg har fått ta del i viser at sosialitet fremmer fellesskap, men det er ikke en selvfølge at man «blir med», eller at

man blir med i alle konvensjonelle og anerkjente fortellinger om stedet. Samtaler om integrering og «sted» (Sjøvegan) vil ofte inneholde en blanding av elementer fra alle tre former for narrativ. Det er mitt analytiske oppdrag å rette søkelyset mot utvalgte aspekter, som på sin side har til hensikt å fremheve noen faktorer.

Finn Sivert Nielsen (2000) argumenterer også for det hensiktsmessige i å fokusere på hvordan vi identifiserer oss med stedet. Dette kan ifølge Nielsen fanges ved å la folk fortelle historier. Historier (narrativer) gir et bilde av hvordan mennesker oppfatter sine liv, og av hvem de forestiller seg at de er, var og vil være. Identitet blir derved ikke lenger et hult skall av ”forskjell”, men en tett vev av talløse historier om folks liv (Nielsen 2000).

Dette perspektivet har inspirert sammenstillingene mine av narrativer/fortellinger og derfor også hvilke forhold og faktorer jeg har gitt særlig betydning/oppmerksomhet i oppgaven min. «Det lille ekstra» er derfor med, innvevd i de narrative jeg har valgt ut, fordi jeg anser det som «limet» og en egen struktur for integrering for dette aktuelle lokalsamfunnet.

5.1 Salangen før og nå. Bjørg forteller.

Det er juli og nordnorsk sommer. Som vi vet, regnes været for godt hvis gradestokken viser tosifret, og det er opphold. I 11 grader (og overskyet) har jeg kursen mot Øvre Salangen, til Salangen Bygdetun, en del av Sør-Troms Museum. Samlingen består av flere bygninger som er flyttet fra det opprinnelige miljøet sitt: fjøs, stabbur, bu, smie, mølle, løe, og våningshus. Utenfor våningshuset er en ung jente opptatt med å fortelle et voksent par om det historiske materialet som er her. Hun har sommerjobb, viser det seg, og paret, som er på tur til Finnmarksvidda med campingvogn, har bestemt seg for å ta en avstikker til Salangen. Det samme gjorde nybyggere på slutten av 1700-tallet, men i stedet for å fortsette, slo de seg med, og ryddet jorda. Det viser seg at bygdemuseets samling er ganske stor, rundt 1500 ulike gjenstander er bevart her. På låven er det vogner og større landbruksredskaper. Det er snekkerutstyr, et tilnærmet intakt skomakerverksted, og flere møbler. Den unge og entusiastiske museumsansatte forteller at de som slo seg ned her, gjorde det på grunn av den gode kvaliteten på jorda, og sier at det også finnes et båtmuseum som viser hvordan det var å drive fiske «i gamle dager». Vi skal ikke lenger enn ti år tilbake, da den siste aktive yrkesfiskeren i Salangen var i drift. Med egen sjark og daglige turer på havet, dro Svein Isaksen opp noen hundre kilo med torsk og sei hver dag gjennom vintersesongen, og hadde fast kjøper. Det er det slutt på nå; Svein og sjarken klappet for siste gang til kai for flere år siden.

En som husker tidene med flere aktive fiskere, er Bjørg, som har blitt med meg til bygdetunet i dag. Bjørg er tidlig i syttiårene, og har bodd i Salangen siden 1960-tallet. Hun kommer fra en nabokommune, mens «*han sjøl e salangsværing*». Som ung jobbet hun som tjenestepike i Harstad, og det var her hun møtte «*han sjøl*», som da jobbet i Harstad havn. Bjørg har vært yrkesaktiv hele livet, primært som ufaglært innen offentlig sektor. Hun er mor til fire, og bestemor til tre. Hun viser meg bilder av barnebarna, foreviget på smarttelefonen. Stoltheten lyser. Her er minstemann som akkurat har lært å sykle, «*É han ikkje tidlig ute? Han e' jo ikkje fyltj fire!*», og her er turnjenta på oppvisning. Seksåringen med grønn fiskestang, begge fortennene har han mistet, og i snøret henger dagens fangst. Jeg henter kaffe til oss mens Bjørg tar frem strikketøyet. Salangen har vært ei god bygd å stifte familie i, slår hun fast. Hun forteller om godt samhold, sterk dugnadsånd, og at det «har vært trygt». Når jeg spør hva hun mener med trygghet, svarer hun at det stort sett er trygt på bygda, og at folk «bryr seg». Da ungene var små låste de sjelden eller aldri døra. Om de gjør det i dag? Ja ... Hun trekker på det. Joda, det gjør de, men aldri på dagen. Hun forteller om en periode på slutten av 90-tallet da det ble vanligere å låse. Dette setter hun i sammenheng med Sjøvegandrapet.¹⁸ «*Folk bei litt ængsteli' en periode*» sier hun, «og det hadde sæffølgelig vorre veldig greittj om det bei oppklart. Men det e ikkje nåkka eg går rundt og tænke på.» Trygghet i bygda er noe Bjørg setter i kontrast til trygghet i byen. Det å kjenne til hverandre, kunne be naboen om hjelp, og vite at folk stiller opp, er noe av det hun legger i å ha det trygt.

Jeg er nysgjerrig på dugnadsånden hun nevnte, og spør om det er noe som fortsatt står sterkt? Bjørg nikker mot strikketøyet: «Ja, du ser no ...». Det viser seg at Mariusgenseren i grønt, hvitt og gult ikke er tiltenkt et av barnebarna, men mottaket. Jeg får høre om mange bidragsytere, både når det gjelder strikking, vinterklær, og julegaver. Det er privatpersoner, og det er lokalt næringsliv. De som kan, hjelper til. Det er en selvfølge, og det er ifølge Bjørg en del av «salangskulturen». Dette samsvarer med det også andre informanter har sagt om dugnadsånden. Man kan nærmest få inntrykk av at enkelte familier har ganske så stram logistikk, og dertil hørende behov for at bestemor eller -far ser etter ungene en og annen ettermiddag, rett og slett for å kunne møte på dugnader, og være en bidragsyter. Selv om *utlendinger* har vært en del av Salangen siden etableringen av mottaket i 1989, er det i rollen som bestemor at Bjørg for alvor har blitt oppmerksom på at nye navn og andre hudfarger enn hvit, er «kommet for å bli». Hun

---

¹⁸ Et drap som skjedde i Sjøvegan i 1989, fortsatt uoppklart, og som jeg kommer litt nærmere inn på under kapittel 5.3.

forteller om den uunngåelige kontaktetableringen når hun og barnebarna er ute, og de leker med barn fra mottaket. Hun forteller om fireåringen som er bestevenn med Abdi i barnehagen, og turnjenta på åtte som kan si hei på flere språk. Om seksåringen, som når han skal forklare hvem han var på stasjonsundervisning med på skolen, sier «Du vet jo ho Raquia? Ho e brun.», som den naturligste identitetsmarkør, pur forklaring, ingen negativ konnotasjon.

Med lang arbeidserfaring fra det offentlige, har Bjørg også vært kollega med flere beboere fra mottaket. Jeg lurer på hvordan hun opplevde det og ber henne fortelle. Hun husker at hun var skeptisk i starten, kunne ikke helt se hvordan de skulle kunne gjøre en god jobb med lite og ingen norskkunnskaper. Noen var utplasserte, som en del av introduksjonsprogrammet, mens andre etter hvert fikk deltidsstillinger og også innpass som tilkallingsvikarer. Nøyaktig når skepsisen gikk over husker hun ikke helt, men mener det må ha skjedd gradvis. *«Dæm hadde på en måte meir å bevise ennj en nordmannj. Men så gjorde dæm jo det. Eller, det e forskjell på folk, det e det. Men det må eg sei, næsn uten unnjtak, så hadde eg valgt en utlæning fræmfør en av oss, både det å jobbe ilag med, men også hvis æ sjøl hadde skulle blitt stelt og ivaretatt».*

Vennskap mellom barnebarna og barn fra mottaket ser også ut til å ha satt i gang refleksjoner rundt familieaspekt. Selv har jeg hørt både fra min egen mor og min egen svigermor, at det å bli mormor/farmor, spesielt for første gang, visstnok er en lykke som knapt kan måles. Jeg har blitt forklart at «andre må tro jeg er fullstendig gal», så usannsynlig lykkelig er man, ifølge mitt smale utvalg kilder på bestemor-feltet. Jeg spør om denne reinkarnasjonen av en selv er noe hun kjenner seg igjen i, og hun bekrefter smilende at hun ble «så avsindig tussete», at hun nærmest kjente det som en liten seier over dem som ikke/ikke enda hadde barnebarn. Ikke nok med det, hun sluttet å røyke, for hun kunne ikke påføre barnebarnet risiko! Alle synder fra 70-tallet, med fire barn i en røykfylt T-Ford, selvsagt også uten bilbelter, var bagateller. Hun boblet over med råd om amming og sovetimes, men klarte å holde noe for seg selv for ikke å være for offensiv, som hun kalte det.

Så kom første barnebarn til verden, så kom andre. Når tredjemann kom, gikk eldstejenta siste året i barnehagen. En dag da Bjørg skulle hente henne, hadde jenta med «familietreet» sitt hjem. Det var et papptre, som det var limt bilder og skrevet navn på familiemedlemmer på. De ble sittende og se på dette etter middagen, og snakke om familien, om minner som bildene viste, og om andre ting de hadde gjort sammen. Jenta, som da var fem og et halvt år, fortalte at en av de syriske guttene i barnehagen ikke hadde besteforeldre. «De er døde» sa hun. «Kanskje de ligger i *skattekista*. Han har bare bilder av dem. Er det lenge til du skal dø, bestemor?». Da

kjente Bjørg på den sorgen det måtte være å ikke få oppleve barnebarn, og vice versa, at barn mister besteforeldre. Hun er blank på øynene når hun snakker om det. «Tenk om det hadde vært oss?» sier hun. Og det var da hun begynte å strikke til mottaket. «Æ veit jo at et par læsta bare e en dråppe i havet. Det skulle jo vært bestemorhender som varma de små føtter`n. Men æ tenke jo at det hverfall e *nåkka*. At man kanj få bidra littegranne».

***

Bjørgs narrativ er ontologisk, hun forteller hvordan hun ble den hun er, og hun trekker frem tryggheten i bygda, som kan settes inn i en rural – urban-dikotomi. Å beskrive hjemplassen sin som «trygg og god» kan ifølge Marianne Villa være en referanseramme for dem som bor der. «Trygt og godt» kan således anses som en kategori tilknyttet stedet, i tillegg til det faktiske behovet for at man skal ha et trygt og godt liv (Villa 1999). Når «trygt og godt» fremstår som etablert folkevett, hevder Villa at det kan være en kategori som er vanskelig å endre (ibid., s. 32). «Trygt og godt» kan gjenspeile ulike forhold avhengig av hvem som svarer. Å kjenne hverandre, og å stille opp, er viktige aspekt for Bjørg. Ut fra det hun forteller, kan det virke som hun gradvis har blitt mindre skeptisk til *de andre*. Hun har gått fra å verdsette arbeidsinnsats, til å ta inn over seg en form for globalisering i mikroperspektiv (barnebarn, språk, hudfarge). Det kan synes å ha gjort noe for forståelsen av *de andre* at også «ukjente» identitetsmarkører ikke nødvendigvis oppleves som utrygt. I den forstand innlemmer hun «det fremmede» i allerede kjente kategorier som hun er fortrolig med. I tillegg legger hun nye kategorier til «hjemstedet sitt», og dermed utvides stedet som «trygt» for flere.

Som empirien rundt Bjørg viser til, har opplevelsen av trygghet betydning for sosial handling. Dette kan si noe om hva som kan være kritiske variabler for «det gode liv på Sjøvegan», og «stedet». Sjøvegan som lokalsamfunn beskrives av mange som et sted der folk har oversikt over hverandre, mange er involvert i (hver)andres liv, samtidig som mobilitet og globalisering også påvirker hvordan lokalsamfunn endrer og utvikler sitt indre liv. Villa (1999) viser til idéen om at vi må passe oss for fremmede som styrende for handling, selv om kriminalitet mot enkeltindivider oftest begås av én man kjenner. Tanken om bygda som et trygt og godt sted kan altså utfordres av andre forestillinger. Folk fra mottaket har helt siden starten måtte bevise at de «duger». Som Bjørg selv omtalte arbeidsinnsatsen til mange, så var det en sammenheng mellom å være dyktig i jobben, og lettere å få aksept. Det er nok ikke uvanlig i seg selv, men som hun også påpekte, «det hadde vært annerledes vess utlæanningen va svænsk». En utlending som snakker et språk man ikke kan, og har en annen hudfarge enn en selv, kan altså representere et

skifte i forståelsen av den sosiale konstruksjonen av bygda som «trygg». Likevel var det som Bjørg var inne på, drapet i 1998 som gjorde at hun begynte å låse døra. Ettersom det fortsatt er uopplært, passer det ikke inn i konkret erfaring med hvem som hemmer eller fremmer trygghet.

Bjørg ser på strikking som å hjelpe til, altså «det lille ekstra». Andre ser på strikking som en aktivitet man kan gjøre sammen, for eksempel i regi av Frivillighetssentralen. Nå er det strikkekvelder både der, og hos Kåre på Kaia. Wenche fra Røde Kors forteller at på de første strikkekveldene på SAFA (Frivillighetssentralen) hørte man bare strikkepinnene som gikk. Etter noen uker var det mer «sjorring», og et halvt år etter at de startet opp strikkekvelder, «gikk kjeften fortere enn strikkepinnene».¹⁹

Marianne Gullestad trekker frem opplevelsen av likhet som en viktig forutsetning i norsk sammenheng (1989). Hvis man da opplever seg som forskjellige, kan man tenke seg at denne forskjelligheten nedtones i denne formen for sosialt samvær. Jeg ser at språket kan være en barriere, men hvis vi tar utgangspunkt i at aktiviteten strikking er noe alle disse har til felles, så er det kanskje en annen inngang til det enn at vi er «ulike». Et annet poeng er at alle kan også lære å strikke, eller gjøre andre ting, bidra på dugnader, være frivillig på Millionfisken, altså gjøre noe.

Det å strikke til beboere på mottaket er noe konkret Bjørg gjør for å bidra. Hun føler at hun hjelper til, og kanskje underkommuniserer hun viktigheten av det («det er ikke så mye ...»). I *Hverdagsfilosofier. Verdier, selvforståelse og samfunnsyn i det moderne Norge* adresserer Marianne Gullestad (1996) endring av verdier som virker organiserende på ulike mennesker og fellesskap. Ifølge Gullestad er den sentrale overgangen forskjellen mellom å være «til nytte» og å være «seg selv». Hvis man er til nytte indikerer det en form for lydighet og kontinuitet. I kontrast til dette er å være «seg selv», som kan bety individers adskilthet fra hverandre, og diskontinuitet. Det å være en god nabo, en som bryr seg, som ser andre, og som engasjerer seg sosialt, er en verdi som kjennetegner både Bjørg og bygda. Å strikke til beboerne på mottaket kan i den konteksten ses på som en måte å skape kontakt, kanskje opprettholde integrasjon, mellom enkeltmennesker. At Bjørg ser på strikking som å hjelpe til, kan ses i sammenheng med den generelle moderniseringen av Norge, altså et mesternarrativ i lys av Gullestad (1996).

---

¹⁹ For lesere uten tilhørighet til Nord-Norge: «kjeften» betyr «munnen»/»praten» og ikke «krangel».

Den empatien Bjørg forteller om, og faktisk også praktiserer, kan kobles til Unni Wikans «resonance». I «Beyond the words» (2012) viser Wikan hvordan en vestlig måte å tenke på ofte konkluderer uten å ta inn over seg kulturelle fakta. Hun forteller om balinesiske Suriati som mistet sin (hemmelige) forlovede, og som fortsatte å opptre «*cheerful and bright*» sammen med vennene sine. Wikan beskriver hvordan hun ikke helt trodde på dette, ettersom Suriati ikke viste noe av sorgen offentlig. De som kjente henne spøkte og lo, og rådet henne til å gjøre det samme, mens hjemme gråt hun. Wikan trekker frem hvordan emosjoner kan svekke helsen, eller fremme livsglede: glede kan styrke livskraften, og sorg kan svekke den. Wikan lanserte begrepet «thinking-feeling» som en måte å forstå eksistensielle aspekt, og hun rasjonaliserer Suriatis handlinger og tanker som aspekt ved følelse. Når barnebarnet til Bjørg forteller at besteforeldrene til den syriske kompisen i barnehagen er døde, kan det synes som Bjørgs tanker og handling passer godt til Wikans «thinking-feeling» på den måten at hun tilegner seg «de andre» via egne barnebarn, som blir en form for agenter i integreringsarbeid, og således får viktige roller. Det er barnebarnas aksept, og deres vurderinger, som styrker Bjørgs egne holdninger og handlinger. Hun velger å bidra til dem som mangler det hennes egne barnebarn har: en besteforelder som støtter de og som er tilstede.

Douglas Hollan bruker empati for å drøfte hvorvidt visse erfaringer er nødt til å være selvopplevd for at man skal oppnå dyp forståelse av (erfaringen), eksempelvis sorgen etter å ha mistet nære familiemedlem. (Hollan 2008). Til en viss grad viser Bjørg at hun oppnår forståelse av, om ikke direkte innsikt i, andres ståsted på tvers av kultur. Jeg kan ikke se bort fra det faktum at jeg selv har barn, og det kan ha påvirket hvordan narrativet til Bjørg tok form gjennom samtalene våre, også med tanke på det Duranti omtaler som intersubjektivitet: menneskelig erfaring som så universal og så grunnleggende at det muliggjør å «bytte plass» med andre (Duranti 2010).

5.2 Med Aisha på Salangsverket

Innerst i Salangen står restene av det enorme Salangsverket, et tidligere jernverk som ble etablert i 1907. Det var utenlandske investorer som sto for byggingen av dette gruve- og industrianlegget, som har vært med på å skrive bygdas historie. Man gjorde funn av jernmalm ved Storhaugen, cirka åtte kilometer nordøst for Salangsverket. Salangen Bergverksaktieselskap anla en linbane som førte jernmalmen fra gruva til utskipningsstedet. I *Salangsverket. Et nordnorsk industrieventyr* beskrives prosessene der malmen ble finknust, og

sammen med vann passerte et magnetisk felt slik at sterkt magnetiske mineraler ble trukket ut. (Bjørklund og Jensvoll 2013). Anlegget besto av knuseverk, separasjonsverk, kraftstasjon, verksted, kullager, og briketteringsverk. Ettersom malmen skulle fraktes vekk med båt ble det anlagt kai. Det ble bygget boliger for de ansatte og familiene, og etableringen førte til en oppblomstring i og av lokalsamfunnet. Det ble åpnet hotell og kaféer, og bygda fikk både bakeri, slakter, posthus, og flere butikker (ibid.) Fram til 1912 ble det fraktet 427 000 tonn malm med linbanen, noe som førte til mer enn 96 000 briketter med jerninnhold på rundt 70 % (Wågø 1997).

Hvorfor det tok slutt allerede i 1912 forklares med ulike hypoteser. Salangsverket kan ha profittert på opprustningsindustrien i Europa. Klimatiske forhold kan ha gjort driften utfordrende, snøforhold og høydeforskjeller kan ha belastet utstyret. Den mest brukte forklaringen, både av Bjørklund og Wågø, er et kvaliteten på malmen ikke holdt høyt nok nivå. Sammenholdt med at malmutvinning andre steder, eksempelvis Svalbard, og Blåfjellgruvene i Sokndal, skjøt fart, sank prisen på det som produsertes i Salangen. Nyheten om at verket skulle stenges kom likevel som et sjokk på folk, og Bjørklund refererer til lokalavisen som skrev at *«Nu forsvinder kontanterne og dermed kjøpeevnen, og folk er ikke rustet for det kommende fiske paa Lofoten og Finnmarken»* (Bjørklund 2013:25).

Noen som derimot er rustet for fiske, er Malik og Samir. Sammen med Aisha treffer de meg i sentrum; guttene skal fiske og Aisha skal snakke med meg. Aisha kjenner jeg fra et av feltstedene mine, Sjøvegan videregående skole. Hun har nylig avsluttet videregående, og har vært i Salangen de siste fem årene. De første årene bodde hun på mottaket, men nå er hun bosatt i kommunen. For to år siden arrangerte mottaket en fisketur med Salangen kystlags «Nålsund». Her ble det storfangst av torsk, og ikke minst fikk Aisha & co opplæring i hvordan man fileterer og tilbereder fisken. Hun vil ikke akkurat si det ble starten på en ny hobby, men forteller at det er mange fra mottaket som fisker fra kaia. Det er noe man stadig observerer, at folk fisker fra kaia. Når det gjelder fisketurer med båt, arrangerer Røde Kors en årlig tur, og det er den Malik og Samir skal være med på. Aisha og jeg skal ut og gå.

Nå som vi har beveget oss utover mot levningene av Salangsverket, gleder hun seg mest til å sette seg ned om en stund. Å gå bare for å gå er ikke noe for Aisha. «Jeg er somalier» ler hun. «Jeg er ikke blitt så norsk at jeg liker å gå tur bare for turen sin del. Vi må ha et mål». Hun vil likevel gjerne med til Salangsverket, og siden vi ikke er i besittelse av verken sykler eller bil, blir det apostlenes hester. Guttene blir igjen i sentrum. De skal «henge litt» og ta noen kast fra

kaia, før det er avgang med Røde Kors og de andre. Malik er en venn av Aisha, han har vært i Salangen litt lengre enn henne, og de har felles slektninger på Østlandet. Samir er Maliks fetter, og er her på besøk fra Nederland, der han har bodd siden han var 2 år gammel. Han og jeg snakker ikke så mye, han er med noen ganger i forlengelsen av Aisha og Malik, og hver gang uttrykker han undring over dette *öpna landskap*. Oppvokst i et av verdens mest befolkningstette land, kan man forstå fascinasjonen over natur og god plass, i fin kombinasjon. Hva med menneskene, lurer jeg på da Aisha og jeg ved godt mot har retning Salangverket. Hvordan er det egentlig å bo i Salangen?

Aisha svarer at det er bra. Hva er bra, lurer jeg på? «*Folk er snille*», svarer hun. «Ingen sier noe stygt». Hun beskriver salangsværingen som vennlig. Sier at det er lett å delta på aktiviteter, hun føler seg aldri uvelkommen. Har hun norske venner? Hun tenker på det. «Venner ... jeg vet ikke. Jo, på skolen var jeg jo i et fellesskap. Hvis man ikke har det, eller har en arbeidsplass, da er det vanskelig. Man må liksom ha noe....*fast*, noe man deler, sånn som skolen. Skolen er veldig bra.» Likevel har hun vært inne i få norske hjem. Noen i det hele tatt? Joda, men ikke ofte, og ikke mange. En i klassen, da de hadde en sosial sammenkomst, og en som er tilknyttet en frivillig organisasjon. Hun legger mer vekt på at hun føler seg velkommen i «det daglige.»

Mens vi går, opplever vi noe av vennligheten hun nettopp har snakket om. En bil stopper, og en voksen dame lurer på om vi trenger skyss. Faktum er at det hadde vært godt, det viser seg at det var litt lengre enn jeg hadde trodd. Vår antatte kilometertid har i tillegg økt betraktelig, å være ute og mosjonere er ikke det samme som å være ute på gående intervjuoppdrag ... Vi takker ja og hopper inn. Hun og Aisha kjenner til hverandre gjennom den frivillige organisasjonen vi nettopp snakket om, og de prater om neste arrangement, som begge åpenbart er engasjerte i. Damen «synes også» hun kjenner meg igjen, om det er jeg som ble intervjuet av Salangen-nyheter tidligere i måneden? Det kan jeg jo kun bekrefte. Hun benytter anledningen til spøkefullt å spørre om jeg ikke skal snakke med salangsværingene også? Jeg svarer som sant er, at jeg nok har snakket mye mer med de «innfødte» enn med de tilflyttede, men hvis hun vil, kan vi kanskje ta en kaffe en dag? Så enkelt kan altså en avtale med en ny informant gjøres. Da hun setter oss av på Salangverket, utveksler vi telefonnumre. Aisha og jeg rister på hodet av hvor altfor langt det hadde vært å gå. Burde vi ikke visst bedre? Og egentlig, hvorfor skulle jeg plent dra henne med hit? Vi kunne bare googlet det, det finnes jo bilder!

Salangverkets gamle «kropp» er likevel ganske spennende å se *live*. Enorme konstruksjoner, og som de skriftlige kildene har antydnet er det litt Klondyke-preg over de gamle minnene.

Aisha snakker mest om nåtid, og fokuserer på fremtid. Hun vet ikke om hun skal bli i Salangen. Slektninger i Oslo-området vil ha henne dit, men hun vegrer seg. Hun ønsker seg heller til Tromsø, for å kunne studere. Helst vil hun bli sykepleier, men da må hun ha høyere karaktersnitt. Hun tenker litt på å ta opp fag det kommende året. Jeg lurer på hva som gjør at hun vil bli i nord, og hun forsøker å forklare litt av den «communities»-tankegangen hun mener beskriver somaliske miljø på Østlandet. Der er alle sammen «med hverandre», og lærer ikke norsk. Aisha snakker brukbart norsk. Hun trekker også frem språkopplæringen som noe av det beste ved å bo i Salangen. Visst, hun kan savne større nettverk, og hun kan kjenne seg alene noen ganger, men hun sier at om to – tre år, så vil hun likevel være bedre rustet enn sine venner i Oslo, fordi hun vil være mye stødigere i norsk. Hun tror ikke selve opplæringen er så ulik, om det er Salangen eller Oslo, men all den språktrening hun får utenom selve undervisningen, beskriver hun som «gull». Hun påpeker også at det er færre somaliere å omgås her, så man blir kanskje litt «tvunget» når det gjelder å snakke norsk.

Vi snakker lenge, dingler med føttene over kaikanten. Hun forteller om oppveksten, om karrig jord og lite vann, seks søsken, og far som var lite hjemme. Om at det var hun som skulle reise. Hun var «den tøffe», og selvsagt i rett alder. Hun forteller at hun kan godt være tøff, men reisen var et helvete. Og jeg må ikke tro den er annerledes for andre. Alle har hatt en tøff reise. «Hege, du kan ikke forstå. Ingen kan forstå, som ikke har opplevd det». Så var det mottaket, systemet, møtet med en ny flokk; noen mer skadet enn andre, ungdommer som jevnlig ble sendt til Åsgård²⁰, andre som sto i det, møtet med BUP, vergen. Hun smiler. Røde Kors, kontakten på huset. Altså, både kontakten med de andre, og kontakten som var den ansatte som var «ansvarlig» for huset deres (leilighet). Det å kjenne skepsis, ikke bare til hvem nordmenn var, men hvem var egentlig de hun trodde var «sine egne»? Hevede øyenbryn og subtile hint, kontrollerende spørsmål, hun skjønnte at hun ble holdt øye med. Men dette har blitt bedre i dag, sier hun. Hun har gjort «det rette»: oppført seg, kledd seg, vært anstendig. Hun har kommet gjennom innledende faser høres det ut som, «Stemmer det, Aisha?» –«Ja, det kan stemme. Innledende faser», gjentar hun, «der både Norge og Somalia skulle avgi poeng.»

---

²⁰ UNN Åsgård, en avdeling ved Universitetssykehuset Nord-Norge. Ble tatt i bruk som psykiatrisk sykehus i 1966.

***

Det er noen sider ved Aishas narrativ som er representativt for noen av dem som er kommet til bygda. Noen tematikker går igjen, og jeg opplever at Aisha representerer noen av disse stemmene. Det handler om å få en anledning til å lykkes, til å komme i en posisjon der man kan ta et valg, og at man ser muligheter og kanskje omrisset av en fremtid. Sjøvegan som sted representerer altså noen forhåpninger om fremtiden, det ser man spor av i Aishas narrativ, for eksempel det at folk er snille. Når det gjelder muligheten til å praktisere norsk ser vi at stedet tilbyr «det lille ekstra» som kan gjøre at hun lykkes med det. Dette er på ingen måte en uttømmende fortelling om flyktninger som kommer til Norge, men det er noe i historien hennes som representerer både ontologiske narrativ og mesternarrativ.

Aisha kan gå kledd som hun vil, og får ikke negative sanksjoner. De mest kritiske er andre somaliere. Streng indre justis generelt, men ikke veldig merkbart her ifølge Aisha. Så folk er snille fordi hun får være i fred? Det som burde være en selvfølge tolkes som noe ekstra, er det «det lille ekstra»? Noe man skal være takknemlig for? Man må spørre seg om vi er vennlige hvis vi lar være å si noe stygt? Eller er det normal folkeskikk? Det kan jo også si noe om verdier som kan råde i lokalsamfunnet, om respekt for kulturell identitet og egenart.

Asle Høgmo skriver i «Fremmed i det norske hus» om bygda, og sanksjoner mot uakseptabel adferd. Returrådgiver ved Sjøvegan statlige mottak, Cameron Davis, forteller at så lenge man kan tilby flyktninger og asylsøkere mat, omsorg og sysselsetting, så dempes konfliktnivået automatisk. Da blir det mindre for VG å skrive om, og uten synlige konflikter blir det også vanskeligere for salangsværingen å argumentere mot mottaket. Ordfører Sigrun Wiggen Prestbakmo (SP) sier at systemet i Salangen fungerer, nettopp fordi det ikke er en egen standard for flyktninger og asylsøkere. Vi ville ikke akseptert at norske unger ikke blir tatt med til tannlege, får for små fotballsko, eller må gi fra seg den eneste eiendelen de har fordi ting skal «gå i arv». Av den grunn aksepteres det ikke at andre regler gjelder for flyktninger og asylsøkere. Når utgangspunktet er «en felles standard» er mye gjort. Da kan det kanskje være lettere å se at vi er like mye verdt, uavhengig av språk, religion og hudfarge, og igjen; mindre å krangle om. Når konfliktnivået er lavt, så «har vi jo folkeskikk» sier Sigrun Wiggen Prestbakmo, «da oppfører vi oss, enkelt og greit.»

Denne standarden Wiggen Prestbakmo snakker om, kan ses i sammenheng med både mesternarrativ og public narrative. Det samsvarer med noe av det avdelingsleder ved Sjøvegan videregående skole, Asbjørg Johnsbøen, forteller om. Et «mantra for integrering» som hun

kaller det, er at vi må snakke med hverandre, ikke om hverandre. Når det å møtes og prate er nedfelt i en læringsplan, så er det satt et konkret mål om at det skal gjennomføres. Ifølge Johnsbøen trenger det ikke føre til at *«alle blir venner eller bestevenner. Derimot har man flere kjente ansikter, og når man treffes i kantina sier man hei, og neste gang sier man kanskje 'så fin jakke du har'.*» (Asbjørg Johnsbøen).

Aisha sier det samme, vi må ha noe felles hvis man skal bli kjent. «Noe man deler» sa hun. «Og så må noen bry seg». Det er kanskje, for eksempel, damen som stopper. Er det det lille ekstra? Hun vil tilby skyss, og hun er kanskje nysgjerrig på hvem som går sammen med Aisha. Det er ikke dårlig av en så ung jente som Aisha å tenke fremtidsrettet, og vurdere språket som nøkkel til integrering som viktigere enn å ha «sine» rundt seg her og nå. (Ikke at hun er venneløs, men hun har et ganske lite nettverk.) Humor er jo ofte avvæpnende, selv om det noen ganger krever språk. Det å le av noe sammen gjør automatisk at man føler seg mer «på nett» med den andre. Derfra kan man også trekke en parallell til Gullestads (1996) «moderniserings»-narrativ for yngre generasjoner, dette å «gjøre seg selv» som Aisha også er et eksempel på.

5.3 Jannicke: «Et flott sted å vokse opp»

Jeg er tilbake i Tromsø, og jeg har en avtale med Jannicke. En ansatt på mottaket har tipset meg om henne, og det viser seg etter hvert at vi har flere felles kjente både i Tromsø og på Sjøvegan. Jannicke er oppvokst på Sjøvegan, og har fortsatt nær familie i bygda. Hun er etablert i Tromsø med mann og barn, og har en lederstilling i det private. Etter hennes initiativ, finner det første møtet vårt sted hjemme hos Jannicke, etter at guttene på tre og seks er i seng. Vi snakker om boligprisene i Tromsø. Jeg tenker at denne boligen vil være lettsolgt, hvis det var. Fin beliggenhet, godt vedlikeholdt, og kule detaljer, interiørmessig. Men Jannicke har ingen planer om å flytte, hverken innenfor bygrensa, eller tilbake til Salangen. Selv om de reiser «hjem» i ferier og langhelger, kan ikke arbeidsmarkedet, og tilbudene for øvrig, konkurrere mot byen. Jeg spør om hun kan beskrive Salangen?

Jannicke: *«Det er et «lite sted». Som du sikkert har sett, består det på en måte av sentrum og videregående skole. Den videregående skolen har ført til at det alltid har vært en utskiftning av ungdom. Det var faktisk veldig spennende å være ung og bo hjemme. Det kom alltid nye folk, En fin tid. Samtidig som det kom ny ungdom, er det mange i Salangen som aldri har vært utenfor kommunen. Eller, utenfor kommunen har de vel, men du skjønner. De har kanskje vært i*

nabokommunene, og i byen (Tromsø) en tur, men ellers er de stuck. Og det er ikke bare «gamle folk». Men, ja, det er et trygt sted».

Jeg: «Hva mener du med ‘trygt’?»

Jannicke: «*Det er lite kriminalitet i Salangen. Jeg har aldri vært redd. Jeg sov med vinduet rett ut, på vidt gap altså, ja, i alle fall før drapet. Etter det ville mamma holde det lukket. Men det gikk jo over. Ting blir normale igjen. Det var en periode. Da var man litt mer engstelig. Men det var nok mest de voksne. På den tida, vet du, jeg var jo midt i ungdomsbobla. Fikk ikke helt med meg ting, eller at noe var «farlig». Jeg tenkte ikke så mye over det, rett og slett. Hadde nok med mitt eget. Å være ung!».*

Jannicke ler, men understreker at det var først senere hun tok inn over seg detaljer rundt drapet. Hun kan huske at alle guttene i klassen måtte inn på lensmannskontoret og avgi hårprøve. Plutselig var det alvor over det. Men ettersom tiden gikk og ingen ble tatt, gikk ting tilbake til det normale. Man glemte å låse døra, eller det var kanskje ikke lengere like viktig, og vinduet sto igjen på full luftestilling. Det var heller ingen som koblet denne hendelsen til mottaket. «Det var ikke naturlig», sier hun.

Jeg spør om hun kan fortelle mer om mottaket? Hvem var de første som kom?

«*Det var vel bosniere»* svarer Jannicke, funderende. «*Og jeg husker noen fra Irak. Eller kanskje jeg fikk vite at de var fra Irak senere. Men det var bosniere vi ble kjent med».* Etter krigen på Balkan kom det i årene 1992 –1995 cirka 14 000 bosniere til Norge (SSB). Én av dem, Ardem, flyttet i 1993 inn på mottaket på Sjøvegan, sammen med familien sin.

«*Ardem ble en del av gjengen. Det var helt naturlig. Han lærte norsk, og vi hang sammen hele videregående. Hvem «vi» var? Sju – åtte stykker, noen ganger flere, men vi var en liten gjeng. Gjorde mye sammen. Gjengen vår var veldig åpen. Vi ville bli kjent med dem som kom. Ardem var veldig ... ja, veldig lik oss. Han likte de samme tingene, vi hadde mye til felles. Lik humor. Etter en stund var det ingen som tenkte over at han ikke var «norsk». Han var som alle andre».* Jeg forstår på Jannicke at det å lære språket gikk forholdsvis raskt for Ardem. Var det noen arenaer hun husker som «annerledes»?

Jannicke: «*En ting jeg husker var matpakka. Jeg husker at vi var så forundret over at det var helt andre ting enn vi var vant med. For eksempel kunne Ardem, og flere av de andre bosnierne*

på skolen, ha med seg potetgull til lunch. Og store ostebiter. Du kan trygt si at det største sjokket var matpakka».

Jeg lurer på om det ellers var konfliktfritt, og Jannicke tegner et bilde av en stabil hverdag. Det eneste var at det i noen perioder var «litt slossing» på mottaket. Dette mener hun hadde å gjøre med at «feil» grupper ble plassert sammen. Det var i alle fall det ryktene sa. Men det bedret seg. Og hva angår eksponering for andre deler av det kanskje mer urbane, så var det ikke asylsøkere som dro med seg ulovlige rusmidler.

«På grunn av LAMO-kollektivet²¹ var det antagelig noe mer knark her enn andre steder. Men det var noen veldig få som var innblandet i det. Og for å si det sånn, LAMO var mye mer turbulent enn mottaket ... De holdt seg også mest for seg selv.»

Jeg: «Hva skjedde med Ardem? Ble familien værende? Er det noen som omgås idag»

Jannicke: «Ja, en stund. Alle bor fortsatt i Norge. Foreldrene bor i en annen kommune, men nord. Ardem flyttet til Sørlandet, og har stiftet egen familie. Vi er på Facebook. Kanskje han vil snakke med deg? Hvis du kontakter ham må du si at du er en venn av meg. Ja, jeg tror nok man kan si at det har gått bra med mange av bosnierne som var her. Jeg tror det samme gjelder generelt for den gruppa innvandrere. Situasjonen i dag er nok ikke like enkel. Men jeg tror nok at Salangen ligger foran mange andre steder når det gjelder å møte asylsøkere, og være aktiv når det gjelder å «dra folk med». Han ... ja, når husker jeg faktisk ikke navnet, men han Prix-mannen, Agnar selvfølgelig, han var en av de første som tok inn asylsøkere og ga de jobb. Noen var skeptiske. Men han klarte på en måte å synliggjøre at dette er vanlige mennesker, som deg og meg. Han gjorde en viktig jobb. Kanskje er det det som trengs. At noen drar lasset. Han uskadeliggjorde det. Ironisk nok er det på Prix-kaféen noen av dem som kanskje er imot innvandrere, sitter. Men jeg tenker i alle fall at det han gjorde, det hadde mye å si. Men for all del, skole og arbeidsliv har vært flinke. Det at ting fungerer, er helt klart fordi det legges til rette, og det er ei bygd med både ildsjeler, og godt samarbeid.»

Jannicke har selv jobbet i kassa på Prix. Hun beskriver seg selv som en glad ungdom, som smilte til alle. Det var god kundebehandling og service i topp. Hvordan kunne hun vite at noen

---

²¹ I tiden Jannicke forteller om var LAMO-kollektivet en institusjon for rusbehandling. I dag er det Bufetat som driver det, om man gir «omsorg og hjelp til ungdom mellom 13-18 år, som strever med å fungere sammen med andre» (www.bufdir.no)

misforsto smilet hennes, og tolket det som interesse? Smilende i kassa lørdags formiddag, usminket, og i butikkuniformen, og noen timer senere var jeans, pyntet topp, og mascaraen på, og gjengen satte kurs mot den lokale puben. Der opplevde hun uønsket interesse, som interessenten(e) begrunnet med den gode blikk-kontakten de alltid hadde når han handlet, stemte ikke det kanskje? Dette opplevde Jannicke som «*en smak av forskjell på kultur*». Hun husker at det fungerte helt fint å «*takke høflig nei*», men at det kanskje førte til at hun var litt mindre gavmild med de største smilene neste gang hun satt i kassa. I forlengelsen av dette forteller hun noe hun husker godt:

«En av asylsøkerne, Omar, en veldig mørk gutt, hang mye sammen med storebroren min, Henrik. Omar kom opprinnelig fra Sudan. Han var lenge her, bor i Oslo nå. Henrik er eldre enn meg, og da han flyttet etter videregående for å studere, ble det til at Omar tok en slags storebror-rolle ovenfor meg. Det var helt naturlig for han å skulle «passe på meg». Ikke at jeg trengte å bli passet på, da. Men det var faktisk fint. Litt gøy, men mest fint. Og det var jo på en måte trygt. Han holdt mange av de nye i tøylene».

Jeg: «Hva har det gjort med deg som person, å vokse opp i Salangen?»

Jannicke: «*Jeg tror jeg er blitt mer tolerant. Det at jeg har opplevd masse som jeg, vi, ikke ville gjort uten mottaket. Men det er jo ikke bare solskinnshistorier. Jeg hadde en god venninne også, fra tidligere Jugoslavia. Plutselig en natt var hun borte. Hun var lenge i kirkeasyl. Vi skrev brev til hverandre. Det at venner bare kunne forsvinne ...ja, det har gjort at jeg tenker litt annerledes på verden. Norge er et flerkulturelt samfunn. Ikke som Danmark. Mange dansker er skikkelig høyrevridde, ikke interesserte i å integrere flyktninger i det hele tatt. Sånn er det ikke her. Ikke i Salangen, i alle fall. Jo, enkelte er imot det, imot mottaket, og imot at noen går med hijab, og imot at noen kanskje får en bolig de selv vil ha. Enkelte klager og syter men vi vet jo stort sett hvem det er. De som selv står svakest på arbeidsmarkedet, som er redde for at noen med en annen hudfarge skal få en jobb de ikke selv får. Men vet du hva, sånn ser verden ut. Vi kan ikke kjempe imot, vi må jobbe med. Bidra, tørre å bli kjent. Noen finner hverandre fordi de er nye; det ser jeg i andre deler av samfunnet også. Mange ikke-norske på jobb er sammen rett og slett fordi det er fellesnevneren, at de ikke er norske. Jeg vet ikke om det sier mer om oss. Og det er selvfølgelig så lett for oss nordmenn. Vi trenger ingen. Har nok med oss selv. Men jo, jeg ser annerledes på verden enn jeg ville ha gjort uten mottaket i bygda. Og det er positivt.»*

***

I tillegg til det ontologiske aspektet ved Jannickes narrativ, måten hun beskriver hvem hun er og hvordan oppveksten i Salangen har gjort henne til den hun er, er mesternarrativet om å «legge til rette for» også et moment. Hun snakker om stedet som har formet henne, og hun reflekterer over det multikulturelle Norge. Det at Jannicke har bodd andre steder, har møtt andre kulturer, har også formet henne, så på en måte er dette et mesternarrativ om å være en verdensborger. Det ble hun gjennom det hun fikk med seg fra Salangen, som er bakgrunnskonteksten for narrativet hennes. Hun er eksplisitt tilbakeskuende, hun er formet av det som skjer i et lokalsamfunn, og det har overføringsverdi til multikulturelle aspekter ved verdenssamfunnet.

Jannicke snakker om det urbane kontra det rurale, der det urbane er «vinneren» for hennes del. Hun peker på utskiftning av folk som en medvirkende faktor til åpenheten, og til det at bygda er vant til å se nye folk hele tiden. Innbyggerne er vant til å se nye ansikter. Det kan også høres litt ut som om det var prime time for mottaket da bosnierne kom. Flere andre har bekreftet inntrykket om at det var en flott tid, ting fungerte, og det var få konflikter. Både hva demografi og alderssammensetning gjelder, er bosniere ganske lik nordmenn (SSB), kanskje er det noe av forklaringen til at Ardem «er lik» resten av Jannickes klasse. Når hun snakker om dette, tenker jeg på «sameness» som likhet, med referanse til Marianne Gullestad. I dag, snart 20 år senere, kan man godt si at bosnierne «banet vei». At de i dag omtales som integreringsvinnere, må utvilsomt ha bidratt til hvordan neste gruppe ble mottatt, og de som kom etter det igjen. Når det gjelder koblingene til hva som oppleves som «trygt», og det faktum at bygda lever med en uoppløst drapssak, vil jeg kort nevne hva dette handler om.

Sommeren 1998 brant et bolighus i Sjøvegan sentrum ned til grunnen. Kvinnen som bodde der, Inger Marie Bendiksen, ble meldt savnet. Da liket av henne senere ble funnet var det ikke mistanke om at noe kriminelt hadde skjedd, men en rutinemessig obduksjon viste at hun var drept, og utsatt for et seksuelt overgrep. Den snart 20 år gamle drapssaken er ikke oppklart, men etter nye tips er etterforskningen gjenopptatt. Drapet som hendelse har i liten grad vært adressert av mine informanter. Det er ingen som har koblet det til asylsøkere eller «de fremmede», og det er veldig få som ovenfor meg har spekulert i hvem, hva og hvorfor. Man kan jo likevel tenke seg at dette har vært en ganske rystende hendelse for et lite lokalsamfunn, og slik beskriver jo Jannicke det også, om enn retrospektivt, ettersom hun var «midt i bobla» da det skjedde.

Når folk snakker om at Salangen er et trygt sted, så er det jo trygghet også i en globalisert verden. Alvorlige hendelser kobles ikke nødvendigvis til «de andre» men til økt utrygghet generelt. I 1996 var det et dobbeltdrap i nabokommunen, Dyrøy, der gjerningspersonen ble

idømt forvaring. I 2015, etter at han var ute av fengsel, var det en væpnet politiaksjon mot han i Sjøvegan sentrum. Han ble i etterkant siktet for å ha fremsatt drapstrusler. Jeg har overhørt «gamlingene» på Coop-kaféen snakke om dette, og om hendelser i andre kommuner av nyere tid (eksempelvis Lenvikdrapet vinteren 2017). Omkvedet er gjerne «det kjæm nærmare». Når det er snakk om verden som «blir mindre» så er det ikke nødvendigvis «skummelt» at de som ikke er hvite kommer nærmere, men felt som rus, psykiatri, Utøya, alvorlige hendelser som spiller inn og som kan skape utrygghet også på bygda. Utover dette stemmer det jo at det er lite kriminalitet. Det er lave voldsrater i Norge, og det er lave drapstall. Dette sier noe om at vi har lært å håndtere vold, og få den over i akseptable former.

Dette med Omar som tok så godt vare på Jannicke, og fungerte nærmest som en adoptert storebror, vitner om en aksept for «nye» slektskapspraksiser. Denne aksepten er kanskje også et uttrykk for «det lille ekstra». Her ser vi at integrering er blitt til inkludering, som igjen har ført til (Wadels) innlemmelse. Omar blir en person som tar en beskyttende rolle. Han sørger for at lillesøsteren til kompisen sin ikke blir gjenstand for uønsket oppmerksomhet. Det høres ut som han tok på seg dette som en helt naturlig oppgave. Omar kategoriseres gjerne som «de andre», og handlinger vurderes antagelig deretter. Han tar ansvar for at noen han kanskje har veldig lite til felles med, opptrer på en måte som passer inn i bygda, og ikke virker støtende. Han gjør noe bra, Omar, han avkoder adferd, sørger for at potensielle utfordringer ikke får bli utfordringer. Det er liten tvil om at Omar gjør en viktig jobb. Fra persongalleriet til Jannicke tenker jeg at Agnar og Omar er et aldri så lite drømmelag, det de gjør for å skape åpenhet og minimere fremmedfrykt, er et skolebokeeksempel.

Det er de «norske» ungdommene som inkorporerer/innlemmer Omars slektskapsforståelse i sin virkelighet, og som dermed sier noe om at enkelte relasjoner som skapes betegnes nesten som slekt. Omar er en sentral aktør i å introdusere dette til Salangen gjennom å ta på seg den rollen han gjør. Det at man ikke protesterer på dette kan være et tegn på at man aksepterer «slektskapsforståelsen» hans. Gjennom praksiser og eksempler kan det altså se ut til at betydningen av genealogisk slektskap kan erstattes med metaforisk slektskap.

5.4 Kjøpmannen

På www.salangen-nyheter.no leser jeg om Coop på Sjøvegan og kjøpmann Agnar, om at «før i tiden» (les: på 70-tallet) var det medlemmene i kooperativet som hjalp til å pynte butikken til jul. Befolkningen hjalp også til med å hakke bort is, måke snø, og strø med sand. Slogordet

«Litt ditt» levde i beste velgående. Slik er det ikke akkurat i dag mener kjøpmann Agnar, men han tror samtidig ikke butikken hadde vært den «institusjonen» den er i dag om det ikke hadde vært for de trofaste kundene. Det å være kjøpmann er mer enn en jobb for Agnar. Han kaller det en livsstil og en hobby, og i tillegg til å ha driftet «Coop'en» i åresvis, er han med på alt som skjer. Han forteller at han synes det er like «*arti*» uansett hva som skjer i bygda, og det å ta del i det gjør at lokalsamfunnet kan leve videre.

Mange har beskrevet Agnar som en integreringsagent i ordets rette forstand. Han har hatt folk fra mottaket i arbeid helt siden oppstarten av mottaket. Mange er «vanlige» ansatte uten lønnstilskudd, og han har og har hatt lærlinger, som ender med fagbrev. «Alle som har vært her, har fått fast jobb i «det norske samfunnet» etterpå», forteller han. Jeg lurer på hvordan han er som sjef og medmenneske. Hva er det han lærer sine ansatte? «Jeg lærer dem å te seg på et arbeidsintervju. Jeg lærer dem at man hilser på alle. Først hilser man på vaskeren. Eller renholderen, som det heter. Mange er opptatte av autoriteter. Jeg spør om de vet hvem som er min øverste sjef? Kona mi!» Han ler. «Ja, men det er sant! Du må han jenten med deg! Hvis du får jentene med deg, da vil du lykkes i Norge. Jenter, damer, kvinner, du skjønner hva jeg mener? Det er de som bestemmer. Dere ja! Haha. Du skal ikke la deg uroe av de to damene, de eneste som ikke besvarer smilet ditt, de kjenner deg bare ikke. Du må spørre deg selv: Hvilken side av meg selv vil jeg vise frem?»

Agnar er i alle fall en av dem som viser frem sin beste side, og som byr på seg selv. Ikke minst, han er ikke redd for å gjøre «det lille ekstra». Jeg har hørt rykter om at han gjerne åpner butikken for folk som har glemt å handle ting, ikke bare en tirsdag etter stengetid, men også på julaften. «Ja du vet, de ringer jo. Har glemt å kjøpe bleier eller noe. En stund ble det mye frem og tilbake. Nå bruker jeg å spise julemiddagen i fred, så kan jeg dra ned en tur etterpå. Eller hvis det er turneringer her. Så har de glemt å kjøpe saft. Jaja, da er det bare å åpne da, så får vi hentet saft, det hefter jo ikke at klokka er over midnatt. Nei, det er bra at det skjer ting her. Det er ei levende bygd. Man får bidra der man kan». Så haster han videre til neste gjøremål. Sitter sjelden stille. Vil gjerne snakke med meg, svarer villig på spørsmål, men har mer å henge fingrene i enn at vi kan sitte og «sjorre» i timesvis.

Ja, kjøpmannen gjør «det lille ekstra». Han åpner butikken uansett hvem som spør. Det har ikke med hudfarge eller språk å gjøre. Han bryr seg med sosialisering, han lærer fra seg alt fra drift til «å te seg». Det er å bry seg, det er å ta ansvar. Agnar er prototypen på personen i bygda som faktisk gjør «det lille ekstra», han er typisk for det mange ønsker at stedet skal

være. Han omtales som et lim, en ressursperson, og en personifisering av Sjøvegan. Hans historie handler om medmenneskelighet og respekt, og jeg opplever at han speiler faktorer man tenker må til for å skape et trygt lokalsamfunn. Det er et public narrativ, om lokale muligheter, folkeskikk, og hva det gjør for dette «lille ekstra».

5.5 Cameron, skolen, og en minibuss på tur fra fotballturnering

Jeg treffer Cameron på mottaket, skotten som kom til «Nord-Norge-bygda» og var med på etableringen fra dag én. Han kunne ikke norsk, og forteller at etter et jobbintervju der han ikke forsto halvparten av hva som ble sagt, spurte han rådmannen hvordan det hadde gått? «Jada, jada, du fikk jobben» var svaret. Og Cameron sier at folk tillot han å være leder, ikke fordi han kunne norsk, for «Det kunne jeg ikke», men fordi han hadde noen verdier som man tenkte var forenelige med å lede et nyetablert asylmottak. En annen ting han trekker frem, er at han fikk spille fotball. Han hvisker; «Jeg *kan* ikke spille fotball. Jeg er HELT elendig.» Nå, 30 år senere, snakker han norsk. «Salangen old boys var overlykkelige. De fikk en skotte, nå skulle vi vinne serien! Og jeg som har to venstrefoter. Kanskje flere venstrefoter. *Men*, jeg kunne springe, og jeg var engasjert. Og etter den sesongen hadde jeg *full* oversikt over Salangen. Apotek, kjøpmann, bussjåfører, prest, politi, skigåere, banksjefen. Masse nettverk etter én fotballsesong. Og derfor tenker jeg, hvis vi nå skal spille, og så er vi ti mann. Vi mangler én. Ja, hva med han der borte? Ja, han svarte. Jamen, kan ikke han bli med? Så er vi 11? Og da er vi et lag! Så kanskje, kanskje er det ikke fordi vi vil bli kjent. Kanskje er det fordi vi vil spille fotball. Og det vil han også. Og du vet, da er det gjort. Kjent blir vi. Så enkelt kan det gjøres».

Det Cameron snakker om er altså de «naturlige arenaene» for integrering. Eller inkludering, som han foretrekker å bruke. «Det betyr at vi finner hverandre, du og jeg. En vinn – vinn-situasjon. Det er inkludering. Integrering er noe som andre sier skal skje på den ene eller andre måten.» Å kalle det en vinn vinn-situasjon tilsier forståelse om at å være til nytte for hverandre har verdi.

Mottaket og bosettingskontoret blir trukket frem av flere som de institusjoner som hele tiden er «på», som spør om å få være med, som ønsker å få beboere ut i sosialisering. Avdelingsleder Asbjørg Johnsbøen ved Sjøvegan videregående skole bekrefter dette. «I Salangen er det ikke slik at folk sier ‘Hei! Velkommen! Noen som vil være med??’ Det betyr ikke at man ikke får være med, men invitasjonen mangler.» Johnsbøen påpeker noe av det «norske», at hos oss foregår mye innendørs. Da må man spørre seg hvordan en «utlending» skal komme seg inn i det huset? Hvis man får en norsk venn er mye gjort, ifølge Johnsbøen. Da følger det ofte en hel

familie med. Det er det som må til. «Vi må åpne hjemmene våre. Og det er spist nok internasjonal mat i Salangen, for å si det sånn. Jeg er *så* lei den derre maten. For all del, det er hyggelig det, men da må vi invitere tilbake da! Vi trur veldig på det å snakke sammen. Vi må holde fast i det som kan skape varig verdi.» Jeg oppfatter at Johnsbøens «mantra» og det hun beskriver salangsværingen med, handler mye om at de aldri har gitt seg. De har prøvd mye, gjort erfaringer. Hun understreker viktigheten av ildsjeler, og at man ikke må «bli gjerrig». Men det var dette med varig verdi. Hvordan tar vi temperaturen på det?

***

Det er vår i lufta. Fotballungdom, jenter i denne minibussen, er på tur tilbake til Salangen etter helgeturning i en nærliggende kommune. Fotballmiljøet i bygda har på mange måter profittert på at mottaket ble etablert her. Noen vil ha det til hvis du er «supergod i fotball» så har du en enklere vei til å bli kjent. Kanskje er det noe i det. Samtidig handler det noen ganger også om å delta, uten nødvendigvis å være banens beste kamp etter kamp.

Stemningen i bussen er god. På Spotify er det sannsynligvis «Topplista 2017» som går. Jeg har bonusdøtre i samme aldersspenn som disse jentene så jeg kjenner igjen musikken, selv om min egen «Topplista» stammer fra den tiden Kvirinius var landshøvding i Syria. Bamsemums sendes rundt. Ungdommene sitter konstant med nesen ned i mobilen. Snapchat og Instagram. Facebook er for min generasjon. Plutselig roper Nora «What??? Navid og Faisal skal sendes ut!» Navid er klassekompis med flere av jentene, og Faisal er lillebroren. Tekstmeldingen Nora har fått tyder på at de allerede er på tur til Trandum. Man kan merke pulsen stige. Opprørte blick. Tårer. Dette hadde de ikke sett komme. Navid? Som i vår venn, Navid? Det er ikke mulig. Telefonene går varme. Det meldes og trykkes, det deles, og den gode stemningen er alt annet enn god. Men den er noe annet. Den er, viser det seg, effektiv. Disse jålete, storkjefta jentene, som man tror bare bryr seg om mobilen og den siste lipglossen, de viser hva de er laget av. Stemningen ... verden som banker på døra, verden som kom til Salangen, som er i Salangen, den viste seg plutselig å være noe annet. Dette var til å ta og føle på. Og hva gjorde jentene? De mobiliserte. De viste hva som bor i ungdomsmiljøet. De inntok en nøktern holdning i stedet for å grave seg ned. Det endte med at det ble brukt 15 000 kroner av klassekassa til advokat, og det endte, etter hvert, med at vedtaket ble omgjort, og at Navid og Faisal nå er bosatt i nabokommune, sammen med familien sin.

Dette er en historie om et eksempel på urettferdighet slik ungdommene ser det (emisk). Urettferdighet handler om verdier, som her kan kobles til det jentene opplever som en «gal

handling av myndighetene». Det er et public narrativ, med et ontologisk aspekt i seg. Jentene og familiene aksjonerer mot myndighetene, ved å ta de grepene de faktisk gjør, og de lykkes. I kraft av at de lykkes, har dette potensielt overføringsverdi til det nasjonale. Det lokale miljøet utfordrer nasjonale aktører og systemer. En klassekamerat, en venn, en del av en helhet som er med på å gjøre Salangen til Salangen. Å ta ansvar er også «det lille ekstra». Et element i dette er det personlige aspektet. De er nær hverandre, som har med skala å gjøre, noe jeg kommer tilbake til i kapittel 6. Samværsformer fra sportsarenaer, fotball, skole, forflyttes til en annen arena, nemlig den som omhandler nasjonal asylpolitikk.

Det er et eksempel på at modellen for hva integrering er, har de lært seg så godt at de også håndterer det handlingsrommet de selv er med på å skape. Dette kunne man være fristet til å sette i sammenheng med Clifford Geertz. I «Religion as a Cultural System» poengterer han en kulturell dynamikk som han refererer til som «models of – models for» (Geertz 1987). Den spesifikke konteksten er funksjonen innen religion, men fra et generelt perspektiv kan dette brukes i andre sammenhenger, som denne. «Models of» kan således sies å være eksempelvis Sjøveganmodellen; «oppskriften» på hvordan vi gjør det her, mens «models for» er det vi ser skje i praksis. Dette vitner om at Sjøveganmodellen virker. Barn og ungdom i Salangen vokser ikke opp med en navnløs materie av asylsøkerbarn, eller enslige mindreårige. Som Nora uttrykte det «Eg sei altså *buuu* tell norske myndigheiter!»

5.6 Virtuell meningsutvikling. Glimt fra kommentarfeltet

Daniel Miller er professor i antropologi ved University College London, og leder av prosjektet «Why we post». Ni antropologer bodde 16 måneder på steder over hele verden for å studere bruken og konsekvensene av sosiale medier. «Why we post» er sammen med de øvrige artiklene som beskriver funnene, publisert i «How the World Changed Social Media». (Costa et al. 2016). Facebook, Twitter, Instagram og Snapchat er viktige deler av folks liv, og Miller sier i forbindelse med et foredrag på Universitetet i Oslo at det er vanskelig å forestille seg fremtidige antropologiske prosjekter som ikke trenger å innlemme studiet av dette emnet innen feltarbeidet (www.uio.no).

Vi ser at privatpersoner som opplever at sine perspektiver ikke blir belyst eller ivaretatt, selv kommer på banen gjennom Facebook-statuser, egen blogg, eller i kommentarfelt til publiserte nyhetssaker. Debatten rundt, og forståelsen av «falske nyheter» og «alternative fakta» er virkemidler i maktsammenhenger på flere plan. Sosiale medier har skapt et mulighetsrom for

aktører som ikke var synlige for kun få år tilbake. Sosiale mediers struktur, i kombinasjon med den enormt raske tilgangen på nyheter vi eksponeres for, gjør det enkelt for «hvermannsen» å delta i det offentlige ordskiftet. Ytringsfriheten er et demokratisk gode, og mediene har et særlig ansvar for at også politisk ukorrekte meninger skal høres. Der man tidligere kunne være anonym når man la inn en kommentar, er det i dag de færreste medieplattformer som ikke krever å gjøres kjent med identiteten til dem som ytrer sin mening. «Nettvett» er pensum for dagens unge, og kan være ukjent for både den voksne og den eldre generasjonen av 2018. Det er ingen tvil om at sosiale medier påvirker også antropologien, både epistemologisk og som formidlingsaktør.

Det kan synes som stadig flere anser seg å være meningsberettiget, etter utviklingen i det politiske feltet. Her tenker jeg på at sosiale medier i stor grad brukes av politikere for å fremme synspunkt, eventuelt si hva de måtte mene i en litt annen språkdrakt og sannsynligvis også til andre mottagere enn dem som opptrer på politiske møter eller følger med på tradisjonelle medier. Sosiale medier synes altså å ha blitt en arena der man får frem meninger. USAs president Donald Trump er åpenbart fascinert av hvordan eksempelvis Twitter lar ham snakke «direkte» til millioner av mennesker. Han har også gått til det skritt å avsette folk via Twitter, samtidig som han har erklært krig mot flere av de store mediehusene i USA. I Norge har vi sett eksempler på at eks-justisminister Sylvi Listhaug har fått snakke relativt fritt via sosiale medier. Samtidig var det et facebookinnlegg som førte til at hun gikk av som minister (20.mars 2018); i en post anklaget hun Arbeiderpartiet for å være mer opptatt av å beskytte terroristenes rettigheter, enn nasjonal sikkerhet. Dette førte til regjeringsskifte, og massiv kritikk både fra opposisjon, internt på Stortinget, samt i generell meningsutveksling.

Aktivitet på Internett når potensielt et stort antall mennesker, og i det følgende skal jeg gjengi kommentarer som kom i etterkant av en facebookstatus, og rammen er Salangen. Ettersom dette er offentlige ytringer har jeg ikke spurt eller informert om at jeg bruker det som en del av materialet mitt, men jeg har selvsagt anonymisert de som diskuterer. Grunnen til at jeg kom over dette skal jeg også si litt om. Jeg har gjennom feltarbeidet, både observasjoner, intervjuer og uformelle samtaler, sett at funnene peker i retning av at man i Salangen generelt er positive til mottaket, og at man generelt sett har funnet en måte å leve sammen på som fungerer. Det var nesten sånn at jeg måtte «lete» litt for å finne andre synspunkter. En av informantene mine tipset meg om noen jeg eventuelt kunne kontakte, som hun trodde var mer skeptisk til «innvandring» enn den gjennomsnittlige salangsværing. Det følgende er et eksempel på hvordan det hørtes ut, da jeg per melding via Facebook henvendte meg:

«Hei! Jeg heter Hege Andrea Sollied-Aamodt, og jeg holder på med en oppgave i sosialantropologi ved universitetet i Tromsø. Jeg er interessert i hvordan man i Salangen har blitt påvirket av at det i mange år har vært et asylmottak i bygda. Etter datainnsamling over en lang periode sitter jeg med inntrykk av at mange er positive til mottaket, og at mange deler av integreringen «fungerer», hvis man kan si det slik. Det har faktisk vært litt vanskelig å finne tak i folk som ikke bare applauderer antall arbeidsplasser det skaper, og som er skeptisk til det mange kaller et positivt mangfold. Jeg har derfor tatt meg i å surfe litt rundt på Facebook, se etter «sjøveganfolk» som kanskje ser dette fra andre ståsted enn de jeg i hovedsak har fått presentert til nå. Av enkelte statuser og kommentarer kan det se ut som du ikke bare jubler over konsekvensene av et mottak. Er det mulig å få snakke med deg/intervjue deg rundt spørsmål om dette, altså Sjøvegan og mottaket? Har plassen endret seg? Hva har i så fall endret seg, dine tanker om integrering med mer? Enten ved at vi treffes neste gang jeg kommer til Salangen (det blir uke 35 og 36), eller ved telefonsamtale? Hvis du svarer ja, og hvis jeg kan bruke opplysninger fra deg i teksten, vil jeg selvsagt etterkomme et eventuelt ønske om anonymisering. Hvis det ikke er aktuelt må jeg bare beklage denne «stalker»-adferden i måten å oppnå kontakt. Jeg har forsøkt å få fatt i folk jeg tror kan dele noen av dine synspunkt, ved «noen som kjenner noen»-metoden, men det har ikke vært så enkelt. Håper på positivt svar. Hilsen Hege»

Ganske lang tid etterpå kom svaret. «*Heisan. Takk for forespørsel men er ikke interessert 😊 Ha en fin dag.*» Etter flere lignende opplevelser fant jeg ut at jeg kanskje kunne bruke noe av det de «ikke-interesserte» mente på Facebook, for å illustrere at oppfatningene rundt tematikken spenner vidt. La meg presentere: Kommentarfeltet. Virtuell meningsutveksling på «Freddys» facebookside.²²

[Freddy](#)

[\(sensommeren\) 2017 · Sjøvegan ·](#)

Ka tenker eg spør facebook? Ja nå kan man jo egentlig ikke si så mye om akkurat det eg tenker på, for da blir man fort stempla som både det ene og det andre. Kan med handa på hjerte si at

---

²² Jeg viser et utdrag fra diskusjonen som oppsto på «Freddy»s facebookside. Mange kommentarer er ikke tatt med, og noen innlegg har jeg redigert lengden på. Innlegg som jeg har vurdert til å være uten empirisk relevans er ikke med i materialet jeg har valgt å fokusere på. Alle utdrag er gjengitt i sin opprinnelige form, ofte dialekt, og jeg har ikke tatt stilling til det grammatikalske.

eg er ingen av delene! Men etter flere episoder i sentrum kveldstid og strekninga sjøveganskårsvika, siste var faktisk ikveld, å gjelder ikke bare meg - så må eg bare få sagt akkurat ka - Eg tenker.. Uten å gå inn på selve episodene, da di hver for seg egentlig er ubetydelige, ihvertfall for meg personlig. Nå har det regelrett ramla inn flyktninger i salangen kommune, år etter år - flere og flere, å spørsmålet som suser i tankene er - Er det virkelig ingen grenser for hvor mange flyktninger en liten kommune som Salangen skal ta imot, iforhold til sitt eget innbyggertall? Hva med integrering, boplass og arbeid? TOTALT feilslått politikk, å håper - og ser - at folk begynner å se det, men ingen sier noe. Selvfølgelig skal vi hjelpe, det skjønner vel di fleste av oss, er vel ingen tvil om at mange kommer fra elendighet som vi bare kan drømme (ha mareritt) om. Men nu må vel Salangen kommune finne frem bremsene på "toget" snart, før vi sporer helt av...

[Anita](#) I fare for å si for mye og sitte igjen med det nevnte stemplet...

Jeg forstår hvorfor du tenker det du tenker!

[Freddy](#) Ja det kan visst være farlig å tenke idag, har eg hørt andre tenke..

[Anita](#) Vel... statistikken sier 79% i nærmeste skole! Så tenker vi stille at det er mange fine plasser utenfor byn (en by som er ganske så stor) som har ett annet tall!

[Camilla](#) Googla antall innvandrere i Oslo pr 2016. Den e på 32% inkludert 2.og3. generasjon der den største andelen e arbeids innvandrere fra Polen. Kanskje forholde sæi t riktig tallgrunnlag

[Freddy](#) Om du ser på tallene for "innvandrerbakgrunn", får du no tall som kanskje vil overraske deg...

[Camilla](#) Klare ikkje å finne nån andre tall. Kanskje du kan si mæi kor du har funne d du "referere" t. Overrask mæi.

[Freddy](#) Eg har nok referert feil, har blandet noen artikler. Ssb har anslått for 2040, at vi vil ha halvt om halvt med innvandrere, om samme utviklingen fortsetter. Men dette var en litt avsporing fra opprinnelig trådstart..

[Anita](#) til [Camilla](#)

Det skal jeg gjerne gjøre! Og antall elever som er innvandrere på den nærmeste skolen her er 79% i år! Jeg har på ingen tidspunkt snakket om Oslo i sammenheng med %! Jeg har snakket om nærmeste skole til der jeg bor! Så jo, jeg forholder meg til riktig tallgrunnlag!

Men jeg foreslår at neste gang du kommenterer på en tråd om innvandring så ikke kommenter for å lage kvalme! Er du for, så er du faktisk også pliktig til å veie ordne dine!

[Alf](#) Om e bli stempla som rasist drit eg i. Men kommunen her har gjort seg avhengig av pengan. Å det e som e sa tiliare kor e fikk passet påskrevet, kommunen her drit i norsk ungdom, alt av penga går te utlæninga. Sosialistan har gått amok. Skulle vært tatt in max så så mange prosent av innbyggertallet. Å på sjøvegan treff man fanme bære utlæninga samma fan kor man drar. Det e gått for langt allerede. Men prøv å sei det te dem som skal selge landet og kulturen vårres bære førr å være så jævla snill. (10 likes).

[Alf](#) Ja viktiare å ta vare på utlæninga enn sine egne.

[Renate](#) Syns d e arti me konspirasjonsteori. D som e spesielt arti e jo at d at Salangen tar imot flyktinga e med på å holde liv i, og forbedre tilbudet, i skole, barnehage, eldreomsorg, BUP, helsesøstertjenesten, barnevern, idrettslag, ja faktisk heile bygda. Uten mottaket og bosetting hadde vi kanskje hadd en halvåpen nærbutikk, å en nedlagt VGS å skryte av. Å d hadde vært fint lite folk i arbei på Salaks, i vasking av dassan på kommunehuse å på Ryet. Eg har for øvrig onga både i barnehage og skole, bare så d e sagt ☺

[Freddy](#) til [Renate](#) Er ikke snakk i ett være eller ikke være, som eg starta tråden med - problemet er at vi har tatt imot alt for mange flyktinger i lille salangen. Det er ikke en teori, det er ren fakta - sett og opplevd i det daglige her selv. Å si noe annet er enten total naivitet og/eller ikke være kjent med situasjonen i salangen nå..

[Renate](#) Eg kjenne Salangen fra innsida, gjennom jobben eg har hatt, og har, og eg ser Salangen fra utsida som (forholdsvis) nyttilfløtta. Så eg vil faktisk tørre å påstå at eg hverken e naiv eller ukjent med situasjonen her i kommunen, heller tvert i mot.

[Ingrid](#) Hadde d ikkje vorre for asylsøkerne hadde d blitt mange arbeidsledige I Salangen. Og ka med kommunen e økonomien , vi vil ikkje ha større eiendomsskatt heller. Vi får vel bære være glad som d e. At de er tilstedeværelse må vi vel tåle så lenge de ikkje gjør noen fortred. De er mennesker de og. Forstår ikkje helt ka som provoserer sånn

[Freddy](#) Er veldig mange av dem som har overtatt en stor del av bolig -og arbeidsmarkedet på sjøvegan. Så akkurat det måler ikke opp, iforhold til arbeidsplasser på mottaket etc

[Camilla](#) Kossn arbeidsmarkedet her i kommunen har dæm overtatt en stor del av?

[Freddy](#) Butikkjobber, miljøtjenesten, oppdrett, sykehjem?

[Oda](#) På sykehjemmet er det dessverre ingen, men har vært noen før som store ressurser, og det med en skriftlig norsk bedre enn noen over her i kommentarfeltet

[Ingrid](#) til [Freddy](#) tenk deg no om litt

[Camilla](#) Oppdrett e arbeidsinnvandrere fra Sverige og Polen, miljøtjenesten har bukket under hadde d ikkje vært for de afghanske guttene som jobber der, snakker av erfaring. Sykehjemmet sliter åsså med å få ansatte. Innafor butikk e d vel ett par som jobbe i dagligvare

[Sander](#) Problemet er ikke manglen på jobb. For de som har lyst på jobb så er det bestandig jobb å finne. Men når vi etniske nordmenn ikke er villige å ta de jobbene så er jo saken grei. Synes det e helt greit.

[Freddy](#) Forskjell på rasist VS kritisk, det vet du [Emil Boye](#), du har sjøl vært mye i salangen så du vet no litt om forholdan her

[Emil Boye](#) til [Freddy](#) Joda ska ikke mørklegge alt !! Men syns flere her e veldig kvass i munn !!

[Freddy](#) Det kan eg være enig med deg i [Emil Boye](#)

[Brita](#) Du skjønne vel koffør kommunen gjør det? Spenn fra UDI . De driiiiit vel en lang marsj i kor mange svartinga d blir

[Freddy](#) Joda er fullstendig klar over det Men [Brita](#), prøv å ikke bruk den karakteristikken, om flyktninger, i min post veffal er du snill..

[Brita](#) til [Freddy](#) æ bare la merke tell at han vimme sa at vi kan ikke klandres førr å bli litt rasistisk (mange smileys som «ler så de gråter»)

[Brita](#) Så æ valgte å kalle en krakk førr en krakk. Ka du trur dem kalle oss? uansett, så blir d sekkert nokka med kvit

[Freddy](#) Joda, du må jo ha lovt å ytre deg som du vil som alle andre, men lurt å huske at det er en klar forskjell på kritisk VS rasistisk!

[Alf](#) Krakk for krakk men krenkanes ord e en anna ting

[Emil Boye](#) til [Alf](#) bra Jan !!

[Camilla](#) Salangen som liten kommune har mye større sjanse t å lykkes med integrering enn store byer, bla innenfor idrett og kultur. Kan ikkje komme på en eneste arbeidsplass der flyktninger/asylsøkere/bosatte har tatt fra nån salangsværingar arbeid. Kommunen e vel heller avhengig av arbeidskraft fra dæm. Sjøvegan vgs har utmerket sæi med norskopplæring nåkka

som gjør at vi har en større sjanse for å beholde vgs her i Salangen. Vgs e en stor arbeidsplass her i kommunen sammen med mottaket, Miljøtjenesten EM, barnevernet. Salangen vil bli en fattigere kommune utn flyktninger/asylsøkere. Dessuten e d færre, ikkje flere som e kommet t Salangen de siste åran

[Freddy](#) Er enig i noen av tingene du sier, men nu har ikke akkurat integreringen fungert godt for alle som er her, Det er alt for mange å integrere i en så liten kommune. Problemstillingen er ikke ett være eller ikke være, problemet et at vi har for mange flyktninger iforhold til innbyggertallet, lite boliger og jobber. Boligmarked og arbeidsmarkedet er jo heilt klart svekka pga det, å si noe ant blir jo bare rart... Jobbene di innehar ville jo vært besatt av våre egne, samme så med boligene. Men nu va ikke poenget dem vi allerede er i ferd med å integrere, men alle de andre som raser rundt i sentrum uten mål og mening. Vi som bor og har bodd en stund, i sentrum, ser utviklingen di siste årene for sjøvegane - å den er ikke noe bra..

[Camilla](#) Kossn jobba har dæm tadd fra åss? Og kossn episoder referere du t? Kan ikkje erindre å ha fådd med mæi nåkka. At utleiemarkedet på boliger e litt pressa kan æi tel dels være enig med dæi i, men hadde no vært mange tomme hus/ leiligheter ellers.

[Eiril](#) Integrering handler om hver enkelt sin innsats, når inviterte du sist en du ikke kjenner fra før med på en aktivitet?

[Mads](#) Flott sagt Eiril! Mange ser ut til å glemme at integrering er en gjensidig prosess. Det handler om å møte hverandre – ikke at den andre parten skal smeltes om til en mindreverdige kopi av deg!

[Eiril](#) Jeg mener myndighetene, kommunene, utvalgene osv kan lage mange gode planer og ha flotte ambisjoner for å integrere. Men til syvende og sist er det praten over gjerdet til naboen, deltagelsen på dugnad i nabolaget, sitte i sandkassa med hver sine barn som betyr noe for forståelse, samhörighet og fellesskap.

[Anita](#) Jeg tror ikke den posten her handlet om motstand for innvandring! Jeg selv har naboer og venner jeg har daglig kontakt med som har annen nasjonalitet! Jeg tror tråden, og jeg selv og mener, det handler om tetthet og skjevfordeling i kommuner! Selvfølgelig skal vi som nasjon hjelpe! Men det virker mot sin hensikt med intergrering når fordelingen i enkelte kommuner og bydeler blir på den måten at etnisk norske blir i så mindretall som det noen steder er!

[Sunniva](#) Salangen e faktisk ganske god på integrering, men vi e ikke god på inkludering. Kanskje fordi det blei for mange, men vet det jobbes med å få til noen prosjekt i forhold til det. Eg ble veldig nysgjerrig på hvilke episoder som har skjedd?

[Freddy](#) Noe har kommet frem her allerede, men kan fortelle om episoden igår kveld. Da var eg på trimtur mellom sjøvegan og skårvika. På tur innover møte eg 2 stk anslagsvis mellom 20-24 år. Idet eg nærmer meg dem, starter dem en høy samtale dem imellom, å di flirer høylydt samtidig som den ene beveger seg ut mot meg idet vi passerer hverandre - Det følte som en ren provokasjon for å skape en konfrontasjon

[Yvonne](#) Sei meg enig med ho oppførr her ang korsn enkelte utlendinga oppføre seg, har sjøl hatt ekle opplevelsa uttafør rema i korridoren der. Sånn har eg til gode å oppleve norske menn, heldigvis. Den harde sannheita e vel at det ikkje e penga i å hjelpe vårres egne, men å hjelpe flyktingan mtp all støtta de får.

[Alf](#) Dette burde jo vår kjære ordfører [Sigrun Wiggen Prestbakmo](#) ta tak i.

[Nils-Ragnar](#) til [Alf](#) ho e jo desverre av dem som vill ha flere tel bygda.. så tvile på att det blir tatt tak i.. det neste blir vel att Herredshuset blir hybelhus for Innvandrere som Ap fronta..

[Karsten](#) Når alt kommer til alt, så må man innrette sæ etter lova og regla i det landet man kommer til,, Araberan e jo vokst opp med krig og hælvelt,,, MEN det skal fan ikke gå utover oss som e vokst opp i fred og frihet.... Enten så får de pinadø oppføre sæ i Norge eller så kan de komme sæ telbake dit de kommer fra. Jævlig merkelig at det e trygt å reise på ferie til f.eks Iran, Irak, Afghanistan osv, men ikke flytte hjem permanent.

[Alf](#) Men vi e vel rimelig enig om at her e førr mange innvandrera i lille salangen.

Vi skal selvfølgelig hjelpe men det må være ei begrensning en plass.

E har mange gode innvandrere kompisa, som jobbe og har sunne holdninge og rette seg etter norsk kultur og oppførsel.

[Tuva](#) Eg synes de aller fleste av våre nye landsmenn oppfører seg høflig, ydmykt og respektfullt - kanskje enda mer enn etniske norske ungdommer. Sikkert litt kulturforskjell har eg tenkt. Et og anna sort får finner du i begge leirer. De få gangene eg har opplevd snev av ufinheter eller sågar "låning" av mine barns sparkesykler, har de veldig fint latt seg irettesette med en pekefinger og litt autoritært tilsnakk. Tenker mange av dem e ungdom som tester grenser (som all ungdom), men uten veiledning av sine foreldre

***

Narrativer, eksempelvis public narratives som dette kan ligne på, speiler gjerne forståelse og debatter om for eksempel integrering. Man kan si at det ofte gis en slags legitimitet for å framsette synspunkter, og for å bruke et språk som eksempelvis speiler det medium man formidler seg gjennom. Altså, det kan synes å være aksept for et eget språk på sosiale medier. På den ene siden kan du «gjemme deg» på sosiale medier. På den andre siden er dette feltet, som datagrunnlag, i mange tilfeller åpent, noe som innebærer at de som ikke vil snakke med andre likevel risikerer at man som forsker går inn i dette virtuelle rommet. Jeg har ikke data på hvorvidt det er mange i Salangen som leser dette og lignende meningsutvekslinger på sosiale medier, men jeg ser at det er mange slike «åpne» fora som er tilgjengelig for et stort antall mennesker. Én av grunnene til at jeg har tatt denne «diskusjonen» med, er at det er noe jeg opplever at jeg ikke så lett får tilgang til i «det nære», som jeg vil karakterisere samtaler, observasjoner og intervju som.

Jeg har ikke data som sier noe om korrelasjonen mellom meningsutvekslingen og hvordan det eventuelt har påvirket handling/holdning hos folk, men jeg kan ikke utelukke at det finnes en kobling. Dette er et kommunikasjonsfelt som har rekkevidde utover Salangen, og som per definisjon binder sammen folk fra mange ulike lokalsamfunn ved at man beveger seg inn i debatter som tilsynelatende er stedsuavhengige. Dette narrative kjennetegnes av at det er stor grad av kategorisering av personer. Stereotypiene florerer. Det er et «meningsrom» som på én side er fristilt fra mange andre arenaer: terskelen for å uttrykke meninger senkes. Samtidig viser forsøkene mine på kontakt at man ikke kan bevege seg helt uforstyrret i dette feltet. Det lar seg heller ikke helt passe inn i de narrative Somers setter opp. I den sammenhengen kan det være verdt å merke seg at Somers' artikkel er fra 1994, og med sosiale mediers struktur i dagnes samfunn, kan dette ses på som en form for public narrative. Kommentarfelt og samtaler går på tvers av lokal tilhørighet, og det Anita omtaler som kulturforskjeller – som absolutt kan være et problem ett sted – gjøres til relevante argument et annet sted. Ergo vil debatter om integrering noen ganger kobles til lokale steder med det formål å argumentere mot «fargerikt fellesskap» og økt bosetting av flyktninger, og andre ganger med det formål å fremheve tegn på at man lykkes med integrering.

Det er interessant at en form for regulering tar form rett foran øynene på oss. Her er ikke bare de som er enige i det Freddy skriver. Mange sier ifra, påpeker når han (eller andre) kommer med opplysninger som ikke stemmer, og tar diskusjonen. Dette er salangsværinger, folk som er tilknyttet bydga, og som kjenner til eller vet av hverandre. Freddy starter med at han ikke skal

«gå inn på selve episodene, da di hver for seg egentlig er ubetydelige». Da kan man tenke seg at selve episodene bare er katalysatorer for noe underliggende, som kommer; Freddy mener det har «ramlet inn» flyktninger, politikken er totalt feilslått, og han spør (Facebook) om det ikke er noen grenser for hvor mange de skal ta imot? Dette med grenser er kanskje et betimelig spørsmål, andre har også lurt på om man tar imot for mange, eller om det er en grense for et så lite lokalsamfunn. Det kan jo hende det nettopp er fordi kommunen er gode til dette, at både asylmottak og bosettingstall opprettholdes.

Jeg blir nysgjerrig på hva noen av de som anser seg meningsberettiget her legger i begrepet «integrering». Anita trekker frem det å «hjelp» som en kulturell kategori. Det kan virke som Freddy også ser ut til å mene at integrering kan forstås som at «vi» hjelper eller yter, og «de» tar imot. Det snakkes om «spenn» fra UDI, og man kan lure på om velferdsstaten Norge er i fare. Hva er det med temaet integrering som tilsynelatende er så tabubelagt, når man snakker om hvem de fremmede er, og hvordan de passer inn eller ikke passer inn?

I Salangen er det også mange som på en eller annen måte er involvert. Om man ikke er hundre prosent for mottaket, så har man gjerne en søster eller en svigerbror som jobber på mottaket, eller med bosetting. Møtene med enkeltmennesker, som jo skjer oftere i ei lita bygd, gjør det vanskelig å være rasist, selv om «rasist» ikke er et begrep mange i diskusjonen ovenfor vil være bekjent av, bortsett fra Alf som «*drit i*» om han blir kalt rasist. Freddy skaper likevel utrygghet når han innledningsvis hverken konkretiserer eller kommer med eksempler rundt «hendelsene» han snakker om. Så er det interessant at folk holder hverandre i ørene. Det kan handle om folkeskikk – «ikke bruk det språket» – mens andre etterspør hvor tall og statistikk er hentet fra.

Vi hører ofte kardinaleksempelen «de tar jobbene våre», men dette blir greit parkert av flere. Det kommer kritiske røster på banen (kritiske til Freddy) som utfordrer, Camillas «overrask meg», og Eiril som spør «Når inviterte du sist en du ikke kjenner fra før med på en aktivitet?» Jeg legger også merke til at ordfører Wiggen Prestbakmo blir tagget i en av kommentarene. Da jeg senere snakker med henne sier hun at hun vet at hun noen ganger blir tagget, men at hun sjelden leser dette, og aldri svarer. Hun vil gjerne ta diskusjoner, og de som vil er velkommen til å komme og snakke med henne. Hun opplever at alle disse, for oppgaven anonymiserte, men for henne selvsagt mer eller mindre kjente, smiler og hilser på butikken, og hun er opptatt av å være ordfører for alle. Da kan hun ikke tillate seg å gå inn i kommentarfeltene og mene noe der. «Men», sier hun, «det er vanskelig å være drittsekk utenfor Facebook. Det er en av fordelene med å bo i et lite lokalsamfunn.» Hun forteller også

at hun var spent på valgresultatet (høsten 2017). I den grad oppslutning om FrP er en indikator på om folk føler at de tar del i kommunens ønske om å beholde mottaket, så opplevdes det slik, for de endte med 13 % oppslutning, noe som var en nedgang på fire prosentpoeng fra forrige stortingsvalg (www.valg.no). En enda sterkere pekepinn på at folk er «med», vistes gjennom resultatet fra skolevalget (Sjøvegan videregående skole), der FrP fikk fem stemmer.

Det Wiggen Prestbakmo snakker om, at det er «vanskelig å være drittsekk» på et lite sted, kan ses i sammenheng med at salangsværingens mange statuser er synligere her enn de ville vært i en by. Ifølge Ingrid Rudie er status «en posisjon i den sosiale struktur og bestemmes ved de rettigheter og plikter som posisjonen innebærer» (1984:17). Vi har alle flere statuser (mor, søster, ansatt med mer), og på bygda er det naturlig at man kjenner hverandre gjennom flere statuser. Å være kritisk i kommentarfeltet betyr ikke at du ikke også blir regulert andre steder og av andre mennesker, for de fleste kjenner eller er i familie med noen som jobber på mottaket, jobber med bosetting, spiller fotball med ikke-norske. Salangsværing har multiplekse relasjoner til hverandre, relasjoner som ofte er mangetydige, og det er ikke store skiller på hvilke statuser som aktiveres i ulike kontekster. Hvis du er lærer, så er du lærer også når du treffer elevene på butikken, og så er du samtidig mor til kompisens, og kanskje fotballtrener for et jentelag. Det kan også kjennetegne ønsket om og muligheten til å gi «det lille ekstra». I byen, der relasjoner ofte beskrives som uniplekse, er det ikke samme rom for eller forventninger knyttet til relasjonene, de bærer i større grad preg av å ha en annen tidsramme, og at man deler mindre enn i en multipleks relasjon.

6. Integrering – «det lille ekstra».

Det kan se ut som begrepet «integrering» er vanskelig å fristille fra politisk overbevisning, og det virker som informantene mine dras inn i samfunnsmessige «minefelt» som er utenfor deres kontroll; dette minefeltet «integrering» er vanskelig å distansere seg fra.

Marianne Lien har i studien sin fra Båtsfjord funnet at sosial integrasjon der i liten grad bygger på «likhet». Å gå fra å være utenfor til å bli sosialt integrert og akseptert er i mindre grad avhengig av at folk opplever seg som like, og mer avhengig av om nykommeren «tar i bruk de anledninger for gjensidighet som lokale handlingsmønstre byr på» (Lien 2001: 106).

Innlemmelsen, som Lien altså kaller sosial integrasjon, foregår på tre ulike nivå, der hun beskriver det første som passiv tilstedeværelse. Det kan tenkes at man fysisk er til stede i

lokalsamfunnet, kanskje som beboer på mottaket for Salangen sin del, eller som en norsk mor i 30-årene som flytter til mannens hjembygd uten å kjenne andre. I et så lite lokalsamfunn som Salangen kan det synes som mange opplever det nesten umulig å være «passivt tilstede».

Det neste nivået er det Lien kaller *utforskende*. Det handler om møter i det offentlige rom, og hun sier at verbal utveksling er sentralt. I studiet mitt kan det være på butikken, på fotballbanen, eller på kaia når man står og fisker. Malik og Samir fisker, det gjør også Hugo; det kan jo tenkes at de kom til å utveksle noen ord. Eller på videregående skolen, som er et godt eksempel; der er det jo på mange måter lagt til rette for «verbal utveksling», både i system (klasserommene, undervisningen) og med tanke på kantinas plass, og tiltak som retter seg mot det å snakke sammen. Likevel er dette med språk en utfordring. Verbal utforskning krever et visst nivå av språklig kompetanse, og det kan være en barriere. Møter i det offentlige rom er noe Cameron fra mottaket belyste viktigheten av. Å formidle til nyankomne beboere at ved å gjøre en aktiv innsats selv, så kan man få mye ut av tiden i Salangen, uavhengig om man får opphold eller må returnere. «Hvis du sitter på mottaket, så får du a. Hvis du går ut og oppsøker, så får du a, b og kanskje c. Det var noe forbanna tull å ha helsesøster *på* mottaket, unnskyld språket. Helsesøster skal være på helsestasjonen, slik at beboerne må gå ut for å komme dit. Vi aksepterer ikke at man bor i en slåbrok i to år. Vi skal vise deg veien, men du må gå dit selv» (Cameron).

Lien omtaler det tredje nivået som kjennetegnet av gavebytte. Da tar nykommeren plass i etablerte nettverk, og gavebyttet er med på å opprettholde disse sosiale relasjonene. Det er Røde Kors og frivillighetssentralen eksempler på, der mange innlemmes. Gavebytte i form av bidrag med tjenester, dugnadsdeltagelse etc., er etter mitt inntrykk noe av det som er samlende med salangensamfunnet. Ifølge Mauss (1995) kan gavebytte markere forskjeller mellom dem som er innenfor og utenfor en viss samhandlingsarena. Mens Mauss hevder at det nedfelt i å gi en gave ligger forventninger om gjenytelse, mener Lien at i Båtsfjord handler forventningene om hvorvidt mottager evner å verdsette gaven (ytelsen), og det som kreves for å fremskaffe den (Lien 2001). Det å bidra til å opprettholde dette nivået av relasjoner, som at Bjørg strikker, som at noen tilbyr skyss, det at kjøpmannen åpner butikken sent på julaften, det er med på å styrke «limet» i bygda, og kan sannsynligvis øke manges følelse av tilhørighet. Å delta, og å bli oppfordret til å delta, er å gjøre deler til helhet: å gjøre delene til et lokalsamfunn. På den måten er man bidragsytende når det gjelder å gi preg og karakter til identitetsmarkører for dette stedet (Thuen 2003).

Flere jeg har snakket med, omtaler anbudskampen rundt asylmottak som den eneste konkurransen i verden det ikke lønner seg å trene på. Det er en kamp for å beholde noe mange kommuner ikke vil ha. Salangen kommune må konkurrere om å gjøre noe de kan. Sjøvegan statlige mottak er ikke blant de billigste mottakene å drive, men et av de absolutt beste. Ifølge ordfører Wiggen Prestbakmo, teller prisen 35 % i et anbud, og «alt det andre» 65 %. «Alt det andre» er for eksempel beboerrettede tiltak, sikkerhet for ansatte, aktiviteter, brukermedvirkning med mer. Det at man hele tiden lever med en trussel om nedleggelse. Det må være økonomisk gunstig å drive, for ikke å tape forankringen man har i sambygdingen.

Hvor går da grensen, mellom økonomi og engasjement? Dette spenningsfeltet mellom modernistiske regnskapsmessige kalkyler, og humanistiske idealer. Når det koster å ha mennesket i fokus, men hva med de samfunnsmessige kostandene og implikasjonene det kan innebære ikke å ha dette fokuset? Tidligere ordfører og nå avdøde Håkon Bendiksen gikk til Stortinget og ba om å få et mottak til Salangen. Andre kommuner ber om å bli kvitt mottak, eller slippe å få. Bendiksen tenkte, ifølge mine kilder, at dersom det skulle være mottak kunne det like gjerne være i Salangen. Så har det også blitt hintet om at hans kone, som i mange år jobbet på mottaket, innså det paradoksale i at ungdom fra mottaket gikk *forbi* videregående skole, og til brakkeriggen der de hadde undervisning. Om hun hvisket noe om dette til sin mann vet man ikke, men ikke lenge etter tok *Sjøveganmodellen* form.

Som Wiggen Prestbakmo var inne på, så ble KOAs²³ mottakssenter for enslige mindreårige under 15 år, nedlagt. KOA (Kvæfjord Opplevelse og Avlastning) er et privat helse- og omsorgstilbud som tilbyr ulike tjenester til kommuner, offentlige etater og private over hele landet, og er således en aktør som tilfører arbeidsplasser. I Salangen opererer man imidlertid ikke med én standard for norske og én for utlendinger. Derfor ble mottakssenteret her nedlagt, etter bekymringsmeldinger fra skole, helsesektor, tannlege, BUP, og andre. Nedleggelsen samsvarer med funn som betoner verdien av å kunne tilby en viss standard. Som det fremkommer både fra ansatte på mottaket, politisk ledelse, og flere andre informanter, så

---

²³ Enslige mindreårige asylsøkere under 15 år skal gis et botilbud på et omsorgssenter. Det er Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) som har ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år frem til de bosettes i en kommune eller reiser ut av landet.

demper det tilløp til uroligheter når man har dekket de grunnleggende behov. Når beboere «har det bra» er det i seg selv et konfliktdempende tiltak, og med lavt konfliktnivå, blir også den lokale forankringen sterkere. Det som også skjer, er at samfunnet fremstår som trygt for medlemmene av dette, og det kan skape mulighetsrom for «det lille ekstra» – bidraget fra enkeltmennesket.

Lokalsamfunn kan være knyttet til sted, som i dette tilfellet der Salangen utgjør lokalsamfunnet til feltarbeidet mitt. Her lever folk hverdagslivet, her knytter man relasjoner, og det oppleves for mange som ei god bygd å være i. Dette har ikke nødvendigvis bare med geografi å gjøre. Det finnes bydeler i Oslo hvor opplevelsen av «sted» samsvarer med mange salangsværingers opplevelse av sted. Det er likevel en annen oversikt her; det at man er lærer også når man møtes på butikken, det at man er ansatt på mottaket også på fotballbanen. I større samfunn er vi ikke like godt kjent med dem vi samhandler med på ulike arenaer. Jeg har vært inne på uniplekse og multiplekse relasjoner (Holtedahl 1994), og har vist hvordan samhandling knyttet til multiplekse relasjoner kjennetegner bygda. Du er ikke «bare» pappa til Rashid, du er også aktiv i Røde Kors, og jobber på nærbutikken. Du er ikke «bare» skitrener, du er også venninne med mødrene til ungene du trener, også er du lærer på barneskolen.

I eksemplet mitt om virtuell meningsutveksling ser vi at flere ytringer som tenderer til å være fordomsfulle, sanksjoneres av andre. Vi vet også at med den graden av multiplekse relasjoner som finnes her, så er den som kanskje roper høyest i kommentarfeltet faktisk gift med en som jobber med bosetting av flyktninger, eller er selv trener for et lag der mange av ungene fra mottaket spiller. «Ungene fra mottaket» er også eksempel på en interessant observasjon, der jeg overhørte noen (en voksen) som sa nettopp det: «der kommer ungene fra mottaket». På samme tid oppdaget en norsk jente i femårsalderen at vennene hennes kom, altså «ungene fra mottaket.» «Å, der kommer han *Paranthaman!*» ropte hun. Et navn man ikke nødvendigvis kan hvis man ikke kjenner han som heter det. Dette er altså ikke en navnløs materie av barn fra et mottak, det er vennene. Så de som i en nasjonal kontekst kanskje ses på som «ungene fra mottaket», de har helt andre statuser som aktiveres på et lokalt plan.

Dette kan tenkes å ha med skala å gjøre. Reidar Grønhaug introduserte begrepet skala i 1978, og grep således tidlig problemstillinger vi finner hos andre på senere tidspunkt (Giddens, Bordieu). Grønhaug (1978) adresserer betydningen av mikro/makro-relasjoner, anskueliggjør at sosiale aktører er del av flere felt, og at feltene overlapper. Skalabegrepet kan spille en determinerende rolle, ettersom samhandling foregår på ulike nivåer. Empirien han bruker er fra

Herat og Antalya, og han eksemplifiserer med blant annet økosystemer i forhold til vann. Vannet øker ikke i mengde, men populasjonen gjør det. Den økologiske dynamikken anskueliggjør det lappeteppet av felt man er en del av, og feltbegrepet oppløser idéen om samfunn. Man trenger ikke å leve helt i samme felt som andre, men er medlem av mange «samfunn», hvis hvert felt er et (parts-)samfunn. På denne måten rommer Grønhaugs analytiske tilnærming både lokalsamfunn og storsamfunn, og gir mening til «sosiale felter». I Salangen er det som vist «vanskelig å være drittsekk», på samme måte som det i Herat er verre å stjele fra en nabo enn en du ikke kjenner. Jeg forstår Grønhaug som at skala og former for sosial organisering kan ses på som årsaker og konsekvenser av størrelse, ulikhet, og antall personer som befinner seg i et «sosialt system». Hvis man konseptualiserer skala gjennom å fokusere på små samfunn, større samfunn, globale samfunn, vil man lettere kunne avgrense ulike livsverdener og ulike former for sosialt liv.

I Salangen blir et aspekt ved dette en strukturell kompleksitet basert på det faktum at aktører realiserer ulike strategier og inngår i mange multiplekse relasjoner i løpet av gitte tidshorisonter. Med «skala» som det feltet der «sosialt liv foregår» kan man si at teoretiske og politiske diskusjoner ikke nødvendigvis vil tilhøre kun et spesifikt geografisk område, men vil finne sted i ulike felter, med ulike skalaer, i prosessen der ulike skalaer reproduseres eller opprettholdes. Hvis det for eksempel er snakk om opprettholdelse av mottaket i Salangen, så vil man operere i et skjæringsfelt mellom nasjonal og lokal forståelse. Skala kan derfor forstås som geografisk oppbundet, fordi politiske og kulturelle markører også har en stedlig forankring. Betydningen av skala er derfor først og fremst observerbar i dataene mine når den står i forhold til noe, i en kontekst som endres eller opprettholdes. Et eksempel på dette er ungdommene som fikk vennene tilbake etter vellykkede reaksjoner.

Ut fra dette ser vi at faktorer som bidrar til å fremme integrering er ferskvare, og at det vil variere hvilke barrierer som til enhver tid må jobbes med å bryte ned. Selv om utgangspunktet mitt har vært bygda Sjøvegan er det mye som har overføringsverdi til resten av landet. Kampanjen «Gi rasisme rødt kort» ble startet i 2000 av Norsk Folkehjelp og Norske Idrettsutøveres Sentralorganisasjon (NISO), etter en lignende modell i England. Målet er å spre informasjon om det positive mangfoldet innen idretten og bekjempe myter, fordommer og rasisme i samfunnet. Prosjektet tar i bruk idrettens egne symboler og terminologi, og forbilder og idoler profilerer saken. «Gi rasisme rødt kort»-kampanjen er en del av «Verdensmesterskap i integrering», som gjerne omtales som «VM på Heia». Det skal i 2018 arrangeres for sjuende

gang, på Idrettsheia på Sjøvegan. I likhet med «Gi rasisme rødt kort» har «VM på Heia» som mål å samle personer med forskjellig bakgrunn, opprinnelse, religion og kjønn. Ifølge både Folkebladet og Salangen-Nyheter preges arrangementet av god stemning, fin fotball og stor idrettsglede.

Dette er ett av flere eksempel på tiltak som fremmer tilhørighet og fellesskapsfølelse, og som bryter barrierer mellom «oss» og «de andre». Det er et lokalt tiltak, med nasjonal forankring, og vi vet at det knapt er noen annen idrett som appellerer så sterkt til både innvandremiljø og etniske nordmenn som fotball.

7. Noen avsluttende kommentarer

Målet mitt med oppgaven har vært at den skal bidra til et mer nyansert bilde av integrering i praksis. Jeg har pekt på faktorer som viser hvordan ei mindre bygd forholder seg til integrering, og vi har sett hva som kan fremme og hemme fellesskap og tilhørighet. Mange av funnene mine peker i retning av at man i Salangen vil, kan, og tør å «sprengre grenser», også på integreringsfeltet. Funnene viser også at dette ikke kan gjøres med skippertak, eller at det er engangsløft. Ingenting kommer av seg selv. Det som kommer, tror jeg er et resultat av enkeltpersoners holdning, vilje, kunnskap og innsats, i kombinasjon med den kompetanse og den måten å samordne tiltak, som ulike aktører²⁴ faktisk gjør.

Tilbake til det avdelingsleder Aslaug Johnsbøen sa: «Vi må knekke koden for *varig verdi*». Det at skolen fikk Benjaminprisen²⁵, det forsvinner aldri, men det varer ikke evig. Å være god på noe, det var du igår. Idag kan ting ha endret seg. Bare fra mitt første møte med Salangen, til jeg avsluttet feltarbeidet, var det en endring å spore i kantina på videregående. Det var færre norske elever der. Johnsbøen spekulerte i om det kunne ha med økt tilstedeværelse av flere voksne elever å gjøre. Salangen kommune har inngått samarbeid med andre kommuner om språkopplæring av nyankomne flyktninger, på grunn av den brede kompetansen de har på feltet.

---

²⁴ Her tenker jeg på kommunale, fylkeskommunale, nasjonale, så vel som frivillige organisasjoner, idrettslag og -foreninger, lokalt næringsliv, og andre aktører.

²⁵ Benjaminprisen er en skolepris. Prisen deles ut hvert år til en skole som arbeider godt mot rasisme og diskriminering. Prisen bærer navnet til Benjamin Hermansen som ble drept på Holmlia i 2001. Drapet på ham var rasistisk motivert. Skolene som mottar prisen arbeider aktivt mot rasisme og alle diskriminerende holdninger og handlinger. Prisutdelingen finner sted i tilknytning til den årlige markeringen av den internasjonale Holocaustdagen. Kunnskapsministeren overrekker prisen, og vinner skolen får en sum på 250 000 kroner (www.benjaminprisen.no).

Når flere voksne blir elever, blir det også en annen sammensetning i kantina. Plutselig er det flere med babyer, og det er barn som krabber eller løper rundt. På samme tid er mange avhengig av buss, og oppholder seg gjerne i kantina mens de venter på bussen. Timeplanen er kanskje lagt opp slik, at det blir noe venting. Denne logistikken i forhold til reiseplanlegging, sammenholdt med økt grad av voksne, kan ha ført til at færre av de norske ungdommene i ordinære klasser velger å oppholde seg i kantina. Dette er et felt jeg ikke har analysert nærmere, men jeg trekker det frem som et eksempel på at mange av de verdiene skolen og store deler av lokalsamfunnet forfekter, er ferskvare, og må kontinuerlig jobbes med, evalueres, og kanskje både endres og forbedres. Cameron sa til meg: «I forsvaret har vi en regel. Hvis du står for lenge stille blir du drept». Det som skjer i lokalsamfunnet, og det at så mange aktører drar i samme retning, vitner om at man ikke står stille.

Ved å rette søkelyset mot utvalgte aspekter, har jeg gjort mitt beste for å ivareta det analytiske oppdraget mitt. «Trygghet» i en skiftende globalisert verden, et aspekt som er koblet til «de fremmede» gjennom Bjørg, er et tema som styrer mye av oppmerksomheten rundt integrering. I kommentarfeltet uttrykkes enkeltes frykt og misnøye rundt integreringsspørsmål. Det å føle trygghet ser ut til å predikere større mulighet for å være en av de mange enkeltpersoner som bidrar med «det lille ekstra», som mange av informantene mine og observasjonene mine har vist. Kjøpmann Agnar åpner butikken, og lærer fra seg «sosialisering»; jentene mobiliserer når vennene skal sendes ut, og de viser hva de er laget av. Jannicke, som retrospektivt snakker om hvorfor hun har blitt som hun har blitt, og som trekker frem matpakka som den mest synlige forskjellen på «dem» og «oss»; Aisha som innenfor disse rammene opplever at hun kan «gjøre seg selv».

På en av de siste turene mine til Salangen hadde gleden av å overvære et foredrag av NRK-profilen Leo Ajkic.²⁶ Han sa blant annet at han tror ikke vi får et samfunn der alle jubler for innvandring, men kanskje vi kan tolerere forskjellene. Da han adresserte «verdier» spurte han «Hva faen er norske verdier for noe? Det er *menneskelige* verdier.» Han pekte på noen små «selvfølgeligheter» som gjør at man kan oppleve utenforskap, eller «falle utenfor det norske samfunnet» som han sa. Et eksempel han trakk frem var Operasjon Dagsverk. «Jeg vet at det

---

²⁶ Leo Ajkic er kjent fra P3 (radio) og flere programmer på NRK. Han ble kåret til årets mannlige programleder (2017) av Gullruten, for NRK-serien «Flukt». Ajkic flyktet selv sammen med familien sin fra Mostar på grunn av borgerkrigen i Bosnia, og kom til Norge som 11-åring i 1994.

ikke er A/S Norges oppgave å mate familien min i Bosnia. Men det er min fars ansvar. Det å få 300 kroner for å vaske rommet sitt var derfor helt uaktuelt. En annen ting er skidager. Som koster. Det skaper utenforskap.»

Etter foredraget var han omringet av ungdommer. Jeg vurderte et lite øyeblikk om jeg også skulle flokke meg, og kanskje få en selfie med ham, jeg synes rett og slett han er den nye Per Fugelli. Men jeg ble stående og betrakte. Og jeg tror ikke det hadde vært større begeistring blant ungdommene om det var Zlatan eller Messi som var på Sjøvegan videregående skole den dagen. Det at de faktisk fikk Ajkic til Sjøvegan, det er også noe som illustrerer at man bare ikke gir seg. Avdelingsleder Johnsbøen fortalte meg hva de hadde gjort for å få ham til å takke ja. Da jeg skrev ut notatene mine fra intervjuet med henne, merket jeg at jeg hadde rotet litt med hva hun hadde sagt var bosnisk, og hva som var norsk, og spurte henne senere per mail. Her er svaret: «Vi strevde med å få respons fra Ajkic. Så foreslo en lærer at vi måtte lage film og sende til Ajkic. Film er jo så på moten :) Vi samlet alle elevene i GRO-avdelingen i Regnbuegangen, filmet at alle ropte på norsk: Velkommen til Sjøvegan, Leo Ajkic. Deretter sendte vi en e-post med filmen. Emnetittelen var 'Velkommen til Sjøvegan' på bosnisk. Responsen kom etter 45 minutter. Vennlig hilsen Asbjørg J.»

I tillegg til å holde foredrag, var Ajkic invitert for å avduke det såkalte perletårnet, som er laget på Sjøvegan videregående skole. I forbindelse med avdukingen sa rektor ved Sjøvegan videregående skole, Kjell-Arne Giske, i talen sin at perletårnet «*symboliserer fellesskapet og et inkluderende læringsmiljø. Det er resultatet av enkeltmenneskers innsats og fellesskapets løft. Det består av én million fargerike perler, på tusenvis av sekskantede rammer, på ulike mønstre. Kuppelen symboliserer jordkloden og mangfoldet, og en harmoni mellom motsetninger som møtes, og griper hverandre. Det estetiske uttrykket er mangfoldig men særegent. Perletårnet gir ulikt inntrykk om du ser det på nært eller fjernt hold. Du vil finne noe nytt hver gang. Let, og du skal finne!*»

8. Litteraturliste

- Appleyard, Reginald T. 1991 *International migration: Challenges for the Nineties*. Geneva: IOM.
- Barth, Fredrik Ethnisk 1969 *Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bjørklund, Gunnar og Jensvold, Alvin 2013 *Salangsverket. Et nordnorsk industrieventyr*. Sør-Troms museum.
- Brochmann, Borchgrevink, Rogstad 2002 Innledning i Brochmann, Borchgrevink, Rogstad: *Sand i maskineriet*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Brochmann, Grete 2003 *Norsk innvandringshistorie. Bind 3. I globaliseringens tid 1940-2000*. Oslo: Pax forlag A/S.
- Danielsen, Kirsten 2001 Om rekonstruksjon av nær fortid gjennom livshistorier. I Trond Thuen (red.) *Fortids forståelser*. Høyskoleforlaget.
- Duranti, Alessandro 2010 «Husserl, intersubjectivity and anthropology». I *Anthropological Theory* 10(1): 20. SAGE.
- Døving, Alexa Cora 2009 *Integrering. Teori og empiri*. Pax Forlag A/S. Oslo
- Eidheim, Harald 1979. «When Ethnic Identity is a Social Stigma» I *Aspects of the Lappish Minority Situation*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eidheim, Harald 1987 «Assimilation, Ethnic Incorporation and the Problem of Identity Management» i Eidheim, H. *Aspects of the Lappish Minority Situation*, s 68–82. Occasional Papers in Social Anthropology, no. 14. Oslo: University of Oslo.
- Engebriqtsen, Ada Ingrid og Fuglerud, Øyvind 2009 *Kultur og generasjon. Tilpasningsprosesser blant somaliere og tamiler i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget
- Eriksen, Thomas Hylland 2007 (1994). *Små steder, store spørsmål*. Oslo: Universitetsforlaget
- Eriksen, Thomas Hylland 2010 *Samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Eriksen, Thomas Hylland og Sajjad, Torunn Arntsen 2011 (1994). *Kulturforskjeller i praksis, perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Geertz, Clifford 1973 «Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Culture». I *The Interpretation of Culture*. New York: Basic Books.
- Geertz, Clifford 1987 «Religion as a cultural system» I Geertz, C. *The interpretation of cultures: selected essays* s.87-125. Fontana Press, 1993.

- Grønhaug, Reidar 1978 «Scale as a variable in analysis: Fields in social organization in Herat, Northwest Afghanistan» i Barth, F. (red.) *Scale and social organization*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gullestad, Marianne 1984. *Kitchen-Table Society*. Oslo: Universitetsforlaget
- Gullestad, Marianne 1996 *Hverdagsfilosofier. Verdier, selvforståelse og samfunnssyn i det moderne Norge*. Universitetsforlaget
- Gullestad, Marianne 2002 *Det norske sett med nye øyne* Universitetsforlaget
- Hammer, Ole 1989 *Den kulturelle utfordring – at arbeide med indvandrere og flygtninge*. København: Socialpolitisk Forlag
- Hammersly, Martyn 2000 *Taking Sides in Social Research. Essays on Partisanship and Bias*. London og New York: Routledge
- Harris, Marvin 1979 *Cultural Materialism: The Struggle for a Science of Culture*. New York: Random House.
- Hollan, Douglas 2008 «Being there: On the imaginative aspects of understanding others and being understood». *Ethos* 36(4): 15.
- Høgmo, Asle 1992 *Fremmed i det norske hus: innvandreres møte med bygdesamfunn, småby og storby*. Gyldendal akademisk.
- Jenkins, Richard 2004 *Social Identity*. Second edition. London og New York: Routledge.
- Kjeldstadli, Knut (red); Niemi, Einar; og Myhre, Jan Eivind 2007. *Norsk innvandringshistorie*. Pax forlag.
- Lien, Marianne 2001 «Likhet og verdighet. Gavebytter og integrasjon i Båtsfjord». I Lidén og Vike (red.): *Likhetens paradokser. Antropologiske undersøkelser i det moderne Norge*. Universitetsforlaget.
- Madden, Raymond 2010 *Being Ethnographic*. SAGE Publications ltd.
- Mauss, Marcel 1995 *Gaven*. Cappelen.
- Miller, Daniel 2016 «Why we post» I Costa et al. *How the world changed social media*. UCL Press
- Nielsen, Finn Sivert 1996 *Nærmere kommer du ikke ... Håndbok i antropologisk feltarbeid*. Fagbokforlaget.
- Pike, Kenneth Lee 1967 *Language in relation to a unified theory of structure of human behavior 2*. Utgave. The Hague: Mouton

- Rodman, Margareth C. 1992 «Empowering Place: Multilocality and Multivocality» I *American Anthropologist*, 94(3), s. 640 – 656
- Rosaldo, Renato 1989 *Culture & Truth; The Remaking of Social Analysis*. Boston: Beacon Press.
- Rudie, Ingrid 1984 «Innledning» I Rudie, I. (red.) *Myk start – hard landing. Om forvaltning av kjønnsidentitet i en endringsprosess*. Universitetsforlaget.
- Somers, M. R. & Gibson, G. D. 1994 «Reclaiming the Epistemological ‘Other’: Narrative and the Social Construction of Identity” i: Calhoun, C. (red.) *Social Theory and the Politics of Identity*. Blackwell Cambridge MA/Oxford UK, s. 37 – 99.
- Somers, Margaret R. 1994 *The narrative constitution of identity: A relational and network approach*. *Theory and Society* 23, s. 605 – 649.
- Strauss, Claudia og Quinn, Naomi 1994 “A Cognitive/Cultural Anthropology” i Borofsky, Robert (red.) *Assessing Cultural Anthropology*. McGraw-Hill College
- Thuen, Trond 2003. Stedets identitet. I Trond Thuen (red.) *Sted og tilhørighet*. Høyskoleforlaget.
- Thuen, Trond og Wadel, Cato 1978 *Lokale samfunn og offentlig planlegging: en artikkelsamling*. Tromsø: Universitetsforlaget
- Villa, Mariann 1999 «Bygda – sosial konstruksjon av ‘trygt og godt’ .» I *Sosiologi i dag*, nr. 4/99
- Wadel, Cato 1991 *Feltarbeid i egen kultur*. SEEK A/S
- Wadel, Cato 2008 *Innlemmelser i sosiale fellesskap*. I *Sosiologiske tidsskrifter* nr. 3, side 237 – 253
- Wikan, Unni 1995 *Mot en ny norsk underklasse*. Oslo: Gyldendal.
- Wikan, Unni 2012 *Beyond the words*. Chicago Press.
- Wågø, Solvår (red.) 1997 *Ut av svartaste fjell – den rø’aste malm: Salangverket*. Troms fylkeskommune, Kulturetaten
- Øverland, Svein 2012 *Stalking - forståelse, risiko og håndtering*. Bergen: Fagbokforlaget

9. Andre kilder

- Amundsen, Bård 2017 [internett] Disse verdiene er nordmenn mest opptatt av. Tilgjengelig på: <https://forskning.no/2017/08/sa-viktig-er-verdier-for-nordmenn/produisert-og-fiansiert-av/norges-forskningsrad> [25.1.2018]
- Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet 2015 [internett] *Regjeringens mål for inkludering*. Tilgjengelig på: https://www.regjeringen.no/contentassets/a15355e81b7a44f38f981337fe9a44f1/regjeringens-mal-for-integrering_13-3-15.pdf [11.5.2018]
- Brochmann, Grete et al. 2017 [internett] *Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser av høy innvandring*. Utredning fra utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 18. desember 2015. Avgitt til Justis- og beredskapsdepartementet 1. februar 2017. Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/contentassets/c072f7f37da747539d2a0b0fef22957f/no/pdfs/nou201720170002000dddpdfs.pdf> [3.11.2017]
- de Caprona, Yann 2013 *Norsk etymologisk ordbok*. Kagge forlag
- De Forente Nasjoner 2017 [internett] *Flyktninger*. Tilgjengelig på: <https://www.fn.no/Tema/Flyktninger> [10.5.2018]
- De Forente Nasjoner 2018 [internett] *Verdens dag for flyktninger*. Tilgjengelig på: <https://www.fn.no/Om-FN/FN-dager/Kalender/Verdens-dag-for-flyktninger> [18.1.2018]
- Det norske akademis ordbok 2018 [internett] *Narrativ*. Tilgjengelig på: https://www.naob.no/ordbok/narrativ_1 [18.4.2018]
- Dzamarija, Minja T. 2017 [internett]. *Bosniere – integreringsvinnere?* Tilgjengelig på <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/bosniere-integreringsvinnerne> [9.10.2018]
- Bergo, Ingrid G. og Elvevoll, Eirik 2017 [internett] Bygda fikk asylmottak midt i sentrum: – en magisk opplevelse. Tilgjengelig på: <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/1LlKW/bygda-fikk-asylmottak-midt-i-sentrum-en-magisk-opplevelse> [9.8.2017]

- Erdal, Marta B. og Ezzati, Rojan T. 2015 [internett] Når blir du norsk? Å ha røtter fleire steder er viktig – uansett bakgrunn. Tilgjengelig på:
<https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/3OMX/Kronikk-Nar-bli-du-norsk>
[7.12.2017]
- Glomnes, Lars M. Og Torgersen, Hans O. 2017 [internett] *Listhaug får Brochmann-rapport om innvandring og konsekvensene for Velferds-Norge*
Tilgjengelig på: <https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/jy5ee/Listhaug-far-Brochmann-rapport-om-innvandring-og-konsekvensene-for-Velferds-Norge>
[3.11.2017]
- Statistisk sentralbyrå 2016 [internet] *Rekordmange mennesker på flukt*. Tilgjengelig på:
<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/rekordmange-mennesker-pa-flukt> [3.4.2018]
- Store Norske Leksikon 2018 [internett]. *Innvandrer*. Tilgjengelig på:
<https://snl.no/innvandrer> [8.1.2018]
- Universitetet i Oslo, Sosialantropologisk institutt 2017 [internet] *Glem gamle påstander om sosiale medier*. Tilgjengelig på: <http://www.sv.uio.no/sai/forskning/aktuelt/aktuelle-saker/2017/--glem-gamle-pastander-om-sosiale-medier.html> [13.3.2018]
- Utlendingsdirektoratet 2017 *Asylmottak*. Tilgjengelig på: <https://www.udi.no/asylmottak>
[11.1.2018]
- Valgresultat Salangen kommune 2017 [internet] Tilgjengelig på:
<https://valgresultat.no/troms%2Bromsa/salangen?type=st&year=2017> [28.1.2018]
- Walør, Aleksander 2017 [internet] *Vil møte salangsværing*. Salangen-Nyheter 9.8.2018.
Tilgjengelig på: <http://www.salangen-nyheter.com/vil-moete-salangsvaeringer.6018495.html> [2.5.1018]

10. Akronymliste

BMX	Bicycle motorcross
Bufetat	Barne-, ungdoms- og familiedepartementet
BUP	Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk
CDMG	Den europeiske integrerings- og migrasjonskomitéen
EM	Enslige mindreårige
FN	De forente nasjoner
FNHCR	FNs høykommissær for flyktninger
IOM	Den internasjonale organisasjonen for migrasjon
IMDI	Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
KOA	Kvæfjord Opplevelse og Avlastning
Meld.St.	Stortingsmelding
NOA	Norsk organisasjon for asylsøkere
NRK	Norsk rikskringkasting
NSD	Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste
SAS	Scandinavian Airline
SNL	Store norske leksikon
SNP	Strategisk næringsplan for Salangen
SSB	Statistisk sentralbyrå
UDI	Utlendingsdirektoratet

11. Vedlegg

Kaffe og vaffel på Coop-kaféen.

«Lån en spark», initiativ av Salangen næringsforening.

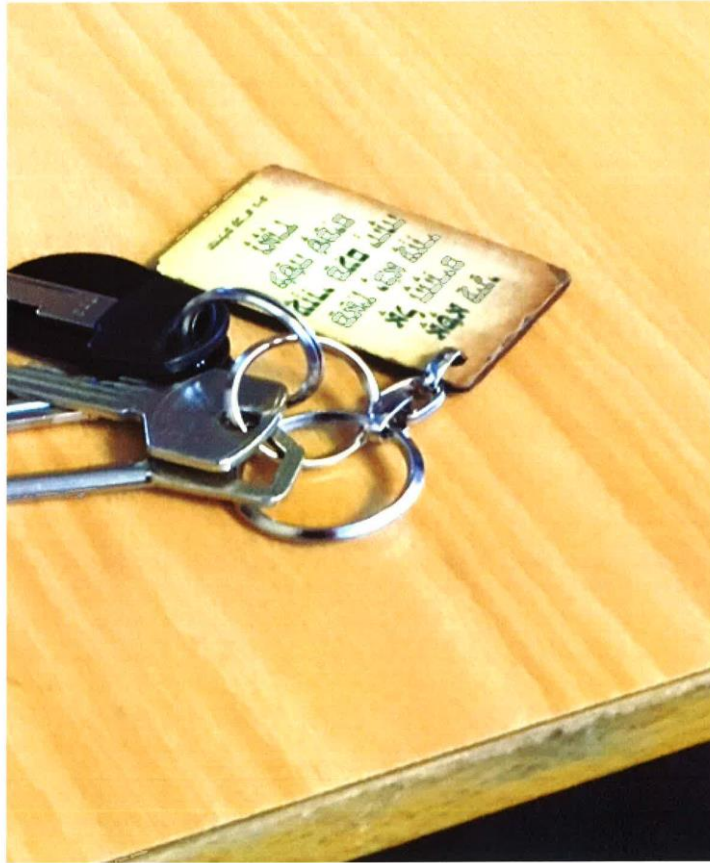
Salangsverket

Foto: Hege A. Sollied-Aamodt

Over: Millionfisken. Say no more! Under: Kommuneskiltet til Salangen. Foto: Hege A. Sollied-Aamodt

Over: Nøkkelen til suksess? Foto: Hege A. Sollied Aamodt

Under: VM i integrering på Heia. Foto: Jon Henrik Larsen, Salangen-Nyheter

Leo Ajkic: den nye Per Fugelli. Foto: Aleksander Walør, Salangen-Nyheter

Perletårnet på Sjøvegan videregående skole.

Foto: Hege A. Sollied-Aamodt

Visdomsord langs veien. Foto: Hege A. Sollied-Aamodt